İpekyolu Kalkınma Ajansı
Silkroad Development Agency

GAZİANTEP TİCARET ODASI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ KALKINMA BAKANLIĞI

Gaziantep'de Yeni İş Alanları ve İstihdam Olanakları Yaratmaya Yönelik Fizibilite Çalışması Raporu

WYG Türkiye
creative minds safe hands

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR LİSTESİ 3

ŞEKİLLER LİSTESİ 5

KISALTMALAR LİSTESİ 6

GİRİŞ 7

1. GAZİANTEP MEVCUT DURUM ANALİZİ 8

1.1. Coğrafya 8

1.2. Gaziantep İli Temel Sosyo – Ekonomik Yapısı 9

1.2.1. Nüfus 11

1.2.2. Eğitim 12

1.2.3. Sağlık 13

1.2.4. İllerin Gelişmişlik Endeksi (IGE) 14

1.3. Mülteciler Olgusu ve Gaziantep Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri 15

1.3.1. Genel Olarak İç ve Dış Göç 16

1.3.2. Suriyeli Sığınmacılar ve Yasal Statüleri 22

1.3.3. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sonuçlar 24

1.3.4. Sorun Analizi 26

2. TRC1 BÖLGESİ VE GAZİANTEP İÇİN İŞGÜCÜ PİYASASI ANALİZİ 28

3. İSTİHDAMI ARTIRMAYA YÖNELİK SEKTÖR ANALİZİ VE HEDEF SEKTÖRLERİN BELİRLENMESİ 30

3.1. Yaklaşım ve Yöntem 30

3.2. Türkiye İmalat Sanayi 31

3.2.1. Genel Durum 31

3.2.2. Türkiye'de Gelişmeler ve Rekabet Gücü 32

3.2.3. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) İstihdam Verileri 38

3.3. Gaziantep'te Mevcut Öncü Sektörler 38

3.3.1. Gaziantep İmalat Sanayi 38

3.3.2. Gaziantep Hizmetler Sektörü 42

3.3.3. Ticari Faaliyetler 43

3.3.4. Turizm 44

3.4. Gaziantep Dış Ticaret Yapısının Analizi 45

3.4.1. İhracat 45

3.4.2. İthalat 47

3.4.3. Dış Ticaret Potansiyeli Açısından Gaziantep 49

3.5. Gaziantep'in Yatırım Teşviklerinden Yararlanma Düzeyi 51
3.6. Gaziantep İlinin Sektörel Gelişme Eğilimleri 57
3.7. Gaziantep İçin Belirlenen Hedef Sektörler ve Analizi 59
3.7.1. Trikotaj (Örme) Sanayi 60
3.7.2. Antep Fıstığı 64
3.7.3. Çikolata Ve Kakaolu Mamuller 66
3.7.4. Ayakkabı Sektörü 69
3.7.5. Mobilya İmalatı 72
3.7.6. Makina Sektörü 77
4. SAHA ÇALIŞMASI VE SONUÇLARI 81
4.1. Yöntem ve Metodoloji 81
4.2. Derinlemesine Odak Grup Görüşmeleri ve Sonuçları 82
4.2.1. Gaziantep'te işyerlerinin temel problemleri, avantaj ve dezavantajlar 82
4.2.2. Ön plana çıkan sektörler, gelişim potansiyelleri ve yatırım planları 85
4.2.3. Gaziantep İşgücü Piyasasında Suriyeli göçmenler 86
5. İSTİHDAMI ARTIRMAYA YÖNELİK ÖNERİLEN STRATEJİLER VE YOL HARİTASI 94
5.1. Problem (Sorun) Ağacı 94
5.1.1. Türk Firmalarının Ek İstihdam Potansiyelinin Sınırlı Olması 96
5.1.2. İstihdamda Gayriresmi Yöntemlerin Kullanılması 96
5.1.3. Türk Firmalarda Suriyeli İstihdamı Az 97
5.1.4. Suriyeli Firmaların Ek İstihdam Yaratma Sorunu 97
5.1.5. Politika Üretmek Konusunda Dağınıklık 98
5.2. Önerilen Aksiyonlar 98
5.2.1. Politika Oluşturmaya Yönelik Aksiyonlar 100
5.2.2. Proje Geliştirmeye Yönelik Aksiyonlar 100
5.2.3. KOBİ'lere Danışmanlık Faaliyetleri 101
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 102
KAYNAKÇA 103

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Gaziantep İli Sosyo-Ekonomik Verileri ve Bölge-Türkiye Karşılaştırması 9
Tablo 2: Gaziantep İli Nüfus Verileri 11
Tablo 3: ADNKS Verilerine Göre Nüfus Yoğunluğu 11
Tablo 4: ADNKS Verilerine Göre Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (%) 12
Tablo 5: Üniversite Öğrenci ve Öğretim Görevlisi Sayısı (2015-2016) 13
Tablo 6: Bazı Sağlık Göstergeleri (2014) 14
Tablo 7: IGE'ye Göre Gaziantep ve Diğer İllerin Gelişmişlik Endeksi (2012) 15
Tablo 8: Gaziantep'te Barınma Merkezleri ve Sığınmacı Sayıları (2016) 23
Tablo 9: Suriyeli Sığınmacılar ve İş Arama Durumları 27
Tablo 10: İstihdam Verileri (15+ Üzeri Nüfus) (2015) 28
Tablo 11: İŞKUR'a Yapılan Başvurular ve İşe Yerleştirmeler (2015) 29
Tablo 12: Ana Faaliyet Kolları Sektör Payları (1998 Yılı - Sabit Fiyatlarla) (%) 32
Tablo 13: Ana Faaliyet Kollarına Göre GSYH ve Sanayi'nin Payı (1998 Yılı - Sabit Fiyatlarla) 33
Tablo 14: Yıllar İtibariyle GSYH ve İmalatın Payı 33
Tablo 15: Küresel Rekabet Endeksi'ne Göre Türkiye'nin 2012-2014 Sıralamaları 34
Tablo 16: Türkiye'nin 2012,2013 ve 2014 Yıllarına Ait Bileşenler Sıralaması 34
Tablo 17: İmalat Sanayi Alt Sektörlerinin Toplam İmalat Sanayi İhracatı İçindeki Payı (%) 35
Tablo 18: İmalat Sanayi Alt Sektörlerinin Toplam İmalat Sanayi İthalatı İçindeki Payı (%) 36
Tablo 19: İmalat Sanayi Rekabetçi Sektörler Analizi 37
Tablo 20: Türkiye ve Gaziantep İli İimalat Sanayi İşyeri Sayısı ve İstihdam Verileri (2014) 39
Tablo 21: Gaziantep'te İmal Edilen Bazı Ürünlerin Türkiye İmalat Kapasitesindeki Oranları (2014). 42
Tablo 22: Sektörlerin Gayri Safi Katma Değer İçindeki Payları (2007-2011)(%) 43
Tablo 23: Gaziantep Turizm Konaklama Kapasitesi 44
Tablo 24: Gaziantep'te Yıllar İtibariyle En fazla İhracat Yapan 10 Sektör ($) 46
Tablo 25: Gaziantep'te Yıllar İtibariyle En fazla İthalat Yapan 10 Sektör ($) 48
Tablo 26: Orta ve İleri Teknoloji Mal İhracı Yapan İller 50
Tablo 27: Türkiye, TC1 ve Gaziantep İçin Düzenlenen Yatırım Teşvik İstatistikleri (2011-2015) 51
Tablo 28: Gaziantep Yıllara ve Sektörlere Göre Yatırım Teşvik İstatistikleri 52
Tablo 29: Alt Sektörlere Göre Gaziantep Yatırım Teşvik İstatistikleri 53
Tablo 30: İmalat Sanayi Alt Sektörler İtibariyle Yatırım Cinsi Açısından Gaziantep Yatırım Teşvik İstatistikleri 55
Tablo 31: Türkiye ve Gaziantep Örgü (Triko) veya Tığ İşi (Kroşe) Kumaşlar Üretim Kapasitesi 61
Tablo 32: Türkiye'nin Örme Giyim İhracatı (1000 ABD $) 62
Tablo 33: Türkiye'nin Örme Giyim İthalatı (1000 ABD $) 63
Tablo 34: Gaziantep Trikotaj İhracatı ve İthalatı (1000 ABD $) 64
Tablo 35: Dünya Antep Fıstığı Üretimi ve Payı (2015) 65
Tablo 36: Türkiye Antep Fıstığı Üretimi 65
Tablo 37: İllerin Antep Fıstığı Üretimi ve Aldıkları Pay (2015) 66
Tablo 38: Antep Fıstığı İhracatı ve İthalatı (1000 ABD $) 66
Tablo 39: Çikolatalar ve Kakao İçeren Gıda Müstahzarları (dökme halinde olanlar ile tatlandırılmış kakao tozu ve beyaz çikolata hariç) Üretim Kapasitesi 67
Tablo 40: Kakao Tozu (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler içeren) Üretim Kapasitesi 68

Tablo 41: Çikolatalı ve Kakaolu Mamuller İhracatı ve İthalatı (1000 ABD $) 68
Tablo 42: Kakao ve Kakaolu Ürünleri İthalatı (1000 ABD $) 69
Tablo 43: Türkiye'nin Ayakkabı İhracatı ($) 71
Tablo 44: Ürün Gruplarına Göre Ayakkabı İhracat ($) 71
Tablo 45: Türkiye'nin Ayakkabı İthalatı ($) 72
Tablo 46: Gaziantep Ayakkabı İhracatı ve İthalatı ($) 72
Tablo 47: Türkiye ve Gaziantep Mobilya İhracatı ve İthalatı (1.000 ABD $) 76
Tablo 48: Makina Sektörü İhracatının Toplam İhracat İçerisindeki Payı 79
Tablo 49: Makina Sektörü İthalatının Toplam İthalat İçerisindeki Payı 79
Tablo 50: Türkiye ve Gaziantep Tekstil, Gıda ve İnşaat Makina İhracatı ve İthalatı (milyon $) 80
Tablo 51: Önerilen Aksiyonlar 99

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Yıllara Göre İkamet İzni Alan Yabancı Sayısı 17
Şekil 2: 2015 Yılı İkamet İzin Çeşitleri 17
Şekil 3: 2015 Yılında İkamet İzni Alan Yabancılarda İlk 10 Ülke 18
Şekil 4: Yıllara Göre Düzensiz Göçmen Sayısı 19
Şekil 5: 2015 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı (İlk 10 Uyruk) 19
Şekil 6: Yıllara Göre Türkiye'ye Yapılan Uluslararası Koruma Başvurusu 21
Şekil 7: AB ve EFTA Ülkelerinde Uluslararası Koruma Başvurusu Yapan Yabancılar (2015) 21
Şekil 8: Türkiye'de ve TRC1 Bölgesi'nde İstihdamın Sektörel Dağılımı (2015) 29
Şekil 9: Firmaların (Gaziantep) Çalışan Sayısına Göre Dağılımı (2014) 40
Şekil 10: Firmaların (Gaziantep) Sektörel Dağılımı (2014) 41
Şekil 11: İş Gücü Piyasası 84
Şekil 12: Gaziantep Yatırım Fikri Zinciri 85
Şekil 13: Problem Ağacı 95

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AFAD	Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
DG	Derinlemesine Görüşme
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
GTO	Gaziantep Ticaret Odası
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HUGO	Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi
IGE	İllerin Gelişmişlik Endeksi
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
KKO	Kapasite Kullanım Oranı
OGT	AB Ortak Gümrük Tarifesi
OGT	Odak Grup Toplantısı
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SITC	Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırması
SİAD	Suriyeli İş Adamları Derneği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TASEV	Türkiye Ayakkabı Sanayi Araştırma, Geliştirme ve Eğitim Vakfı
TEPAV	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UBYTS	Ulusal Bilim, Teknoloji ve Yenilik Stratejisi
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

GİRİŞ

Suriye iç savaşı, 2011 yılında Türkiye'nin de yer aldığı pek çok komşu ülkeyi etkileyen son zamanlarda yaşanan en büyük kitlesel göçlerden birine sebep olmuştur. Bu savaş, tüm dünyada mülteci sorununu tekrar gündeme getirmiş ve özellikle gelişmiş ülkeler için farklı yaklaşımlar olması gerektiğini hatırlatmıştır.

Türkiye'de özellikle sınır illerde yaşanan göç dalgası nedeniyle pek çok araştırma yürütülmüştür. Ancak, her geçen gün Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin sayısında artış olması ve sosyo ekonomik etkilerinin farklılaşması nedeniyle, bu tür çalışmalara olan ihtiyaç ortadan kalkmamıştır. WYG Türkiye tarafından Haziran 2016- Eylül 2016 tarihleri arasında gerçekleştirilen çalışma sonucunda hazırlanan rapor; rekabetçi sektörlerin belirlenmesi, saha çalışması ve strateji geliştirme olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. Raporun hazırlanmasına Gaziantep Ticaret Odası başta olmak üzere, konuyla ilgili Gaziantep'de faaliyet gösteren Türk ve Suriyeli firma temsilcileri, sivil toplum örgütü temsilcileri ve kamu kurumlarının temsilcilerinin değerli katkıları olmuştur. Raporun metodoloji (Bölüm 4) bölümünde ayrıntılı olarak ele alınan derinlemesine görüşme ve odak grup toplantılarında ortaya çıkan bütün hususlar dikkatle incelenmiş ve analiz edilmiştir.

. Suriye'deki iç savaşın sonuçlarından bağımsız olarak, Türkiye'deki Suriyelilerin büyük bir bölümünün Türkiye'de yaşamına devam edeceği tahmin edilmektedirç . Bu nedenle 2011 ylından bu yana, Türkiye'de Gaziantep'in de yer aldığı sınır illerde yaşanan sosyo ekonomik değişimin, geniş kapsamlı şekilde ele alınması ve tüm tarafları ilgilendirecek ölçüde politikaların geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle çalışmada, mümkün olduğunca farklı kurum temsilcisinin görüşüne yer verilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkan en önemli noktalardan biri, Suriyeli mültecilerle ilgili kapsamlı politikaların oluşturulmasında önemli rol oynayabilcek kurumların biraraya gelerek ortak çalışmalar yürütme talebi olmuştur.

Bu çalışmanın bundan sonra kurumlar arası işbirliğini artırma konusunda atılacak adımlar için bir başlangıç olmasını ve zor koşullar altında Türkiye'ye gelen ve hayatını sürdürmeye çalışan Suriyelilerin sorunlarına yönelik çözümler oluşturulma çabasına katkı sağlamasını umuyoruz.

1. GAZİANTEP MEVCUT DURUM ANALİZİ

Güneydoğu Anadolu Bölgesinin en büyük, Türkiye'nin ise 8. büyük kenti olan Gaziantep, tarihsel olarak da Anadolu'nun ilk yerleşim alanlarından birisidir.

İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırmasına göre Adıyaman ve Kilis illeriyle birlikte TRC1 Bölgesi'nde yer almaktadır. Türkiye'nin Akdeniz Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesinin birleştiği noktada konumlanan Gaziantep ilinin doğusunda Şanlıurfa, batısında Osmaniye ve Hatay, kuzeyinde Kahramanmaraş, güneyinde Suriye, kuzeydoğusunda Adıyaman ve güneybatısında Kilis illeri bulunmaktadır. İlin yüzölçümü 6.887 km² dir. İlin denize olan uzaklığı 140 km olup rakım ise 855 metredir.

1.1. Coğrafya

İlde genellikle dalgalı ve engebeli araziler yaygındır. Güneyde Hatay ve Osmaniye sınırını oluşturan Amanos (Nur) Dağları yer almaktadır. Burada tepeler 1.527 metreye kadar yükselmektedir. İlin diğer dağlık bölgesi bir yandan Nur Dağları'na paralel, İslâhiye ilçesi ile Kilis ili arasında, güneyde Suriye'den başlayıp kuzeyde Kahramanmaraş sınırına ulaşmakta, diğer yandan ise ilin kuzey sınırı Kahramanmaraş ve Adıyaman sınırı boyunca, doğuda Fırat Nehri'ne kadar uzanmaktadır. İl topraklarını Akdeniz'den ayıran Amanos Dağları, batıda Adana'yla, Fırat Irmağı da doğuda Şanlıurfa'yla doğal sınır çizer. İslâhiye İlçesinin doğusunda yükselen Sof Dağı 1.496 metrelik doruğuyla ilin en yüksek noktasıdır. İl alanının yaklaşık dörtte birini oluşturan ovalardan başlıcaları; İslâhiye, Barak, Tilbaşar (Oğuzeli), Araban ve Yavuzeli'dir. İldeki en önemli akarsu Fırat Irmağıdır.

Gaziantep yarı karasal bir iklim yapısına sahip olduğundan yazları oldukça sıcak ve kurak geçmektedir. Haziran ayının son haftası başlayarak temmuz ve ağustos ayları oldukça kurak geçer ve eylül ayının son haftasına kadar devam eder.

Gaziantep ilinin çok büyük bir bölümü Güneydoğu Anadolu step alanı içinde kalmaktadır. İlin Kuzeybatı kesimi ise Akdeniz bitki örtüsü ile Güneydoğu Anadolu step örtüsü arasında bir geçit alanı durumundadır. Güneydoğu Anadolu step alanı, Karacadağ, Mardin eşiği ve Toros dağları arasındaki Kuzey kesim Kilis'ten Cizre'ye kadar uzanır. Güneydoğu Anadolu step alanın batısındaki Gaziantep il toprakları stepin asıl çekirdek alanı ile Akdeniz ikliminden etkilenen yağışlı kıyı şeridi arasına sıkışmıştır. Zeytin ve Antep fıstığı ağaçları ile örtülü 500-600 metre yükseltide uzanan kalker platolar mevcuttur. Gaziantep Platosu ile güneydeki sınır bölgeleri kırmızı-kahverengi çok kireçli ve killi topraklarla kaplıdır.

1.2. Gaziantep İli Temel Sosyo – Ekonomik Yapısı

Tablo 1: Gaziantep İli Sosyo-Ekonomik Verileri ve Bölge-Türkiye Karşılaştırması

A. COĞRAFİ VE DEMOGRAFİK GÖSTERGELER	Türkiye	TRC1	Gaziantep
Yüzölçümü (km^2)	783.562	15.975	6.887
Nüfus (2015 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi)	78.741.053	2.665.265	1.931.836
Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı (2014-2015) (Binde)	13,45	18,80	22,22
Nüfus Yoğunluğu (2015) (kişi/km^2)	100,5	166,8	280,5
Şehirleşme Oranı (2014) (Yüzde)	87,2	89,0	99,4
Net Göç Hızı (2014-2015) (Yüzde)		-2,92	-1,25
B. EĞİTİM GÖSTERGELERİ			
Okur Yazar Nüfus Oranı (2015) (Yüzde)	96,7	95,7	96,4
Üniversite Sayısı (2015)	193	6	4
Üniversitede Eğitim Gören Öğrenci Sayısı (2015)	6.737.327	163.083	109.592
C. İSTİHDAM GÖSTERGELERİ			
İşgücüne Katılma Oranı (2013) (Yüzde)	50,8	45,3	46,8
İstihdam Oranı (2013) (Yüzde)	45,9	42,0	43,6
İşsizlik Oranı (2013)	9,7	7,3	6,9
İstihdam Edilenlerin Sektörel Dağılımı (2013) (15^+) (Bin)	25.524	707	n/a
- Tarım (Bin)	6.015	169	n/a
- Sanayi (Bin)	6.737	226	n/a
- Hizmet (Bin)	12.771	312	n/a
D. SOSYAL GÜVENLİK GÖSTERGELERİ			
İşyeri Sayısı	1.723.822	39.550	31.888
Sosyal Güvenlik Kapsamının (Gelir Testi Yaptıranlar Hariç) İl Nüfusuna Oranı (03/2016) (Yüzde)	84,77	76,16	80,21
Sosyal Güvenlik Kapsamında Aktif Çalışan Kişi Sayısı (03/2016)	20.506.832	502.225	390.002
- 4/c (Emekli Sandığı)	3.068.719	80.743	51.724
- 4/b (Bağ-Kur)	2.778.009	79.007	59.123
-4/a (SSK)	14.660.104	342.475	279.155
Sosyal Güvenlik Kapsamında Aktif Çalışanların İl Nüfusuna Oranı (03/2016) (Yüzde)	26,04	18,84	20,19
E. GAYRİ SAFİ KATMA DEĞER (GSKD)			
Sektörlerin GSKD İçindeki Payları (2011) (Yüzde)			
- Tarım	9,0	10,5	n/a
- Sanayi	27,5	32,0	n/a
- Hizmetler	63,5	57,5	n/a
Kişi Başına GSKD (2011) ($)	9.244	4.952	TÜİK illere göre değil, bölgelere göre milli gelir, işsizlik, enflasyon vs. rakamları açıklamaktadır.

F. BANKACILIK GÖSTERGELERİ			
İllerde Faaliyet Gösteren Banka Sayısı (2015)	47	46	24
İllere Göre Şube Sayısı (2015)	11.113	228	175
İllere Göre Bankalarda Çalışan Sayısı (2015)	200.440	3.119	2.549
İllere Göre Mevduat Dağılımı (2015) (milyon TL)	1.172.456	10.991	9.198
İllere Göre Kredi Dağılımı (2015) (milyon TL)	1.384.932	36.590	32.827
G. DIŞ TİCARET GÖSTERGELERİ			
Dış Ticaret Hacmi (2015) ($)	351.079.694.287	11.912.447.690	11.199.591.081
İhracat (2015) ($)	143.844.066.212	6.943.393.489	6.322.467.589
İthalat (2015) ($)	207.235.628.075	4.969.054.201	4.877.123.492
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (2015) (Yüzde)	69,4	139,7	129,6
H. TEŞVİK GÖSTERGELERİ			
Düzenlenen Yatırım Teşvik Belge Sayısı (2015)	4.572	244	175
Sabit Yatırım Tutarı (2015) (milyon TL)	101.951	1.812	1.558
İstihdam (2015) (Adet)	147.429	4.239	2.753

Gaziantep'in sosyo-ekonomik verileri incelendiğinde aşağıda yer alan hususlar öne çıkmaktadır.

- Nüfus artış hızı binde 22,22 ile Türkiye ortalaması olan binde 13,45'in oldukça üzerinde gerçekleşmiş, ayrıca başta sanayi olmak üzere, ulaşım, ticaret ve hizmetler faaliyetleri ile tarım üretimindeki gelişmenin sonucu olarak km^2'ye düşen nüfus 280,5 kişi ile Türkiye ortalaması olan 100,5 kişinin çok üzerinde gerçekleşmiştir. Bu durum ***ilin konut, sağlık, güvenlik, altyapı ve istihdam gibi ihtiyaçlarının artmasına neden olmaktadır.***
- Bir öğretim görevlisi başına düşen öğrenci sayısı ortalaması Türkiye için 39,6 iken bu oran Gaziantep'te 21,7 olarak gerçekleşmiştir. Gaziantep'te Ticaret Odası ve Sanayi Odası'nın aktif yapıları sanayi-üniversite işbirliği için umut vericidir.
- İlin sanayi, ticaret, hizmetler ve tarımsal alanda Türkiye'nin gelişmiş bölgelerinden biri olmasına rağmen İşgücüne katılım oranı %46,8 ile %50,8 olan Türkiye ortalamasının altında gerçekleşmiştir. Bu durumun bölgeye has (kadınların işgücüne katılım oranının düşük olması gibi) nedenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.
- Suriyeli sığınmacıların da etkisiyle kayıt dışılık artmıştır. Sosyal güvenlik kapsamında aktif çalışanların İl nüfusuna oranı %20,19 ile %26,04 olan Türkiye ortalamasının oldukça altında gerçekleşmiştir. İlde işgücüne katılım oranının düşük çıkmasında kayıtdışılığın da etkisi olduğu düşünülmektedir.
- Türkiye'de toplanan mevduatın %0,008'i Gaziantep ilinden sağlanmıştır. Kredilerin %2,4'ü ise Gaziantep tarafından kullanılmıştır. Gaziantep, sağladığı mevduatın yaklaşık üç katı oranında kredi kullanmıştır.

- ***Gaziantep özellikle sanayi alanında Türkiye'nin önde gelen illerinden biridir. Sanayinin gayri safi katma değer içindeki payı Türkiye için %27,5 iken, Gaziantep'in yer aldığı TRC1 bölgesinde %32'dir.***
- Türkiye ihracatının %4,4'ü (6.322,4 milyon $), ithalatının ise %2,4'ü (4.877,1 milyon $) Gaziantep tarafından gerçekleştirilmektedir. ***Türkiye sürekli dış ticaret açığı verirken, Gaziantep dış ticaret fazlası vermektedir.***

1.2.1. Nüfus

Gaziantep, nüfus varlığı açısından Türkiye'nin sekizinci büyük ili konumundadır. 2015 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 1.931.836 olan il nüfusu, Türkiye nüfusunun %2,45'ni, TRC1 Bölgesi'nin ise %72,5'ini oluşturmaktadır. Gaziantep'te 2007-2015 dönemi itibariyle yıllık ortalama nüfus %2,97 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 2: Gaziantep İli Nüfus Verileri

	2007	2015	Yıllık Ortalama Artış Hızı (%)
Türkiye	70.586.256	78.741.053	1,44
TRC1	2.261.242	2.665.265	2,23
Gaziantep	1.560.023	1.931.836	2,97

Kaynak: *TUİK*

Gaziantep'te nüfus yoğunluğu bir başka ifadeyle kilometre kareye düşen nüfus, 2007 yılında 226,5 kişi/km^2 iken, 2015 yılında 280,5 kişi/km^2'ye yükselmiştir. 2015 yılı itibariyle Türkiye nüfus yoğunluğunun 100,5 olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Gaziantep'in yoğun bir yerleşim yapısına sahiptir. TRC1 Bölgesi'nin nüfus yoğunluğu ise 166,8 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3: ADNKS Verilerine Göre Nüfus Yoğunluğu

	2015	Yüzölçümü (km^2)	Nüfusu Yoğunluğu (kişi/km^2)
Türkiye	78.741.053	783.562	100,5
TRC1	2.665.265	15.975	166,8
Gaziantep	1.931.836	6.887	280,5

Kaynak: *TUİK*

2015 yılı itibariyle Türkiye nüfusunun %50,2'si erkek, %49,8'i kadın iken, Gaziantep nüfusu %50,5'i erkek, %49,5'i kadın nüfustan oluşmaktadır. TRC1'de de kadın, erkek oranı Gaziantep'le aynı seviyede gerçekleşmiştir.

TÜİK verilerine göre Türkiye'de toplam nüfus içinde en büyük payı sırasıyla; 15-19 yaş grubu (%8,3), 30-34 yaş grubu (%8,1), 20-24 yaş grubu (%8), 25-29 yaş grubu (%7,9) ve 35-39 yaş grubu (%7,8) almaktadır. Gaziantep'te ise 0-4 yaş grubu %12 ilk sırada gelirken, 10-14 yaş grubu %10 ile ikinci, 15-

19 yaş grubu %9 ile üçüncü, 25-29 yaş grubu %8,2 ile dördüncü ve 20-24 yaş grubu %8 ile beşinci sırada yer almaktadır. Gerek Türkiye genelinde, gerekse Gaziantep'te öğrenim çağındaki yaş grubu ve çalışma çağındaki gruplar nüfusun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır.

Tablo 4: ADNKS Verilerine Göre Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (%)

	0-4	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39
Türkiye	8,1	7,8	8,3	8,0	7,9	8,1	7,8
TRC1	11,4	9,9	10,0	8,3	8,0	7,8	7,2
Gaziantep	11,9	10,0	9,8	8,1	8,2	8,0	7,3

Kaynak: *TUİK*

1.2.2. Eğitim

ADNKS 2015 yılı sayım sonuçlarına göre, 6 yaş ve üzeri nüfus toplamı üzerinden, okuryazar oranı %96,4 olan Gaziantep, %96,7 olan Türkiye okuryazarlık oranına yakın seviyededir.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan "Milli Eğitim İstatistikleri 2015/2016" raporuna göre; Gaziantep'te 2015/2016 eğitim-öğretim döneminde ilköğretimde (ilkokul+ortaokul) nüfusun net okullaşma oranı %97,24, ortaöğretimde (lise) %72,44, mesleki ve teknik ortaöğretimde ise %35,87'dir. Gaziantep'te ilköğretimde Türkiye ortalamasına yakın bir okullaşma oranı (%98,44) gerçekleşmişken, ortaöğretimde (%79,79) ve mesleki ve teknik ortaöğretimde (%43,14) Türkiye ortalamasının oldukça altında kalmıştır.

Gaziantep, sanayileşme, tarım ve ticaret alanlarında Türkiye'nin en önemli kentlerinden biri olup, bu durum bölgenin yükseköğretim açısından da talep edilmesine yol açmaktadır. Gaziantep, yükseköğretim alanında özellikle bölge için nitelikli eleman yetiştiren bir il konumundadır. İlde 2015 yılı itibariyle üçü vakıf üniversitesi olmak üzere dört üniversite bulunmaktadır.

Gaziantep Üniversitesi, 1987 yılında kurulmuş olan ildeki tek devlet üniversitesidir. Üniversite bünyesinde tıp, mühendislik ve hukuk fakültesi de olmak üzere 15 fakülte, 3 yüksekokul, 10 meslek yüksekokul, 4 enstitü bulunmaktadır.

Hasan Kalyoncu Üniversitesi, 2008 yılında kurulmuş bir vakıf üniversitesidir. Üniversite bünyesinde 5 fakülte, 3 yüksekokul, 3 enstitü, 1 uzaktan öğretim ve 1 sürekli eğitim merkezi bulunmaktadır.

Sanko Üniversitesi, 2013 yılında kurulmuş bir vakıf üniversitesidir. Üniversite bünyesinde 3 fakülte (tıp, diş ve sağlık bilimleri), 2 enstitü (sağlık ve fen bilimleri) bulunmaktadır.

Üniversitelerin sahip olduğu fakülteler incelendiğinde, Sanko Üniversitesi'nin sadece sağlık alanında yoğunlaştığı, diğer üniversitelerin ise bölgenin ihtiyaç duyabileceği hemen tüm alanlarda

eğitim verdiği görülmektedir. Bu durum bilgi üretme gücü ve bölgenin ihtiyaç duyabileceği öğrencilerin yetiştirilmesi açısından olumlu olmasına rağmen, ihtiyaç fazlası öğrenci yetiştirilmesi ve kaynakların verimli kullanılması açısından olumsuzluk yaratmaktadır. Bu itibarla üniversitelerin ve bünyesinde yer alacak fakültelerin, bölgenin mevcut ve gelecekteki önceliklerine göre yapılanması büyük önem taşımaktadır.

2015-2016 öğretim yılında Gaziantep, TRC1 ve Türkiye'deki üniversite öğrencileri ve öğretim elemanları aşağıdaki tabloda verilmiştir. Tablonun incelenmesinden de görüleceği üzere Türkiye'deki öğretim elemanlarının %1,45'i, üniversite öğrencilerinin %0,08'i Gaziantep'te bulunmaktadır. Bir öğretim görevlisi başına düşen öğrenci sayısı ortalaması Türkiye için 39,6 iken bu oran TRC1 Bölgesinde 22, Gaziantep'te ise 21,7 dir. Bu durum, Gaziantep'te eğitim kalitesinin de bir göstergesi olarak görülebilir.

Tablo 5: Üniversite Öğrenci ve Öğretim Görevlisi Sayısı (2015-2016)

	Türkiye	TRC1	Gaziantep
Ön Lisans ve Lisans Öğrencisi	6.186.007	76.394	49.234
- Yeni Kayıt	1.407.458	21.558	13.165
- Devam Eden Öğrenci	4.778.549	54.836	36.069
Öğretim Görevlileri	156.168	3.476	2.271
- Profesör	22.416	345	304
- Doçent	15.023	255	182
- Yardımcı Doçent	35.301	933	573
- Öğretim Görevlisi	21.852	568	856
- Diğer	61.576	1.375	356

Kaynak: *YÖK*

1.2.3. Sağlık

Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan "Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2014" verilerine göre, 2014 yılı sonu itibariyle Gaziantep'te toplam 26 hastane, 4.611 yatak bulunmaktadır. 10.000 kişiye düşen yatak sayısı ise 24,4'dür.

Türkiye'deki toplam hastane sayısının %1,7'si ve yatak sayısının ise%2,2'si Gaziantep'e aittir. 10.000 kişiye düşen yatak sayısı bakımından Gaziantep, 26,6 olan Türkiye ortalamasının altında bir paya sahiptir. 10.000 kişiye düşen yatak sayısının Türkiye ortalamasının altında olması, Gaziantep'te yatak doluluk oranlarının (%79,7) Türkiye (%71,1), Ankara (%64,9), İzmir (%69,7) ve İstanbul (%65,1) gibi illerin oldukça üzerinde olmasına sebep olmaktadır. Bu itibarla 10.000 kişiye düşen yatak sayısının ve yatak doluluk oranında Türkiye ortalamasını yakalaması için Gaziantep'te yeni hastane yatırımlarına ihtiyaç duyulmakta olup, bu durum yeni istihdam imkânları da doğuracaktır.

Diğer taraftan Türkiye'deki toplam sağlık personelinin %1,7'si, doktor sayısının ise %1,9'u Gaziantep'te bulunmaktadır.

Tablo 6: Bazı Sağlık Göstergeleri (2014)

	Türkiye	TRC1	Gaziantep
Hastane Sayısı	1.528	38	26
Yatak Sayısı	206.836	5.924	4.611
Yatak Sayısı (10.000 kişiye düşen)	26,6	22,6	24,4
Toplam Sağlık Personeli Sayısı	135.616	3.430	2.611
- Uzman Hekim	75.251	1.771	1.376
- Pratisyen Hekim	39.045	1.310	910
- Asistan Hekim	21.320	349	325

Kaynak: *Sağlık Bakanlığı – Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2014*

Türkiye'de hastane başına yatak ortalaması 2014 yılı itibariyle 135 iken bu ortalama TRC1 bölgesinde 156, Gaziantep'te 177'dir. Benzer şekilde hastane başına uzman hekim sayısı aynı sırayla 49, 47 ve 53 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum Gaziantep'i sağlık açısından da çekim merkezi, yapmaktadır.

1.2.4. İllerin Gelişmişlik Endeksi (IGE)

İller arasındaki gelişmişlik farklılıklarının belirlenmesi; gelir dağılımı dengesizliklerinin giderilmesi, sosyal farklılıklarının ortadan kaldırılması ve özellikle bankacılık ve perakendecilik gibi ülke genelinde yaygın şube ağları ile hizmet vermeyi hedefleyen kurumların yatırım kararlarının yönlendirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

İllerin gelişmişlik seviyesini ölçmeye yönelik oluşturulan endekste iktisadi faaliyete ilişkin veri sayısının fazla olması nedeniyle, söz konusu veriler gelişmişlik seviyesini güçlü bir şekilde açıklamaktadır. Bu nedenle, İGE genel olarak illerdeki ekonomik aktiviteye paralel bir seyir izlemektedir. 2012 yılı için oluşturulan endeks sonuçlarına göre ilk üç sırada İstanbul, Ankara ve İzmir yer almaktadır. Bu illeri Antalya, Bursa, Kocaeli ve Muğla takip etmektedir. Gaziantep 10. sırada yer almaktadır.

Tablo 7: IGE'ye Göre Gaziantep ve Diğer İllerin Gelişmişlik Endeksi (2012)

İGE'ye Göre Gelişmişlik Grupları (2012)

	İl	İGE		İl	İGE		İl	İGE		İl	İGE		İl	İGE
1	İstanbul	36,56	18	Balıkesir	0,49	35	Erzurum	-0,91	52	Çorum	-1,48	69	Yozgat	-2,28
2	Ankara	12,54	19	Samsun	0,43	36	Kahramanmaraş	-0,96	53	Ordu	-1,55	70	Bayburt	-2,34
3	İzmir	8,84	20	Manisa	0,39	37	Düzce	-0,96	54	Aksaray	-1,56	71	Kars	-2,39
4	Antalya	6,85	21	Aydın	0,37	38	Karabük	-0,97	55	Erzincan	-1,57	72	Tunceli	-2,47
5	Bursa	4,14	22	Hatay	0,37	39	Uşak	-0,98	56	Artvin	-1,62	73	Şırnak	-2,54
6	Kocaeli	3,40	23	Isparta	0,23	40	Kırıkkale	-1,01	57	Osmaniye	-1,63	74	Bingöl	-2,67
7	Muğla	2,64	24	Çanakkale	0,13	41	Diyarbakır	-1,05	58	Kastamonu	-1,64	75	Siirt	-2,72
8	Adana	2,09	25	Yalova	-0,05	42	Bilecik	-1,06	59	Giresun	-1,71	76	Iğdır	-2,91
9	Konya	2,07	26	Bolu	-0,09	43	Karaman	-1,08	60	Niğde	-1,73	77	Muş	-2,98
10	Gaziantep	1,79	27	Edirne	-0,24	44	Rize	-1,10	61	Batman	-1,80	78	Bitlis	-3,02
11	Eskişehir	1,74	28	Elazığ	-0,51	45	Sivas	-1,12	62	Sinop	-1,84	79	Ağrı	-3,02
12	Denizli	1,28	29	Kütahya	-0,54	46	Burdur	-1,18	63	Mardin	-1,86	80	Ardahan	-3,04
13	Mersin	1,26	30	Zonguldak	-0,56	47	Şanlıurfa	-1,29	64	Kilis	-1,97	81	Hakkâri	-3,15
14	Kayseri	1,17	31	Kırklareli	-0,64	48	Bartın	-1,43	65	Çankırı	-1,98			
15	Trabzon	0,76	32	Malatya	-0,77	49	Kırşehir	-1,44	66	Van	-2,16			
16	Tekirdağ	0,65	33	Nevşehir	-0,89	50	Amasya	-1,47	67	Gümüşhane	-2,19			
17	Sakarya	0,52	34	Afyon	-0,90	51	Tokat	-1,47	68	Adıyaman	-2,22			

I. Grup — II. Grup — III. Grup — IV. Grup — V. Grup

Çok Gelişmiş İller — Az Gelişmiş İller

Endekste II. grupta yer alan Gaziantep, çevre illere kıyasla daha yüksek bir refaha sahiptir. TRC1 bölgesindeki Kilis 64. sırada, Adıyaman 68. sıradadır. Gaziantep sadece TRC1 bölgesinde değil bütün Güneydoğu Anadolu bölgesinde bir çekim merkezi durumundadır.

1.3. Mülteciler Olgusu ve Gaziantep Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri

Mülteciler, sığınmacılar ve göçmen kavramları pek çok çalışmada birbiri yerine kullanılmaktadır. Bu nedenle raporda geçtiği üzere ***sığınmacı;*** ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasal düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen ve korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı" yı ifade etmektedir[1]. Bu nedenle 2011 yılında Türkiye'ye sığınan Suriyeliler, raporda Suriyeli sığınmacılar olarak belirtilmiştir.

[1] https://www.amnesty.org.tr/uploads/Docs/1838-multeciler.pdf

1.3.1. Genel Olarak İç ve Dış Göç

Göç, temelde, ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitmesi olarak tanımlanmaktadır. Teknik olarak, göç hareketinin yönüne göre ***"iç göç"*** ve ***"dış göç"*** şeklinde genel bir ayrım vardır. Bu başlıkların alt başlıkları ise bir hayli fazladır, hatta düzenin getirdiklerine göre bu alt başlıklar günden güne çoğaltılabilir. Örneğin köyden kente veya kentten köye göç, "iç göç" başlığı altında incelenebilecek ayrı birer göç hareketleridir.

Türkiye göç alan, göç veren ve transit ülkedir, dolayısıyla ülkemizde göç akımlarının her türü yer almaktadır. Göç alanında sağlıklı durum değerlendirmesi yapabilecek ve projeksiyonlara temel oluşturacak güvenilir, geçerli veri sisteminin olmaması sektörel olarak bütünü etkileyen en temel sorundur. Bu nedenle söz konusu akımlara katılan nüfus grubunun sosyo-ekonomik ve kültürel profilinin tam anlamıyla ortaya konulmasında güçlük çekilmektedir.

Göçle ilgili dört farklı ana grup bulunmaktadır. Bunlar:

- Düzenli Göçmenler
- Düzensiz Göçmenler
- İç Göç
- Uluslararası Korumaya İhtiyaç Duyan Gruplar

Türkiye'de iç göç ile ilgili veriler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayımlanırken, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan gruplar, düzenli göçmenler ve düzensiz göçmenlerle ilgili istatistikî veriler Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından tutulmaktadır.

Düzenli Göçmenler:

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yasalarıyla belirlenen çerçevede yurtdışından Türkiye'ye yönelen insan hareketleri düzenli göçü oluşturmaktadır. Düzenli göç kapsamında, göçmenin Türkiye sınırları içinde yasalara uygun şekilde bulunması için giriş izni ile çalışma ve/veya oturma izinleri almış olması gerekmektedir.

Düzenli göç akımları ***çalışma, eğitim*** ve ***yaşama*** amaçlı olmak üzere birbirini dışlamayan üç temel amaç doğrultusunda gerçekleşmektedir. Bu amaçları yerine getirmek için, Türkiye'de düzenli göçmen kapsamında 2005 -2015 döneminde ikamet izni alan yabancı sayısı yaklaşık 2.796.990 kişidir. İkamet izni alan yabancıların sayısında 2012-2015 döneminde, geçmiş yıllara göre önemli derecede artış olmuştur.

Şekil 1: Yıllara Göre İkamet İzni Alan Yabancı Sayısı

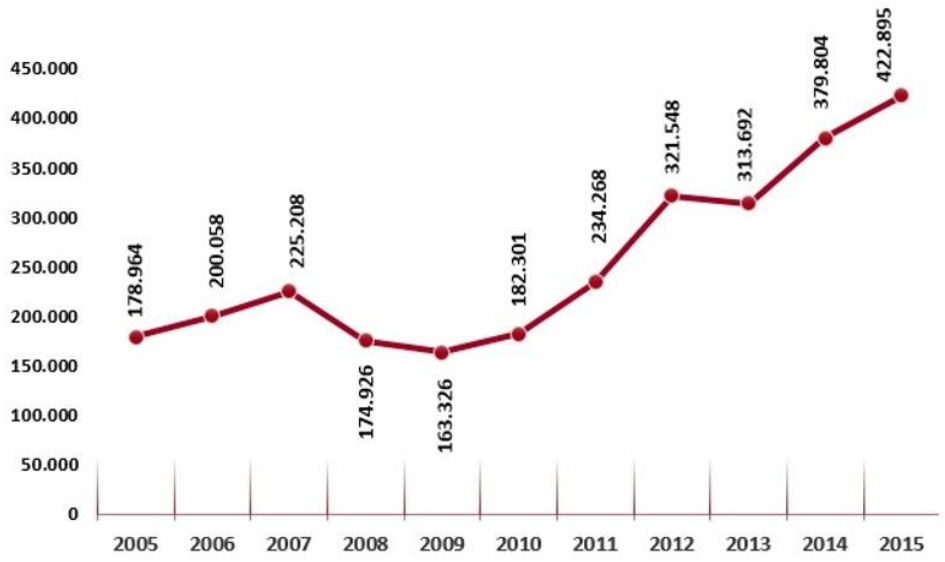

Kaynak: *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*

2015 yılında alınan 422.895 ikamet izninin 202.403'ü kısa dönemli, 73.705'i aile, 67.529'u ise eğitim amaçlıdır. Grafik 2'de görüleceği üzere, düzenli göçmenlerin %31'i ise çalışmak ve eğitim almak için Türkiye'de bulunmaktadırlar. Geriye kalan kısım ise yaşama eksenli sebeplerden ötürü oturma izinlerini almıştır.

Şekil 2: 2015 Yılı İkamet İzin Çeşitleri

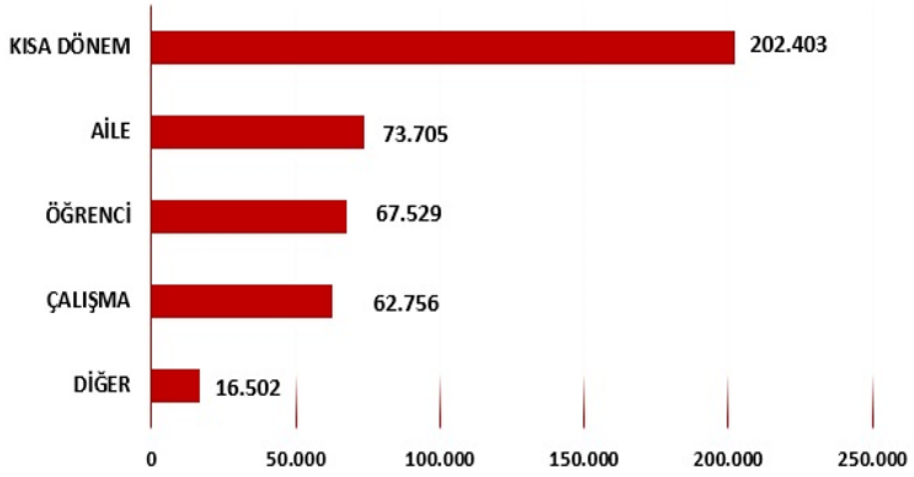

Kaynak: *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*

2015 yılında en çok ikamet izni alan ülkeler 33.202 kişiyle Irak, 32.578 kişiyle de Suriye olmuştur.

Şekil 3: 2015 Yılında İkamet İzni Alan Yabancılarda İlk 10 Ülke

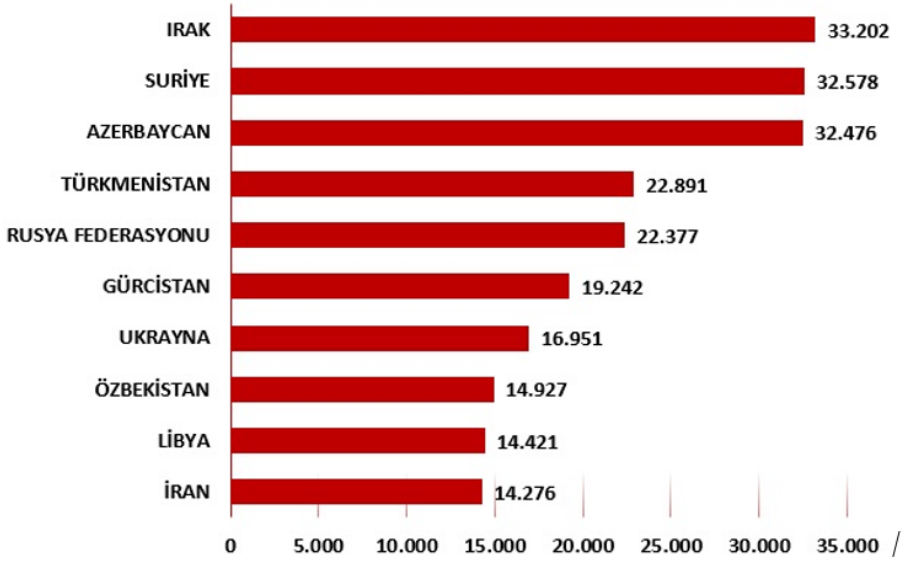

Kaynak: *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*

<u>Düzensiz Göçmenler:</u>

Ülke içinde yaptıkları faaliyete bağlı olarak, gerekli izinlere sahip olmayan yabancı "düzensiz göçmen" olarak tanımlanmaktadır. İlgili literatürde, düzensiz göçmen terimi yerine belgesiz, dokümansız, kaçak ve yasadışı göçmen terimleri de kullanılmaktadır. Düzensiz göçmen akımları temel olarak üç şekilde gerçekleşmektedir.

Birincisi, göçmenler sınır kontrollerini aşarak veya sahte giriş belgeleri kullanarak ülkeye izinsiz girişte bulunmaktadır.

İkincisi, Ülkeye yasal giriş yapan göçmenler, kendilerine tanınan vize süresini aşmış olmalarına rağmen ev sahibi ülkedeki kalışlarını sürdürmektedirler.

Üçüncü olarak da, giriş, oturma izinlerine ve bazı durumlarda çalışma izinlerine sahip olmalarına karşın yasal konumlarına aykırı faaliyetlerde bulunduklarında düzensiz göçmen grubuna dâhil olmaktadır.

Grafik 4'te de görüleceği üzere 1998-2014 döneminde belli bir istikrarda seyreden düzensiz göçmen sayısı 2015 yılında büyük sıçrama kaydederek 146.485 kişiye ulaşmıştır.

Şekil 4: Yıllara Göre Düzensiz Göçmen Sayısı

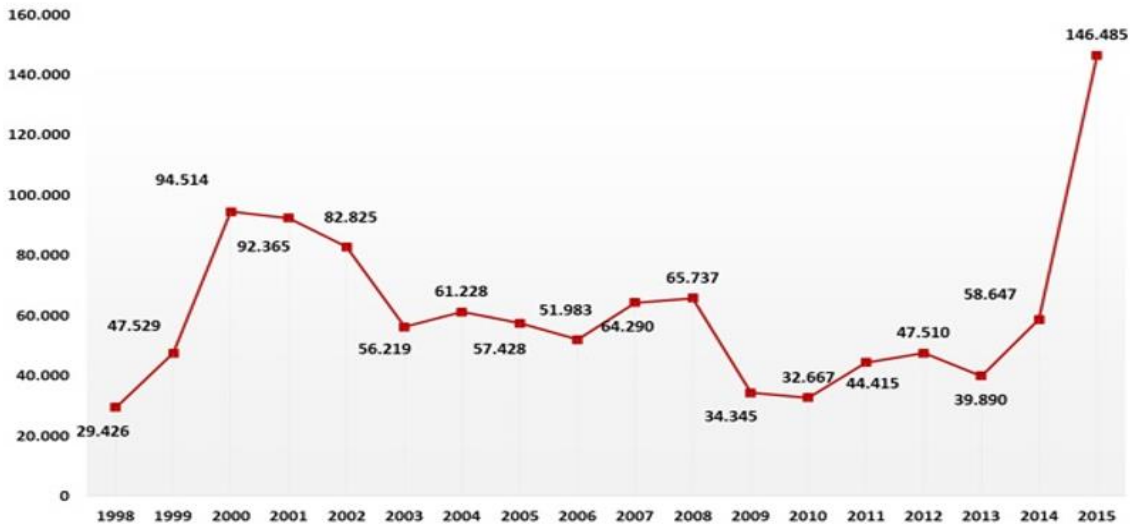

Kaynak: *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*

2015 yılında yakalanan 146.485 düzensiz göçmenler arasında, 73.422 kişiyle açık ara Suriye ilk sırada yer almakta, onu 35.921 kişiyle Afganistan ve 7.247 kişiyle Irak izlemiştir (Grafik 5).

Düzensiz göçmen akımları kayıt dışı istihdam yapısının büyümesine ve güçlenmesine neden olduğu gibi, kayıt dışı istihdam yapısı da düzensiz göçmen sayısının artmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla düzensiz göçmen akımları, kayıt dışı istihdam sebebiyle vergi ve sigorta primi gibi kalemlerden oluşan kamu gelirlerindeki kaybın da artmasına neden olmaktadır.

Şekil 5: 2015 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı (İlk 10 Uyruk)

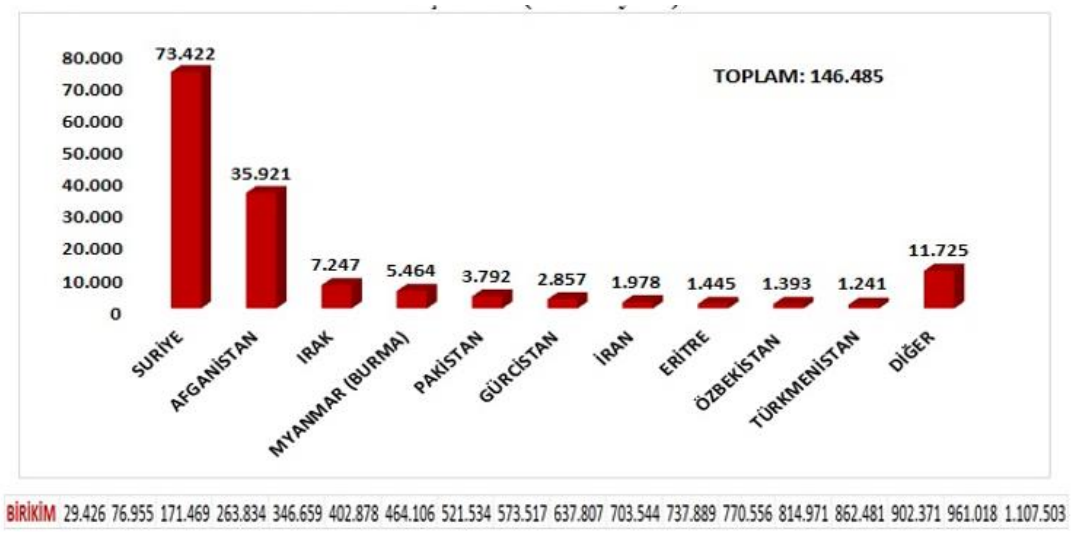

Kaynak: *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*

İç Göç:

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde meydana gelen nüfus hareketleri, ekonomik ve sosyal gelişmenin hem bir belirleyicisi hem de bir sonucu olarak önemli boyutlarda gerçekleşmiştir. Benzer bir durum Türkiye için de geçerlidir.

1980'li yıllardan itibaren, ulaşım altyapısı ile haberleşme ve bilişim teknolojisine yapılan yatırımlarla ülke içindeki hareketliliğin önündeki tüm engellerin ortadan kaldırılmasıyla birlikte şehirleşme oranı sürekli yükselmiştir. 2014 yılı itibariye Türkiye'de şehirleşme oranı %87,2 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bundan sonra şehirleşme oranında çok büyük bir değişiklik yaşanması öngörülmese de, göçün şehir yaşamı üzerindeki etki alanlarında farklılıklar görülmeye devam edecektir. Göç, mekansal değişimin yanısıra sosyal, kültürel, politik ve ekonomik yapıların değişmesine sebep olan bir olgudur. Türkiye'de iç göçü incelediğimizde temel olarak aşağıdaki unsurların etkili olduğunu söyleyebiliriz.

- Kırsal yapıdaki teknolojik dönüşüm
- Kentlerde sanayinin hızla genişlemesi
- Türkiye'deki hızlı nüfus artışı
- Köyün itici ve kentin çekici nedenleri
- Kırsal kesimdeki kan davaları ve terör olayları olmaktadır.[2]

Uluslararası Korumaya İhtiyaç Duyan Gruplar:

Küresel ölçekte gerçekleşen göç hareketlerinin diğer önemli bir kaynağı ülkelerini doğal felaketler, çatışmalar ve savaşlar, ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklar yüzünden terk etmek zorunda kalan veya kalmak zorunda bırakılan kişilerdir. ***Maruz kaldıkları olumsuz koşullardan dolayı uluslararası korumaya ihtiyaç duyan bu kişiler mülteci ve sığınmacı nüfusu oluşturmaktadır. Genellikle maruz kalınan olumsuzluk nedeniyle ev sahibi ülkeye yasal olmayan şekilde giriş yapan bu nüfusun uluslararası antlaşmalara göre özel bir konumu bulunmaktadır.*** Uluslararası alanda mültecilerin ve sığınmacıların hukuki konumu; 1951 Cenevre Sözleşmesi, 1967 Protokolü ve bu nüfus grubunun hareketlerinin düzenlemek amacıyla kurulan Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliğinin (BMMYK) Tüzüğü olmak üzere üç temel belge tarafından belirlenmektedir.

Türkiye, 1970'li yılların ortalarından itibaren mülteci hareketlerine kaynaklık eden ülke konumundadır. Bu durumun ulusal ve uluslararası gelişmelere bağlı çeşitli nedenleri bulunmaktadır. 1970'li yılların sonlarına doğru derinleşen ekonomik, siyasi sorunlar ve bunların sonucunda bütün ülkeye yayılan çatışmacı ortam Türkiye'den Avrupa'ya yönelik mülteci hareketlerinin başlamasına neden olmuştur.

2005-2015 dönemi incelendiğinde Türkiye'ye toplam 216.349 kişinin uluslararası koruma başvurusu yaptığı görülmektedir.

[2] Türkiye'de İç Göçün Yoksulluğa ve İstihdama Etkileri, Doç. Dr. H. Yunus Taş, Doç Dr. Selami Taş, 2013.

Şekil 6: Yıllara Göre Türkiye'ye Yapılan Uluslararası Koruma Başvurusu

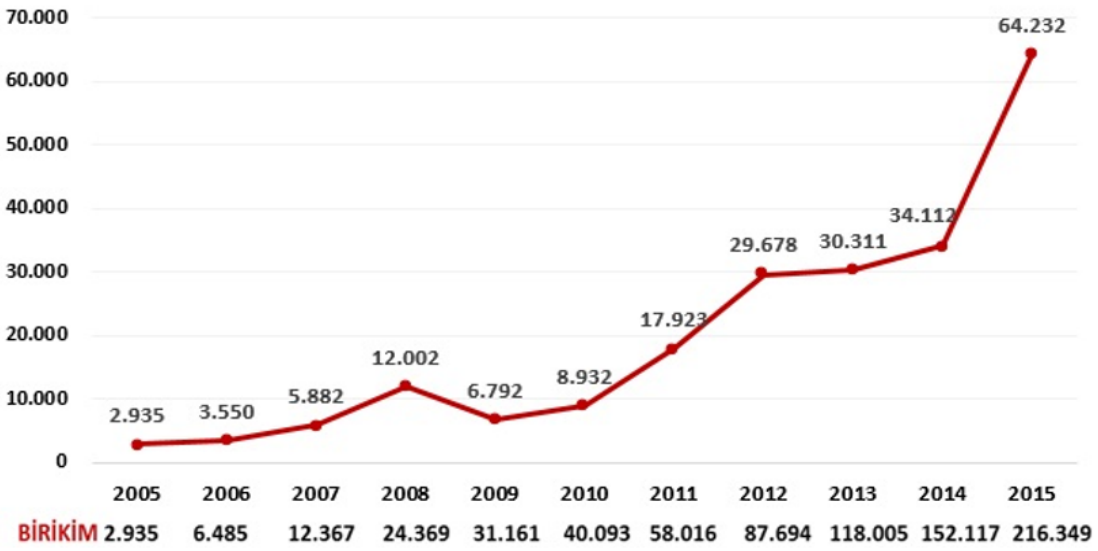

Kaynak: *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü*

Avrupa Birliği ve EFTA ülkeleri arasında en çok uluslararası koruma başvurusu yapılan ülke 476.510 kişiyle Almanya olup, onu 177.135 kişiyle Macaristan izlemektedir. Türkiye 64.232 kişiyle 7.sırada yer almaktadır (Grafik 7). Almanya'nın en fazla sığınmacı kabul eden ülke konumunda olmasının temel nedeni, düzenli ve düzensiz göç eden ve yerleşik konuma gelen göçmenlerin bulundukları ülkede kendilerinden sonraki göçmenler için bir çekim merkezi oluşturmasıdır.

Şekil 7: AB ve EFTA Ülkelerinde Uluslararası Koruma Başvurusu Yapan Yabancılar (2015)

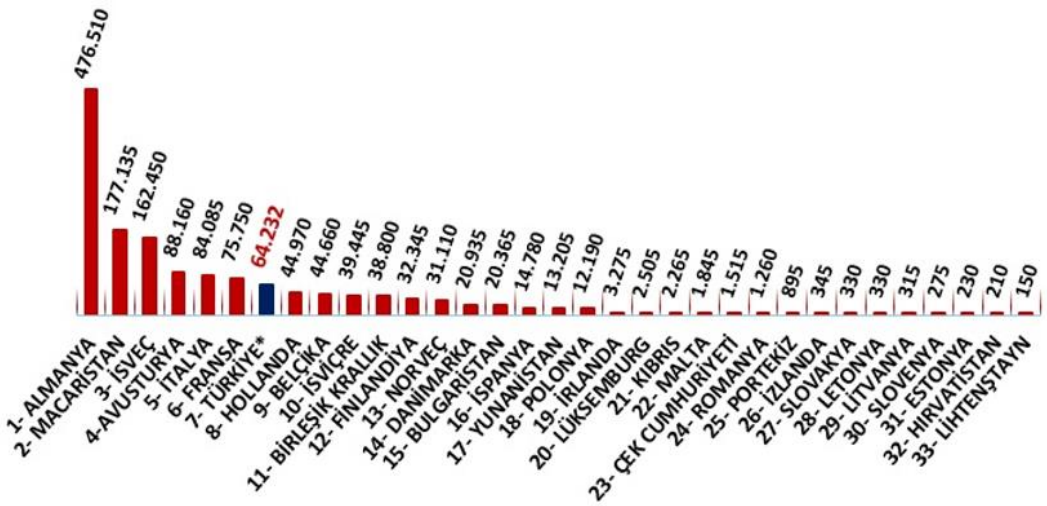

Kaynak: *http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do*

Dünyanın sadece ekonomik değil aynı zamanda siyasi ve sosyal olarak az gelişmiş ülkelerindeki yoksulluk, çatışmalar ve doğal felaketler sonucunda meydana gelen mülteci hareketleri küresel ölçekte hissedilmektedir. Türkiye'yi, en başta coğrafi konumu olmak üzere ekonomik, kültürel, siyasi ve tarihsel nedenlerden dolayı, mülteci hareketlerine maruz kalan ülkeler arasında saymak mümkündür. Nitekim çevre ülkelerdeki yaklaşık 30 yıldır gerçekleşen askeri, ekonomik ve siyasi süreçler dikkate alındığında, Türkiye'ye yönelen mülteci hareketleri belirgin olarak görülmektedir: İran İslam Devrimi (1979), Irak-İran Savaşı (1980-1988), Doğu Bloğunun Dağılması (1989-sonrası), Birinci ve İkinci Körfez (Irak) Savaşları (1990-1991; 2003-2011), Bosna-Hersek savaşı (1992-1995) ve halen sürmekte olan Suriye'deki iç savaş Türkiye'ye yönelen mülteci hareketlerini belirleyen süreçlerden bazılarını oluşturmaktadır.

Hacettepe Üniversite Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO) verilerine göre, Türkiye'de 3,2 milyon sığınmacı bulunmakta olup, bunun 2,7 milyonu aşan kısmını Suriyeliler oluşturmaktadır. Türkiye'de bulunan sığınmacılar, çok sayıda sosyal ve iktisadi problemlere neden olmaktadır. Aşağıdaki bölümde 2011 yılından bu yana Suriye'den Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacıların durumu ayrıntılı olarak incelenmiştir.

1.3.2. Suriyeli Sığınmacılar ve Yasal Statüleri

2011 yılında Suriye'de başlayan savaş nedeniyle, 250.000 den fazla Suriyeli hayatını kaybetmiş ve yaklaşık yarım milyon Suriye vatandaşı evini terk etmek zorunda kalmıştır[3]. Yaşanan çatışma nedeniyle ülkesini terk etmek zorunda kalan Suryeliler, en çok Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak gibi komşu ülkelere sığınmışlardır. Geri dönüş tarihi belli olmayan sığınmacıları ağırlamak, bu ülkelerin ulusal ekonomilerini önemli ölçüde etkilemiş ve sığınmacıların yerleştikleri bölgelerde sosyal ve ekonomik değişikliklere yol açmıştır.

Suriye ile 911 kilometrelik sınırı bulunan Türkiye'ye İlk kez 29 Nisan 2011 tarihinde giriş yapan Suriyeli sığınmacıların sayısı 28 Temmuz 2016 itibariyle 2.728.986'a ulaşmıştır[4]. 1 Kasım 2015 itibariyle, 1.200.000'i çocuk olan 2.181.293 Suriyeli Türkiye Cumhuriyeti tarafından biometrik kayıt altına alınmıştır[5]. 10 ilde bulunan 27 barınma merkezi, sığınmacıların sadece 253.936'sına hizmet verebilmektedir.[6] Bu barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyelilerin sayısı göz önüne alındığında, sığınmacıların yoğun olarak yaşadıkları bölgelerdeki ekonomik ve sosyal etkilerin çok iyi değerlendirilmesi ve kapsamlı önlemlerin alınması büyük önem taşımaktadır.

30 Haziran 2016 tarihi itibariyle Gaziantep'de kayıtlı 320.953 Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Gaziantep nüfusunun yaklaşık % 15'ini oluşturan bu rakam, Suriyeli sığınmacılara ev sahipliği yapan diğer iller arasında Gaziantep'i, Şanlıurfa, İstanbul ve Hatay'dan sonra 4. sıraya yerleştirmiştir.[7]

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) verilerine göre, 15 Ağustos 2016 itibariyle tüm barınma merkezlerindeki Suriyeli sayısı ***253.936'***dır. Gaziantep'de bulunan geçici barınma merkezinde yaşayan Suriyeli göçmenlerin sayısı **73.393'**dir. Bir başka ifadeyle geçici barınma merkezlerinde yaşayan Suriyelilerin % 29'u Gaziantep'de ikamet etmektedir.

---

[3] https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/02/syrias-refugee-crisis-in-numbers/
[4] http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224
[5] 3RP Turkey 2016 Regional Refugee & Resilience Plan 2016-2017
[6] https://www.afad.gov.tr/tr/2374/Barinma-Merkezlerinde-Son-Durum- 15.08.2016
[7] http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713

Tablo 8: Gaziantep'te Barınma Merkezleri ve Sığınmacı Sayıları (2016)

	Geçici Barınma Merkezi	Barınma Tipi	GBM Mevcudu
GAZİANTEP	Karkamış Çadırkenti	1678 çadır	7.053 Suriyeli
	Nizip 1 Çadırkenti	1873 çadır	10.322 Suriyeli
	Nizip 2 Konteynerkenti	908 konteyner	4.724 Suriyeli
	Ceylanpınar Çadırkenti	4551 çadır	21.727 Suriyeli
	Akçakale Çadırkenti	5129 Çadır	29.567 Suriyeli
Toplam Mevcut	**73.393**		

Kaynak: https://www.afad.gov.tr/tr/2374/Barinma-Merkezlerinde-Son-Durum- 15.08.2016

Mültecilerin yarattığı sosyal ve ekonomik sonuçları incelemeden önce, sığınmacıların yasal statülerine bakarak, genel olarak sağlanan imkanlar ile oturum izni ve çalışma izni ile ilgili mevcut durumu ortaya koymak kritik öneme sahiptir.

Türkiye'de yabancılara tanınan mülteci statüsü Cenevre Konvansiyonu[8] kapsamında değerlendirilmektedir. Cenevre Konvansiyonu, Türkiye tarafından çekinceli olarak kabul edilen bir sözleşme olması nedeniyle, Avrupa dışından Türkiye'ye gelen kişilere mülteci yerine sığınmacı denmektedir. 1994 yılında yürürlüğe giren "Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik", Avrupa dışından gelenlere mülteci yerine sığınmacı ifadesinin kullanılması için temel teşkil etmiştir.

11 Nisan 2013 tarihinde 6458 sayılı "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" 91. maddesinde «Geçici Koruma» statüsü tanımlanmış ve bu kişilere ilişkin her türlü hak ve yükümlülüğün Bakanlar Kurulunca çıkarılacak bir yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir. 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91. maddesi ve bu maddeye dayanılarak çıkarılan 22/10/2014 tarihli ve 29153 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği çerçevesinde "Geçici Koruma Kimlik Belgesi" verilmesi kararlaştırılmıştır. Böylece sığınmacılar sosyal ve hukuki işlemlerini yürüterek gerekli hizmetlere erişim sağlamışlardır. Bu yönetmelik kapsamındaki yabancılara başta sağlık hizmetleri olmak üzere eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve benzeri hizmetlerin sağlanabilmesi detaylı olarak düzenlenmiştir. Geçici Koruma Kimlik Belgesi, Suriyeli sığınmacıların çalışma izni için yasal başvuruda bulunmaları için temel teşkil eden belgedir. Geçici Koruma Kimlik Belgesi'nin sağlanmasının ardından 15 Ocak 2016 tarihinde yürürlüğe giren "Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik" ile bu yabancılara çalışma iznine başvuru hakkı tanınmıştır.

Son beş yıldır Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacıların sayıları 2 milyonu aşmıştır. Türk toplumunun Suriyeli göçmenler konusundaki algıları ve toplumsal kabul düzeyleri yüksek olsa da, özellikle yoğun olarak yaşadıkları sınır bölgelerinde yarattıkları pek çok ekonomik ve sosyal sonuçlar

[8] https://www.icrc.org/eng/home/languages/turkish/files/sozlesmeleri-protokolleri-conventions-protocols.pdf

olmuştur. Gündelik yaşamı etkileyen sosyal ve ekonomik riskler, yaratabileceği uzun vadeli etkiler de göz önünde bulundurularak ele alınmalıdır. Suriyeli sığınmacıların yarattığı sosyal ve ekonomik sonuçlar aşağıdaki bölümlerde değerlendirilmektedir.

1.3.3. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sonuçlar

Türkiye'de Suriyeli sığınmacıların iş gücüne etkilerilerini gösteren kapsamlı bir çalışma yoktur. Suriyeli sığınmacıların sayıca yoğun oldukları bölgelerde, yerel halkın ve işverenlerin Suriyeli sığınmacıların iş gücüne katılımı ve bölgedeki ekonomik yapıyı ne yönde etkiledikleri ile ilgili görüşlerini araştıran çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar, sığınmacıların olduğu bölgelerde orta ve uzun vadeli sosyal etkilerin yönetilmesi açısından da büyük önem taşımaktadır.

Şubat 2015'de Yusuf Emre Akgündüz, Marcel van den Berg ve Wolter Hassink tarafından yapılan çalışmanın en önemli bulgularından biri, Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacıların Suriye sınırındaki bölgelerde istihdam alanında herhangi bir etkilerinin olmadığıdır[9]. Suriyeli sığınmacıların istihdam alanında etkileri tespit edilmemiş olsa da, bu yoğun göçün, söz konusu illerde ***yiyecek ve ev kirası fiyatlarının yükselmesine*** sebep olduğu belirtilmiştir.

Gaziantep'de yapılan araştırmalarda en çok belirtilen ekonomik sorunlardan biri ***yüksek konut fiyatlarıdır***. Suriyeli sığınmacıların Gaziantep'e gelmesiyle birlikte konut fiyatlarında çok ciddi artış görülmüş ve bu da Gazaintep halkının mağdur olmasına sebep olmuştur. Ev sahipleri evleri daha yüksek fiyata Suriyelilere kiraya vermeyi tercih ettikleri için, Gaziantep halkının uygun fiyata ev bulamadıkları tespit edilmiştir. Özellikle orta ve üst gelir grubundaki Suriyeli sığınmacıların artan kiralık ev talepleri, bölgedeki illerde kiraların yükselmesine yol açmıştır. Gaziantep Tüm Emlakçılar Odası Başkanı Mehmet Aytaç'ın yaptığı açıklamada, Gaziantep'de son 3-4 aylık süreçte kiraların üç katına çıktığı ifade edilmiştir. [10]

Suriyeli sığınmacıların ardından, yerleştikleri bölgelerdeki ***istihdam piyasasına etkileri***, en çok sığınmacıya ev sahipliği yapan illerde kritik önemde olmuş ve hem işverenler, hem işgücü piyasasında olan çalışanlar, hem de iş gücü piyasasında olma potansiyeli olan vatandaşlar tarafından çokça tartışılmıştır. Suriyeli sığınmacıların istihdam piyasası üzerindeki etkileri çok net olarak tespit edilemese de, sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı bölgelerdeki halkın, sığınmacılara yönelik negatiif algıları bilinmektedir. Hacettepe Üniversitesi tarafından yapılan, "Kamouyu Algısında Suriyeli Sığınmacılar Kamuoyu Araştırması Bulguları" raporuna göre, bölge halkının % 68,9'u "Suriyeliler işlerimizi elimizden almaktadırlar" önermesine olumlu yanıt vermişlerdir. Bu yanıt, en fazla Suriyeli'ye ev sahipliği yapan illerde, Suriyelilerin çalışmasına yönelik en yaygın algıyı yansıtmaktadır[11].

Suriyeli sığınmacıların iş gücü piyasası üzerindeki etkilerini araştıran bir diğer çalışma Merkez Bankası uzmanları tarafından gerçekleştirilmiş ve 2015'de yayınlanmıştır. Bu çalışmanın en önemli

[9] Akgündüz, Berg, Hassink, February 2015, IZA, The Impact of Refugee Crisis on Host Labor Markets: The Case of The Syrian Refugee Crisis in Turkey
[10] http://www.emlaktasondakika.com/haber/sektorden-haberler/suriyeliler-geldi-guneydogu-illerinde-kiralar-3-kat-artti/29915
[11] Hacettepe Üniversitesi- Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması

katkılarından biri, istihdam alanında, kadın ve erkekler üzerinde ayrıştırılmış bulgular ortaya koymasıdır. Suriyeli sığınmacıların Suriye ile sınırdaki bölgelere gelmesi, bölgede yaşayanların istihdam olasılığını negatif olarak etkilemiştir. Bununla birlikte, kayıtdışı olarak çalışan kadınların, bu işlerini kaybettikten sonra iş gücü piyasasından tamamen çıktıkları tespit edilmiştir. Dezavantajlı grup içerisinde belirtilmiş olan kadınlar, gençler ve eğitim seviyesi düşük çalışanlar, Suriyeli sığınmacıların bölgelerine gelmelerinden en çok etkilenen grup olarak tanımlanmıştır. [12]

Göçmen nüfusun yoğun olduğu yerlerde, ***Suriyeli girişimcilerin*** bölge ekonomisine katkı sağladığı görülmektedir. Gaziantep, Suriyeli sığınmacıların yoğun olduğu sınıra yakın bir il olması nedeniyle Suriyeli ortakla açılan şirket sayısında, İstanbul'dan sonra en yüksek ikinci ildir. 2014 yılında Türkiye'de Suriyeli ortaklarla açılan toplam şirket sayısı 1.256 olup, bunun 559'u İstanbul'da, 222'si Gaziantep'te, 2023'ü Mersin'de bulunmaktadır. Kilis'te açılan şirket sayısı 56 iken, Adıyaman'da sıfırdır[13].

Geçici koruma altındaki ***Suriyelilerin iş gücüne katılımı*** ve yaşadıkları bölgelerdeki arz-talep dengesine etkileri, yarattığı ekonomik etkiler arasında en önemlileri olarak ele alınmaktadır. Bu noktada, 15 Ocak 2016'da çıkarılan yasal çalışma izni bir dönüm noktası teşkil etmektedir. [14] Böylece Suriyelilerin istihdam edilmeleri önündeki engel kalkmış ve bu mevzuata göre bir işyerinde ***mevcut çalışan sayısının yüzde 10'unu aşmayacak şekilde*** geçici koruma altındaki Suriyelilerin istihdam edilmesi onaylanmıştır.[15] Bu kota uygulaması, söz konusu illerde işgücünü korumak amacıyla belirlenmiştir. Ancak, kota uygulaması yer alsa da yerel piyasada haksız rekabetin olup olmayacağı ve istihdam oranlarında ne tür değişiklikler olacağı, Suriyeli sığınmacıların sayısal olarak çok olduğu illerdeki en büyük sorun alanlarıdır. Suriyeli sığınmacıların işgücüne dahil olması için belirlenen özellikler aşağıda sıralanmıştır[16]:

- Geçici koruma sağlanan yabancının geçici koruma kapsamında olduğunu belirten geçici koruma kimlik belgesinin/yabancı tanıtma belgesinin ve yabancı kimlik numarasının olması gerekmektedir.
- Sadece kalmalarına izin verilen illerde çalıştırılabileceklerdir.
- Geçici koruma kayıt tarihinden altı ay sonra, çalışma izni almak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na başvuruda bulunabilirler.
- Kanunlarda yalnızca Türk vatandaşları tarafından icrasına izin verilen iş ve meslekler için yapılan başvurular değerlendirme yapılmaksızın işlemden kaldırılır.
- Geçici koruma sağlanan yabancı sayısı işyerinde çalışan Türk vatandaşı sayısının yüzde onunu geçemeyecektir. İşveren tarafından; işyerinin kayıtlı bulunduğu Çalışma ve İş Kurumu İl

[12] Evren Ceritoglu and H. Burcu Gurcihan Yunculer, Huzeyfe Torun and Semih Tumen, January 2015, The Impact of Syrian Refugees on Natives' Labor Market Outcomes in Turkey: Evidence from a Quasi-Experimental Design, Central Bank of The Republic of Turkey
[13] TEPAV- Göçün Ardından Suriye ile Ticari İlişkiler
[14] TEPAV- Türkiye'deki Suriyeliler: İşsizlik ve Sosyal Uyum Raporu
[15] http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20168375.pdf
[16] Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü tarafından 27.07.2016'da Gaziantep'de gerçekleştirilen bilgilendirme toplantısı sunumu

Müdürlüğü'nden, çalışma izni başvurusu tarihinden önceki dört haftalık süre içerisinde yabancının çalıştırılacağı işi yapacak aynı nitelikte Türk vatandaşı bulunamadığının belgelendirildiği başvurularda istihdam kotası uygulanmayabilir.

- Ayrıca kanunla yalnızca Türk vatandaşları tarafından icrasına izin verilen iş ve meslekler için yapılan başvurular ile sağlık meslek mensuplarının Sağlık Bakanlığından, eğitim meslek mensuplarının ise Milli Eğitim Bakanlığından veya Yükseköğretim Kurulu Başkanlığından almış oldukları 'Ön izin belgesi' bulunmayan yabancı kişi başvuruları değerlendirme yapılmaksızın işlemden kaldırılacaktır.
- Asgari ücretin altında ücret ödenemeyecektir.
- Mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacaklar, çalışma izni muafiyeti kapsamındadır. Çalışma izni muafiyeti başvuruları, geçici koruma sağlanan ildeki Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüklerine yapılacaktır.
- Geçici koruma sağlanan yabancıların ve işverenlerin çalışma ve sosyal güvenlik mevzuatından kaynaklanan hak ve yükümlülükleri saklıdır.

1.3.4. Sorun Analizi

Türkiye son yıllarda göçmenler için bir geçiş bölgesi olmaktan çıkmış ve göç ülkesi konumuna gelmiştir. 2011 yılından bu yana Suriye'den gelen sığınmacıların öngörülmemiş düzeyde artan nüfusu da bu tespiti doğrulamaktadır. Suriye'deki gelişmeler göz önüne alındığında, Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de kalacağı süreyi öngörmek pek kolay değildir. Bu sürenin belirsizliği Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yerleştikleri bölgelerde alınması geleken önlemlerin ve yapılması gereken düzenlemelerin de önemini artırmaktadır.

Ulusal ve uluslararası kurumlar tarafından Suriyeli sığınmacılarla ilgili yapılan araştırmalar da bu soruna uzun vadeli yasal düzenlemelerle çözüm getirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Son dönemlerde yerel halkın Suriyeli sığınmacılara olumlu yaklaşımını sağlamak ve Suriyeli sığınmacıların topluma entegrasyonunu kolaylaştırmak amacıyla yeni politikalar oluşturulmuştur. Sığınmacıların biyometrik kayıt altına alınması ve iş gücü piyasasına dahil olmaları için yerel halkın istihdamını etkilemeyecek düzeyde kota sınırlamasıyla ortaya konan çalışma izni bu düzenlemelerin en önemlileridir.

Yukarıdaki bölümlerde bahsedilen sosyal ve ekonomik etkiler ve bu etkilerin ölçüsü ne olursa olsun, Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde gelişen ticari ve ekonomik ilişkiler, iki grubun ilişkilerinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Rekabetin adil bir hukuki düzlemde yapılması sağlandığı takdirde, ilişkiler daha da gelişecektir. Suriye'deki çatışmanın ne zaman sona ereceği ve sığınmacıların Türkiye'deki durumuyla ilgili uzun vadeli bir öngörüde bulunmak zor olacağı için, iki grup arasındaki ilişkilerin sağlıklı şekilde sürdürülmesi ve güven ile iletişimin geliştirilmesi kritik öneme sahiptir.

Ekonomik ilişkilerin gelişmesi, sosyal olarak da önyargıların azalmasına ve günlük çatışmaların azalmasına yardımcı olacaktır. Suriyeli sığınmacıların bölgedeki ekonomik faaliyetlere katkı sağlamaları

ve işgücüne katılımları suç ile mücadele için de en kalıcı yollardan bir tanesidir. Suriyeli sığınmacıların işgücüne dahil olmasının önündeki engellerden birini kaldırmak ve sosyal olarak topluma daha kolay adapte olmalarını sağlamak için dil probleminin de ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Suriyeli sığınmacılara çalışma izni verilmesi bölgedeki dengelerin değişeceğini göstermektedir. Ancak bu yasal düzenlemenin, işverenler, yerel çalışanlar ve Suriyeli sığınmacılar açaısından etkilerinin net olarak ortaya konması zaman alacaktır.

Yasal düzenlemenin etkinliğini değerlendirmek için, bugüne kadar Suriyeli sığınmacıların iş gücü piyasasına dahil olma eğilimlerine bakmak gerekmektedir. ***T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından 2013 yılında Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılarla yapılan saha araştırması sonuçlarına göre,*** sığınmacıların gelecek planları ve Türkiye'de iş arayıp aramadıkları ile ilgili bulgular aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 9: Suriyeli Sığınmacılar ve İş Arama Durumları

Türkiye'de iş arayıp aramadıkları	Kamp içi			Kamp dışı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Evet	49,3	64,3	51,9	77,1	76,6	77
Hayır	50,7	35,7	48,1	22,9	23,4	23
Toplam yüzde	100	100	100	100	100	100
Toplam sayı	1176	244	1420	890	252	1142

Kaynak: AFAD-Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar, 2013 Saha Araştırması Sonuçları

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacılar daha yoğun olarak iş aramaktadırlar. Bu durum, Suriyeli sığınmacıların bir bölümünün kamp içinde de bazı görevleri olduğuyla ilgili olabilir. Ancak çalışmanın 2013'de yapıldığı göz önüne alındığında, hem sığınmacı sayılarında hem de kamplarda sunulan hizmetlerde değişiklik yaşandığı unutulmamalıdır. Ayrıca kamp dışında olan Suriyelilerin barınma, sağlık, eğitim gibi hizmetlere ulaşımları daha zor olduğu için, gelir elde etme ihtiyaçları daha acildir. Bu durum da kamp dışındaki Suriyeli sığınmacıların daha yoğun iş aramalarına yol açabilmektedir.

15 Ocak 2016 tarihinde yürürlüğe giren yasadan önce Suriyeli sığınmacıların resmi olarak iş gücü piyasasına dahil olmaları söz konusu değildi. Ancak bu yasal düzenlemeden sonra en çok Suriyeli barındıran illerde rekabetin büyük oranda arttığı gözlenmiştir.[17] ***Suriyeli sığınmacılara yönelik yerel halkın bilinen olumsuz algılarına ek olarak, emek piyasasına yönelik artan rekabetin sosyal çatışmaları da beraberinde getirmesi beklenmektedir.*** Suriyeli sığınmacıların ekonomik ve sosyal olarak bölgeye entegrasyonunun sağlanması için, Suriyeli sığınmacıların yerel piyasalara faydalarını ön plana çıkaracak adil uygulamaların olması gerekmektedir. Bu noktada, Suriyeli sığınmacılara en fazla ev sahipliği yapan illerde yeni istihdam alanlarının ortaya çıkması büyük önem arz etmektedir.

[17] TEPAV- Türkiye'deki Suriyeliler: İşsizlik ve Sosyal Uyum Raporu

2. TRC1 BÖLGESİ VE GAZİANTEP İÇİN İŞGÜCÜ PİYASASI ANALİZİ

İstihdama ilişkin veriler TÜİK tarafından, ***kurumsal olmayan (15⁺ yaş grubu) nüfus*** üzerinden yapılmakta olup; "okul, yurt, otel, çocuk yuvası, huzurevi, özel nitelikli hastane, hapishane, kışla ve orduevi gibi yerlerde ikamet edenlerle, yabancı uyruklular dışındaki nüfus" şeklinde tanımlanmıştır.

İşgücü; istihdam edilenler ve işsizlerin oluşturduğu tüm nüfusu, ***istihdam edilenler;*** işbaşında olanlar ve işbaşında olmayanlar grubuna dâhil olan kurumsal olmayan çalışma çağındaki tüm nüfusu kapsamaktadır. ***İstihdam oranı;*** kurumsal olmayan (aktif nüfus) çalışma çağındaki nüfusun (15-64) yüzde kaçının istihdam edildiğini ifade etmektedir. ***İşgücüne katılma oranı*** ise istihdam edilenlerle işsizlerin toplamının yani işgücünün aktif nüfusa oranını kapsamakta olup, aktif nüfus içerisinde işgücünün nispi ağırlığını gösterir.

TÜİK tarafından 2011 yılından itibaren milli gelir, işsizlik, enflasyon ve benzer diğer rakamları artık illere göre değil, bölgelere göre açıklamaktadır. Bu çerçevede Türkiye, TRC1 Bölgesi için işgücü, işgücüne katılma oranı, işsizlik oranı, istihdam oranı ve işgücünün sektörel dağılımına ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır. Diğer taraftan Gaziantep'in TRC1 bölgesindeki ağırlığı dikkate alındığında, bölge için gerçekleşen verilerin büyük ölçüde Gaziantep verilerini yansıtacağı düşünülmektedir.

Tablo 10: İstihdam Verileri (15⁺ Üzeri Nüfus) (2015)

	İşgücü (bin kişi)	İstihdam (bin kişi)	İşgücüne Katılma Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)
Türkiye	29.678	26.621	51,3	10,3	46,0
TRC1	782	704	43,1	9,9	38,8

Kaynak: *TÜİK Veri Tabanı*

Tablodan da görüleceği üzere, 2015 yılı itibariyle 15 yaş ve üzeri nüfus grubu üzerinden hesaplanan Türkiye genelinde işsizlik oranı %10,3, istihdam oranı %46,0 gerçekleşmiştir. TRC1 bölgesinde işsizlik oranı %9,9 ile Türkiye ortalamasının altında gerçekleşirken, istihdam oranı ise %38,8 ile ortalamanın çok altında gerçekleşmiştir.

Türkiye'de 2013 yılı itibariyle, istihdam edilenlerin sektörel dağılımına bakıldığında, ilk sırayı %50 ile hizmetler sektörü, %26,4 ile sanayi ve %23,6 ile de tarım sektörünün aldığı görülmektedir. TRC1 Bölgesi'nde ise ilk sırayı %44,2 ile hizmetler, %31,9 ile sanayi ve %23,9 ile de tarım sektörünün aldığı görülmektedir. ***Bu verilerin ışığında bölgede sanayinin katma değer ve istihdam yaratma açısından Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde bir rol oynadığı düşünülmektedir.***

Şekil 8: Türkiye'de ve TRC1 Bölgesi'nde İstihdamın Sektörel Dağılımı (2015)

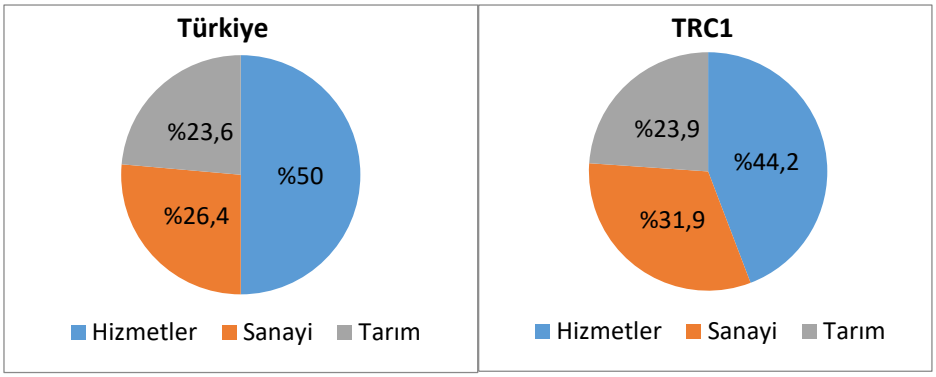

Türkiye İş Kurumu'na Yapılan başvurular ve işe yerleştirmelerle ilgili veriler incelendiğinde, 2015 yılında Gaziantep ilinde 58.656 kuruma başvuru yaptığı ve bunlardan 17.447 kişinin işe yerleştirildiği görülmektedir. Türkiye İş Kurumu'na yapılan başvurular ve işe yerleştirmeler dikkate alındığında, iş yaratma kapasitesinin Türkiye genelinde %33,7, TRC1 Bölgesinde %26,8, Gaziantep'te ise %29,7 olduğu görülmektedir. İş yaratma kapasitesi açısından Gaziantep, Türkiye ortalamasının altında kalırken, TRC1 ortalamasının üstüne çıkmıştır.

Tablo 11: İŞKUR'a Yapılan Başvurular ve İşe Yerleştirmeler (2015)

	Türkiye	TRC1	Gaziantep
Yıl İçinde Yapılan Başvuru	**2.642.512**	**84.367**	**58.656**
- Erkek	1.550.732	58.191	42.912
- Kadın	1.091.780	26.176	15.744
Yıl İçinde Alınan Açık İş	**2.043.256**	**50.299**	**40.394**
- Erkek	n/a	n/a	n/a
- Kadın	n/a	n/a	n/a
Yıl İçinde İşverene Yapılan Takdim	**7.712.946**	**203.734**	**189.488**
- Erkek	5.257.698	163.799	154.840
- Kadın	2.455.248	39.935	34.648
Yıl İçinde İşe Yerleştirme	**889.640**	**25.318**	**17.447**
- Erkek	628.792	20.419	14.675
- Kadın	260.848	4.899	2.772
Kayıtlı İşgücü	**5.573.793**	**180.080**	**121.622**
- Erkek	3.405.616	129.739	91.353
- Kadın	2.168.177	50.341	30.269
Kayıtlı İşsizler	**2.128.495**	**70.449**	**44.333**
- Erkek	1.124.811	45.002	30.306
- Kadın	1.003.684	25.447	14.027

Kaynak: *İŞKUR*

İş piyasasının arz ve talep tarafında doğru istatistik verilerine ulaşabilmek için tarafların İŞKUR'a başvuru yapmış olması gerekmektedir. Ancak Anadolu'da daha yaygın olduğu üzere taraflar ilan vermek ve direkt başvuru ve görüşmeler yapmak veya tanıdık tavsiyeleri gibi yöntemleri kullanmaktadırlar.

3. İSTİHDAMI ARTIRMAYA YÖNELİK SEKTÖR ANALİZİ VE HEDEF SEKTÖRLERİN BELİRLENMESİ

3.1. Yaklaşım ve Yöntem

Gaziantep'in rekabet gücü analizi ve bu bağlamda istihdam yaratma potansiyeli yüksek sektörleri belirlenirken, rekabetçiliğin ulusal ve uluslararası düzeyde olması gerektiği düşüncesiyle makro düzeyde bir analizden başlayarak incelenmiştir. Türkiye'de sektörel analiz imalat sanayi ve tarım düzeyinde yapıldıktan sonra Gaziantep sektörleri de benzer yapıda takip eden bölümde incelenmiştir.

Bir şehrin yatırım ve istihdam açısından cazibe merkezi olabilmesi için aşağıdaki temel faktörlere sahip olması gerekmektedir;

- Gelişme mutlaka teknolojik ve örgütsel alanda yeniliklerle birlikte yürütülmelidir.
- Ulaşım, su ve kanalizasyon, sağlık gibi altyapı hizmetlerinin sağlanması gereklidir.
- Pazarlara ulaşım için Bölgenin coğrafi konumu önemli bir faktördür.
- İş hayatı, eğitim ve sosyal yaşamla ilgili gereksinimlerin kaliteli bir şekilde sunulması gerekmektedir. Bu olanaklar kaliteli işgücünü ve dış sermayeyi çekmede önemli bir unsurdur.
- Şehrin güvenli olması büyük önem taşımaktadır.

Bölge ekonomilerine en büyük katma değeri sağlayan sanayi sektörü gelişme dinamiğinde de büyük rol oynamaktadır. ***Doğal kaynak potansiyeline dayalı sanayi yatırımları dışındaki sermaye yatırımları, yukarıda bahsedilen kuruluş yeri faktörleri açısından güçlü yöreleri tercih etmektedirler.*** Genellikle de ticaret ve hizmet sektörlerinin gelişiminde sanayiden gelen katma değerler de önemli olmaktadır. Bu itibarla ***Gaziantep, yukarıda belirtilen unsurların tamamına sahip olması nedeniyle, mevcut ve yeni kurulacak tesislere önemli avantajlar sağlamaktadır.***

Gaziantep'de inşaat, belediye altyapı hizmetleri sektörlerinde de önemli gelişmeler olmakla birlikte, istihdam potansiyeli olan sektörler analiz edilirken yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde mevsimsel olmayan, sürekli gelir yaratma potansiyeline sahip imalat sanayi hedeflenmiştir. Bu yaklaşımla aşağıdaki kriterlerin kesim noktası olan sektörler aranmıştır;

- Türkiye çapında rekabetçi (2010 verileri)
- Gaziantep'te ihracatta öncü (2015 verileri)
- Gaziantep'te alınan teşvik belgelerinde yatırım tutarı ve istihdam öngörüleri yüksek (2015 verileri)
- Gaziantep'te yığılma gösteren sektörler
- Türkiye'de kurulu kapasitede ağırlığa sahip Gaziantep sektörleri (2014 verileri)

3.2. Türkiye İmalat Sanayi

3.2.1. Genel Durum[18]

Yüksek nitelikli bir imalat sanayi yapısı Türkiye ekonomisinin geleceği için hayati önemdedir. İmalat sanayini Türkiye'nin 2023 hedefleri için stratejik hale getiren üç ana neden bulunmaktadır.

Birincisi, imalat sanayinin ekonominin genelindeki verimlik artışlarına yaptığı olumlu katkı ve bu sayede ekonomik büyüme kapasitesini artırmasıdır. Dünyada neredeyse tüm ülkelerin tecrübesi işgücünün diğer sektörlerden imalat sanayi ve onunla ilgili faaliyetlere kaymasının toplam faktör verimliliğine olumlu bir katkı yapmakta olduğunu göstermektedir. İmalat sanayi ürünleri büyük ölçüde uluslararası ticarete tabidir ve bu sektörde küresel rekabet artmaktadır. Bu nedenlerle bu sektörlerde rekabetçi biçimde varlık gösterebilen ülkeler zaman içinde sürekli daha fazla verimli olmaya odaklanırlar.

Ekonomilerinde, ticarete tabi olmayan sektörlerin payının artış eğiliminde olduğu ülkelerde ise verimlilik artışları daha sınırlı kalmaktadır. Bu bulgular, Türkiye'nin ekonomik büyüme stratejisinde rekabetçi ve dışa açık bir imalat sanayine ağırlık vermesi gerektiğine işaret etmektedir.

İmalat sanayinin Türkiye için önemine işaret eden ikinci neden ise dünyada teknolojik ilerleme ve yenilikçi faaliyetleri tetikleyen Ar-Ge harcamalarının büyük ölçüde imalat sanayi bünyesinde gerçekleştirilmesidir. Bir ekonomide yenilikçilik yapılmasını tetikleyen faktörlerin başında ise araştırma ve geliştirme faaliyetleri yer almaktadır. Almanya ve Güney Kore'de imalat sanayi, Ar-Ge harcamalarının yüzde 89'unu yapmaktadır. Türkiye'de ise imalat sektörünün toplam özel sektör Ar-Ge harcamaları içindeki payı, 2000 yılında yüzde 83'ten, 2008 yılında yüzde 64'e gerilemiştir. Bu oranın yüzde 67 olduğu ABD'de, yeniden bu payı yükseltmek ve ekonominin inovasyon kabiliyetlerinin azalmasını engellemek için "ileri imalat" (advanced manufacturing) sektörünün geliştirilmesine yönelik girişimler başlatılmıştır. Benzer şekilde Türkiye Ulusal Bilim, Teknoloji ve Yenilik Stratejisi (UBYTS) 2011-2016 özellikle otomotiv, makine-imalat ve bilgi-iletişim teknolojileri sektörlerinin Ar-Ge ve yenilikçilik kapasitesi açısından önemine vurgu yapmaktadır. Tüm bu veriler, 2023 hedefleri kapsamında, Ar-Ge harcamalarını milli gelire oranını bugünkü yüzde 0,9 düzeyinden yüzde 3'e çıkarmayı hedefleyen ülkemizin, yenilikçi faaliyetlerinin ekonomik değere dönüştürebilmesi için nitelikli bir imalat sanayi tabanına sahip olması gerektiğine işaret etmektedir. Kısacası, nitelikli bir imalat sanayi tabanı olmadan yenilikçi bir ekonomi yapısına sahip olmak mümkün görünmemektedir.

Üçüncü olarak, Türkiye ekonomisinin en kronik yapısal sorunlarının başında gelen cari açık yurt içinde yüksek katma değerli bir imalat sanayi yapısına kavuşulması ile çözülebilecektir. Cari açığın temelinde, Türkiye'deki yurt içi tasarrufların, yurt içindeki yatırımlardan daha düşük bir seviyede olması yatmaktadır. Tasarrufların sabit kaldığı varsayımı altında, ihraç edilebilecek malların üretildiği sektörlere yapılan yatırımlar, bugün için cari açığı azaltsa da orta uzun vadede artıracaktır. Dolayısıyla, doğal kaynak zengini olmayan dışa açık bir ekonominin, katma değerin yüksek olduğu sanayi sektörlerinde rekabet gücü geliştirmesi kritik önem taşımaktadır. Katma değerin düşük olduğu sektörlerin, bu sektörlerin ithal ara girdiye olan yüksek bağımlılığı nedeniyle, cari dengeye olumlu

[18] Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, İmalat Sanayinde Dönüşüm - ÖİK

katkıları sınırlı olmaktadır. Bu nedenlerden dolayı Türkiye'nin katma değerin yüksek olduğu sektörlerde rekabet gücü geliştirmesinin, yüksek cari açık sorununun çözümü için önemli olduğu söylenebilir.

3.2.2. Türkiye'de Gelişmeler ve Rekabet Gücü

Türkiye'nin 2001 sonrası ekonomi alanında gerçekleştirdiği reformlar sonucunda tek haneli enflasyon oranlarına ulaşması, kamu maliyesindeki ve bankacılık sektöründeki güçlü yapısı 2008'de dünyada başlayan küresel ekonomik krizde pek çok ülkeye kıyasla Türkiye'nin avantajlı bir konumda bulunmasını sağlamıştır. Bununla birlikte, krizin yoğun olarak yaşandığı 2009 yılı sonrası dönemde ve kararlı bir biçimde uygulanan ekonomi politikalarının etkisiyle güçlü bir performans sergileyen Türkiye ekonomisi, krizden başarıyla ve az hasarla çıkan sayılı ülke ekonomileri arasında yer almıştır.

Türkiye'nin ana faaliyet kollarına göre sektör payları incelendiğinde (Tablo 11), 2014 yılı itibarıyla tarım sektörünün GSYH içerisindeki payının % 8,8; sanayi sektörünün payının % 32,9 ve hizmetler sektörünün ise % 59,1 olduğu görülmektedir. Hizmetler sektörünün payı diğer sektörlere göre yıllar itibarıyla daha fazla artış gösterirken, tarımın payı gittikçe azalmıştır. Sanayi sektörünün payının kademeli olarak artırılması ise uzun dönemli ve yüksek oranlı sürdürülebilir bir büyümenin sağlanması açısından son derece önemlidir.

Tablo 12: Ana Faaliyet Kolları Sektör Payları (1998 Yılı - Sabit Fiyatlarla) (%)

Yıl	Tarım	Sanayi	Hizmetler
2002	12,2	30,3	54,8
2003	11,4	31,0	54,2
2004	10,7	31,7	54,5
2005	10,6	31,8	54,6
2006	10,0	32,8	54,7
2007	8,9	33,1	55,6
2008	9,3	32,5	56,5
2009	10,1	31,2	58,3
2010	9,4	32,5	57,5
2011	9,2	32,9	57,4
2012	9,3	32,8	57,7
2013	9,2	32,7	58,4
2014	8,8	32,9	59,1

Kaynak: *TÜİK*

2002-2014 yılları arasında ana faaliyet kollarına göre GSYH değişim oranları incelendiğinde (Tablo 12), Türkiye küresel krizin etkilerinin yavaş yavaş hissedildiği 2008 yılını % 0,7'lik düşük bir büyüme oranıyla atlatırken; krizin en ağır sonuçlarının ortaya çıktığı 2009 yılında ise % 4,8 küçülmüştür. Türkiye, iç talebin büyümeye yüksek oranlı katkısı, sabit sermaye yatırımlarındaki artış ve özel sektör faaliyetleri sonucu 2011 yılını dünyanın en hızlı büyüyen ekonomilerinden biri olarak % 8,8'lik bir GSYH artışı ile tamamlamıştır. 2012 yılında ise iç talep, makro ihtiyati tedbirler sonucunda yavaşlamış; Avrupa'daki krizin devam etmesine rağmen ihracatın pazar çeşitlendirmesi sonucu büyümeye olumlu katkısıyla 2012 yılında % 2,1'lik, 2013 yılında % 4,1'lik ve 2014 yılında % 2,9'luk bir büyüme performansı sergilenmiştir.

Tablo 13: Ana Faaliyet Kollarına Göre GSYH ve Sanayi'nin Payı (1998 Yılı - Sabit Fiyatlarla)

Yıl	GSYH		Sanayinin Payı		
	Değer (TL)	Büyüme Hızı (%)	Değer (TL)	Payı (%)	Büyüme Hızı (%)
2002	72.519.831	6,2	22.01.769	30,3	4,7
2003	76.338.193	5,3	23.688.952	31,0	7,7
2004	83.485.591	9,4	26.443.798	31,7	11,6
2005	90.499.731	8,4	28.775.042	31,8	8,8
2006	96.738.320	6,9	31.721.615	32,8	10,2
2007	101.254.625	4,7	33.550.094	33,1	5,8
2008	101.921.730	0,7	33.111.744	32,5	-1,3
2009	97.003.114	-4,8	30.262.712	31,2	-8,6
2010	105.885.644	9,2	34.463.146	32,5	13,9
2011	115.174.724	8,8	37.919.699	32,9	10,0
2012	117.625.021	2,1	38.526.014	32,8	1,6
2013	122.476.094	4,1	40.073.305	32,7	4,0
2014	126.069.789	2,9	41.509.785	32,9	3,5

Kaynak: *TÜİK*

Türkiye'deki güçlü uluslararası bağlantılara ve ortaklıklara sahip, ihracata yönelik üretim yapan, geniş ve çeşitlenmiş bir imalat sanayi tabanı, 2001 sonrası yeni ekonomik iklime bağlı olarak hızlı bir gelişme süreci içine girmiştir. Sağlanmış olan ekonomik istikrar ortamı, AB'yle Gümrük Birliği'nin etkisiyle de birleşince, üretim yapısında bir dönüşüm yaşanmasına neden olmuştur. Bu kapsamda; GSYH içinde imalat sanayinin payı 2002 yılında % 22,1 iken 2014 yılında % 24,2 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 14: Yıllar İtibariyle GSYH ve İmalatın Payı

Yıl	Değer (TL)	Payı (%)	Büyüme Hızı (%)
2002	16.033.218.704	22,1	3,1
2003	17.362.208.667	22,7	8,3
2004	19.392.073.207	23,2	11,7
2005	20.984.291.310	23,2	8,2
2006	22.760.496.133	23,5	8,5
2007	24.042.143.921	23,7	5,6
2008	24.015.322.574	23,6	-0,1
2009	22.273.917.290	23,0	-7,3
2010	25.355.340.007	23,9	13,8
2011	27.890.450.086	24,2	10,0
2012	28.370.054.075	24,1	1,7
2013	29.425.901.738	24,0	3,7
2014	30.510.022.523	24,2	3,7

Kaynak: *TÜİK (İmalat Sanayi-1998 Yılı-Sb.Fiyatlarıyla-NACE Rev.2)*

Dünya Ekonomik Forumu tarafından hazırlanan 2014-2015 Küresel Rekabetçilik Endeksi Raporu'na göre Türkiye, rekabet sıralamasında 144 ülke içerisinde 45. sırada yer almaktadır. Türkiye'nin 2014 yılında rekabet gücü endeksinde 45. sırada yer almasına olumlu katkı sağlayan

bileşenler arasında mal piyasalarının etkinliği, işgücü gelişmişliği ve altyapı yer almaktadır. Türkiye'nin, endeks bileşenleri arasında en iyi sıralaması, 16. sırada yer aldığı pazar büyüklüğü bileşeninde gerçekleşmiştir.

Tablo 15: Küresel Rekabet Endeksi'ne Göre Türkiye'nin 2012-2014 Sıralamaları

Bileşenler	2012 (144 ülke arasında)	2013 (148 ülke arasında)	2014 (144 ülke arasında)
Kurumsal Yapılanma	64	56	64
Altyapı	51	49	51
Sağlık ve İlköğretim	63	59	69
Yüseköğretim ve Eğitim	74	65	50
Mal Piyasalarının Etkinliği	38	43	43
Pazar Büyüklüğü	15	16	16
İnovasyon	55	50	56
İşgücü Piyasasının Etkinliği	124	130	131
Makroekonomik Ortam	55	76	58
Mali Piyasaların Gelişmişliği	44	51	58
Teknolojik Hazırlık	53	58	55
İşgücü Gelişmişliği	47	43	50

Kaynak:*The Global Competitiveness Report 2014-2015, The Global Competitiveness Report 2013–2014, The Global Competitiveness Report 2012–2013*

Türkiye'nin 2011-2015 yılları arası dış ticaret istatistikleri incelendiğinde, ihracat ve ithalat artış eğilimlerinin genellikle benzer bir seyir izlediği görülmektedir. 2011 yılında 135 milyar Dolar seviyelerinde olan ihracat, 2015 yılında 144 milyar Dolara ulaşmıştır. 2011 yılını 241 milyar Dolarla tamamlayan ithalat ise 2015 yılına gelindiğinde ekonomik daralmayla birlikte 207 milyar Dolara inmiştir.

İhracatın ithalatı karşılama oranı 2011 yılında % 56,0 iken, yıllar itibariyle sürekli artarak 2015 yılında % 69,4 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 16: Türkiye'nin 2012,2013 ve 2014 Yıllarına Ait Bileşenler Sıralaması

Yıl	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Dengesi	Dış Ticaret Dengesi	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)
2011	134.906.869	240.811.676	-105.934.807	375.748.545	56,0
2012	152.461.737	236.545.141	-84.083.404	389.006.877	64,5
2013	151.802.637	251.661.250	-99.858.613	403.463.887	60,3
2014	157.610.158	242.177.117	-84.566.959	399.787.275	65,1
2015	143.844.066	207.235.628	-.63.391.562	351.079.694	69,4

Kaynak: *TÜİK*

2011-2015 yılları arasında Türkiye'de imalat sanayi alt sektörlerinin toplam imalat sanayi ihracatı içerisindeki payları incelendiğinde;

- Motorlu Kara Taşıtı ve Römorklar
- Ana Metal Sanayi

- Tekstil Ürünleri
- Giyim Eşyası
- Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine Teçhizat
- Gıda Ürünleri ve İçecek

sektörlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Yukarıda belirtilen söz konusu sektörlerin 2015 yılı itibarıyla imalat sanayi alt sektörleri ihracatı içerisindeki payı % 62,9'dır. 2015 yılı toplam ihracatı içinde imalat sanayinin payı ise % 93,4 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 17: İmalat Sanayi Alt Sektörlerinin Toplam İmalat Sanayi İhracatı İçindeki Payı (%)

Sektör	2011	2012	2013	2014	2015
Gıda Ürünleri ve İçecek	7,1	6,6	7,5	7,6	7,6
Tütün Ürünleri	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4
Tekstil Ürünleri	10,3	9,3	10,4	10,5	10,1
Giyim Eşyası	9,2	8,3	9,0	9,4	9,3
Dabaklanmış Deri, Bavul, El Çantası, Saraciye ve Ayakkabı	0,	0,6	0,8	0,8	0,7
Ağaç ve Mantar Ürünleri (Mobilya Hariç) Hasır vb. Örülerek Yapılan Maddeler	0,5	0,5	0,5	0,6	0,8
Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri	1,1	1,2	1,4	1,4	1,3
Basım ve Yayım; Plak, Kaset vb.	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Kok Kömürü, Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri ve Nükleer Yakıtlar	4,9	5,0	4,5	3,9	3,1
Kimyasal Madde ve Ürünler	5,4	5,1	5,4	5,4	5,6
Plastik ve Kauçuk Ürünleri	5,0	4,5	5,0	5,1	4,8
Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünler	3,2	2,9	3,0	2,9	2,9
Ana Metal Sanayi	13,5	20,3	12,4	11,3	13,2
Metal Eşya Sanayi (Makine ve Teçhizatı Hariç)	4,9	4,6	5,0	5,1	5,1
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat	4,7	4,1	4,6	4,3	8,9
Büro, Muhasebe ve Bilgi İşleme Makineleri	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Elektrikli Makine ve Teçhizat	4,7	4,1	4,6	4,3	4,3
Radyo, Televizyon, Haberleşme Teçhizatı ve Cihazları	1,7	1,8	1,4	1,5	1,4
Tıbbi Aletler; Hassas Optik Aletler ve Saat	0,4	0,4	0,6	0,6	0,6
Motorlu Kara Taşıtı ve Römorklar	13,5	11,3	12,9	13,1	13,8
Diğer Ulaşım Araçları	1,6	1,2	1,7	1,6	1,6
Mobilya ve Başka Yerde Sınıflandırılmamış Diğer Ürünler	3,2	3,5	4,4	5,2	4,9

Kaynak: *TÜİK*

2011-2015 yılları arasında Türkiye'de imalat sanayi alt sektörlerinin toplam imalat sanayi ithalatı içerisindeki payları incelendiğinde ise;

- Kimyasal Madde ve Ürünler
- Ana Metal Sanayi
- Motorlu Kara Taşıtı ve Römorklar
- Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat
- Kok Kömürü, Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri ve Nükleer Yakıtlar
- Radyo, Televizyon, Haberleşme Teçhizatı ve Cihazları

sektörlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Söz konusu sektörlerin 2015 yılı itibarıyla imalat sanayi alt sektörleri ithalatı içerisindeki payı % 67,1'dir. 2015 yılı toplam ithalatı içinde imalat sanayinin payı ise % 80,5 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 18: İmalat Sanayi Alt Sektörlerinin Toplam İmalat Sanayi İthalatı İçindeki Payı (%)

Sektör	2011	2012	2013	2014	2015
Gıda Ürünleri ve İçecek	2,7	2,9	2,8	3,0	3,0
Tütün Ürünleri	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Tekstil Ürünleri	3,7	3,1	3,0	3,2	3,0
Giyim Eşyası	1,5	1,3	1,4	1,5	1,5
Dabaklanmış Deri, Bavul, El Çantası, Saraciye ve Ayakkabı	0,8	0,9	0,9	0,9	0,8
Ağaç ve Mantar Ürünleri (Mobilya Hariç) Hasır vb. Örülerek Yapılan Maddeler	0,7	0,8	0,7	0,7	0,8
Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri	2,0	2,0	1,9	2,1	2,0
Basım ve Yayım; Plak, Kaset vb.	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Kok Kömürü, Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri ve Nükleer Yakıtlar	10,9	10,9	9,6	10,0	6,6
Kimyasal Madde ve Ürünler	18,1	18,0	17,1	18,6	18,2
Plastik ve Kauçuk Ürünleri	2,4	2,4	2,5	2,7	2,8
Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünler	1,0	1,0	1,0	1,2	1,1
Ana Metal Sanayi	14,2	15,1	17,9	14,1	13,2
Metal Eşya Sanayi (Makine ve Teçhizatı Hariç)	2,1	2,2	2,4	2,2	2,5
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat	11,6	11,7	11,9	11,6	11,8
Büro, Muhasebe ve Bilgi İşleme Makineleri	1,8	1,9	1,9	2,0	1,9
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Elektrikli Makine ve Teçhizat	4,7	4,1	4,6	4,3	4,7
Radyo, Televizyon, Haberleşme Teçhizatı ve Cihazları	3,4	3,4	4,0	4,7	5,3
Tıbbi Aletler; Hassas Optik Aletler ve Saat	0,4	0,4	0,6	0,6	3,0
Motorlu Kara Taşıtı ve Römorklar	13,5	11,3	12,9	13,1	12,0
Diğer Ulaşım Araçları	1,6	1,2	1,7	1,6	3,3
Mobilya ve Başka Yerde Sınıflandırılmamış Diğer Ürünler	1,7	1,9	1,7	1,8	1,7

Kaynak: *TÜİK*

Türkiye Kalkınma Bankası'nın 2012 yılında hazırlamış olduğu "Türk İmalat Sanayinin Analizi" raporunda, Türk İmalat Sanayinin 2006-2010 verileri baz alınarak rekabetçi sektörler analizi yapılmıştır. Yapılan bu çalışma neticesinde;

- Dönemler ve dönem geneli için sektörlerin performans sırasını gösteren Tablo 18'de de görüleceği gibi, ***ilk sırayı*** 31 kod numaralı ***Elektrikli Makine ve Cihazlar*** sektörü almıştır. Dönem genelinde (küresel krizin en fazla yoğunlaştığı yıl olan 2009 ve kriz etkilerinin görülmeye başladığı 2008 yılı dışında) bu sektör ya ilk sırada ya da üst sırada yer almıştır.
- ***İkinci sırada*** yer alan 20 kod numaralı ***Ağaç ve Mantar Ürünleri*** sektörü üretim endeksi ve verimlilik kriterinde dönem genelinde ilk sırada bulunmaktadır. Sektörel fiyat artışlarında 22 sektör içinde 19. sırada yer almasına karşın***, bilhassa inşaat ve mobilya sektörünün kullandığı kereste, kontrplak ve sunta gibi ürünlerin üretiminin yer aldığı bu sektör, genel sıralamada ikinci sırada yer almıştır.***

- 30 kod numaralı ***Büro, Muhasebe ve Bilgi İşlem Makineleri üreten sektörle, 32 kod numaralı Radyo TV ve Haberleşme Cihazları üreten iki sektör hemen hemen her dönemde en alt sıralarda yer alarak, en düşük performans sergileyen sektörler olmuşlardır.*** Bu iki sektörün de yüksek teknoloji yoğunluğu grubunda yer alan yegâne sektörler olması, Türk imalat sanayinin gelecek döneminde teknoloji üreterek ve/veya teknolojik bağımlılığı azaltmayı hedefleyerek, dünya ekonomisinde sağlıklı ve sürdürülebilir bir rekabetçi yapıya kavuşabilmesi için desteklenmesinin, sektör darboğazlarının ve sektörler arası üretim ilişkilerinin irdelenmesinin gerektiğini göstermektedir.
- Tablodan dikkati çeken bir diğer husus da global krizin Türkiye'de etkisinin görüldüğü 2008'in ikinci yarısı ve 2009 yılları için, Gıda ve İçecek sektörünün gösterdiği performanstır. Dönem genelinde orta sıralarda yer alan bu sektör, kriz esnasında bilhassa hane halkının tüketim kalıplarını dayanıklı tüketim mallarından temel tüketim mallarına kaydırması neticesinde, kriz yıllarında en iyi performans gösteren sektör olmuştur. Ayrıca, sektörün istihdam endeksi de kriz öncesi yıllarda orta sıralarda yer almakta iken, krizle birlikte yükselmeye başlamış ve 2009 yılında bu sektör düzey olarak imalat sanayi içinde birinciliğe ve değişim olarak da ikinciliğe yükselmiştir. Sektörün istihdam açısından ulaştığı düzeyi 2010 yılında da 2. sırada yer alarak koruduğu görülmektedir.

Aşağıdaki tablodan görüleceği üzere İmalat sektöründe en rekabetçi ilk beş sektör sırasıyla;

- Elektrikli makine ve cihazlar
- Ağaç ve mantar ürünleri
- Tütün
- Metal Eşya
- Gıda ve içecek

Tablo 19: İmalat Sanayi Rekabetçi Sektörler Analizi

NACE KOD	Sektör Adı	Üretim Endeksi	KKO	İhracat	RCA	İstihdam	Verimlilik	ÜFE	Toplam
31	Elektrikli Makine ve Cihazlar	2	2	2	12	1	4	10	**1**
20	Ağaç ve Mantar Ürünleri	1	4	7	10	11	1	19	**2**
16	Tütün	14	1	4	3	19	3	18	**3**
28	Metal Eşya	10	12	10	6	4	17	6	**4**
15	Gıda ve İçecek	13	5	14	5	3	21	4	**5**
25	Plastik ve Kauçuk Ürünler	16	16	9	8	2	19	7	**6**
34	Motorlu Kara Taşıtı,römork vb.	7	8	15	9	8	14	16	**7**
27	Ana Metal	7	10	11	13	9	18	3	**8**
36	Mobilya ve diğer ürünler	4	22	13	7	15	2	16	**8**
26	Mineral Ürünler	16	18	16	2	16	13	10	**10**
33	Tıbbi, hasaas ve optik aletler ve saat	3	8	8	21	6	6	15	**11**
29	Makine ve Teçhizat	9	11	12	14	5	11	12	**12**
19	Deri Mamulleri	12	5	17	16	7	9	7	**13**
24	Kimyasal Madde ve Ürünleri	5	2	6	20	17	4	12	**14**
17	Tekstil	19	12	19	4	18	11	2	**15**
21	Kağıt ve Kağıt Ürünleri	10	19	1	19	14	7	7	**16**
35	Diğer Ulaşım Araçları	6	5	18	11	10	8	22	**17**
23	Petrol Ürünleri	21	20	3	17	12	20	1	**18**
22	Basım ve Yayım	14	15	20	18	12	14	4	**19**
18	Konfeksiyon ve Kürk İşleme	20	17	21	1	22	16	14	**20**
30	Büro, muhasebe ve bilgi işlem makinleri	18	21	4	22	21	10	20	**21**
32	Radyo, TV vb. Cihazlar	22	12	22	15	19	20	21	**22**

Kaynak: *Türkiye İmalat Sanayinin Analizi, Türkiye Kalkınma Bankası, 2012*

3.2.3. Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) İstihdam Verileri

Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (SGK) 2014 yılı sigortalı sayısı verileri (NACE REV.2 Sınıflandırması) verileri çerçevesinde en fazla istihdam sağlayan sektörler aşağıdaki gibidir;

- 497.193 kişi ile Giyim Sanayi
- 444.156 kişi ile Tekstil Ürünleri
- 434.180 kişi ile Gıda Ürünleri
- 395.114 kişi ile Metal Ürünleri
- 218.878 kişi ile Metalik Olmayan Ürünler
- 191.122 kişi ile Plastik ve Kauçuk Ürünler
- 172.287 kişi ile Makine ve Ekipman Kurulumu ve Onarımı
- 165.118 kişi ile Mobilya İmalatı
- 154.214 kişi ile Motorlu Kara Taşıtı ve Römorklar
- 151.253 kişi ile Ana Metal

3.3. Gaziantep'te Mevcut Öncü Sektörler

3.3.1. Gaziantep İmalat Sanayi

Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (SGK) 2014 yılı sigortalı sayısı verilerine göre (NACE REV.2 Sınıflandırması) Gaziantep'te sigortalı sayısına göre toplam istihdam 269.316 olup, faaliyet gruplarına göre ***"imalat" sanayinin payı %41,6, "toptan ve perakende ticaret; motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı" grubunun payı %13,8 ve "inşaat" grubunun payı ise %13,2'dir.***

Gaziantep'te en çok istihdam sağlayan sektör, ***112.009 kişiyle imalat sanayi olup, imalat sanayi içerisinde de başı çeken sektör, 58.254 istihdamla bölgenin başat üretim dalı olan tekstil sanayidir. Tekstili, 13.895 istihdam ile gıda ürünleri imalatı ve 10.063 istihdamla da kauçuk ve plastik ürünleri imalatı izlemektedir.***

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından hazırlanan "Türkiye 81 İl Sanayi Durum Raporu – 2014" verilerine göre, Ar-Ge birimi olan firma sayısı 151, çalışan sayısı 1.424'dür. Kalite kontrol birimi olan firma sayısı ise 476, çalışan sayısı 2.141'dir.

Gaziantep ilinde bulunan sanayi işletmelerinin %55'i mikro ölçekli, %30'u küçük ölçekli, %12'si orta ölçekli, %3'ü büyük ölçekli işletmelerdir.

Tablo 20: Türkiye ve Gaziantep İli İimalat Sanayi İşyeri Sayısı ve İstihdam Verileri (2014)

Faaliyet Kodu	Faaliyet Grupları (NACE REV.2)	Türkiye		Gaziantep	
		İşyeri Sayısı	Sigortalı Sayısı	İşyeri Sayısı	Sigortalı Sayısı
A	TARIM, ORMANCILIK VE BALIKÇILIK	18.897	151.557	204	1.426
B	MADENCİLİK VE TAŞ OCAKÇILIĞI	6.741	132.318	64	584
C	İMALAT	266.110	3.580.914	7.619	112.009
10	Gıda Ürünleri İmalatı	41.657	434.180	1.803	13.895
11	İçecek İmalatı	641	14.523	8	81
12	Tütün Ürünleri İmalatı	42	3.477	0	0
13	Tekstil Ürünleri İmalatı	17.522	444.156	995	58.254
14	Giyim Eşyaları İmalatı	34.692	497.193	935	3.761
15	Deri ve İlgili Ürünler İmalatı	6.767	64.533	534	4.214
16	Ağaç, Ağaç Ürünleri Ve Mantar Ür.	10.742	72.408	236	1.028
17	Kâğıt Ve Kağıt Ürünleri İmalatı	2.251	50.595	88	2.806
18	Kayıtlı Medyanın Basılması Ve Çoğ.	8.882	64.082	158	724
19	Kok Kömürü Ve Petrol Ürün. İm.	311	7.938	12	73
20	Kimyasal Ürünleri İmalatı	4.314	72.292	166	2.350
21	Eczacılık Ve Ecz. İlişkin Mal.İm..	303	19.035	2	37
22	Kauçuk ve Plastik Ürünler İm.	12.487	191.122	370	10.063
23	Metalik Olmayan Ürünler İma.	13.473	218.878	288	2.389
24	Ana Metal Sanayi	7.830	151.253	150	1.193
25	Fabrik. Metal Ürün.(Mak.Tec.Har)	35.113	395.114	150	3.648
26	Bilgisayar, Elektronik v Optik Ür.	1.664	34.380	27	97
27	Elektrikli Teçhizat İmalatı	5.263	121.957	79	450
28	Makine ve Ekipman İmalatı	9.308	133.302	172	1.507
29	Motorlu Kara Taşıtı ve Römork İm.	3.471	154.214	66	455
30	Diğer Ulaşım Araçları İmalatı	1.107	45.954	8	185
31	Mobilya İmalatı	20.867	165.118	279	2.290
32	Diğer İmalatlar	6.227	52.923	91	629
33	Makine ve Ekipman Kurulumu ve On.	21.176	172.287	271	1.880
D	ELEKTRİK, GAZ, BUHAR VE İKLİMLENDİRME ÜRETİMİ VE DAĞITIMI	20.363	92.984	63	311
E	SU TEMİNİ, KANİLİZASYON, ATIK YÖNETİMİ VE İYİLEŞTİRME FAALİYETLERİ	4.486	108.480	81	2.705
F	İNŞAAT	186.301	1.875.929	2.543	35.476
G	TOPTAN VE PERAKENDE TİCARET; MOTORLU KARA TAŞITLARININ VE MOTOSİKLETLERİN ONARIMI	442.750	2.029.081	9.283	37.094
H	ULAŞTIRMA VE DEPOLAMA	144.107	878.537	2.274	13.438
I	KONAKLAMA VE YİYECEK HİZMETİ FAALİYETLERİ	115.707	777.818	1.505	8.440
J	BİLGİ VE İLETİŞİM	113.712	702.395	167	1.870

K	BİLGİ VE İLETİŞİM	13.912	179.787	395	2.285
L	GAYRİMENKUL FAALİYETLERİ	10.926	44.672	2.092	2.835
M	MESLEKİ, BİLİMSEL VE TEKNİK FAALİYETLER	141.968	675.038	1.482	5.564
N	İDARİ VE DESTEK HİZMET FAALİYETLERİ	90.495	960.502	1.824	22.234
O	KAMU YÖNETİMİ VE SAVUNMA; ZORUNLU SOSYAL GÜVENLİK	51.131	389.404	6	192
P	EĞİTİM	774	18.005	388	10.726
Q	İNSAN SAĞLIĞI VE SOSYAL HİZMET FAALİYETLERİ	52.419	319.208	440	7.429
R	KÜLTÜR, SANAT, EĞLENCE, DİNLENCE VE SPOR	10.012	65.610	188	804
S	DİĞER HİZMET FAALİYETLERİ	27.977	147.902	595	3.193
T	HANEHALKLARININ İŞVERENLER OLARAK FAALİYETLERİ; HANEHALKLARI TARAFINDAN KENDİ KULLANIMLARINA YÖNELİK OLARAK AYRIM YAPILMAMIŞ MAL VE HİZMET ÜRETİM FAALİYETLER	32.369	37.466	481	569
U	ULUSLARARASI ÖRGÜTLER VE TEMSİLCİLİKLERİNİN FAALİYETLERİ	486	3.720	7	132
	GENEL TOPLAM	**1.679.990**	**13.240.122**	**31.433**	**269.316**

Kaynak: *SGK Verileri*

Gaziantep Sanayi Odası tarafından hazırlanan Ekovizyon 2014 yılı raporuna göre; Gaziantep imalat sanayinde faaliyet gösteren firmaların çalışan sayısına göre dağılımında, Grafik 9'da da görüleceği üzere firmaların %53'ünde çalışan sayısı 1-9 arası olup, bu orandan da anlaşılacağı üzere firmaların önemli bir bölümü küçük ölçeklidir.

Şekil 9: Firmaların (Gaziantep) Çalışan Sayısına Göre Dağılımı (2014)

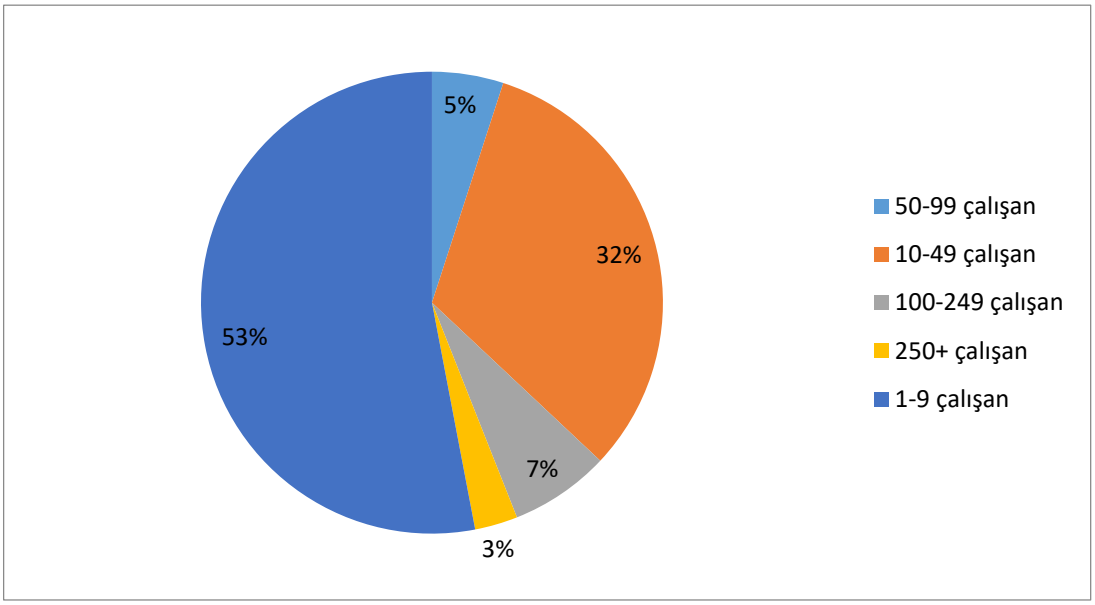

Kaynak: *Gaziantep Sanayi Odası – Ekovizyon 2014*

Gaziantep'te bulunan sanayi işletmelerinin sektörel dağılımında ise en büyük payı; %22 ile makine-metal, %21 ile gıda, %20 ile tekstil, %13 ile kimyasal ürünler ve %6'lık pay ile plastik-kauçuk ürünleri almaktadır.

Şekil 10: Firmaların (Gaziantep) Sektörel Dağılımı (2014)

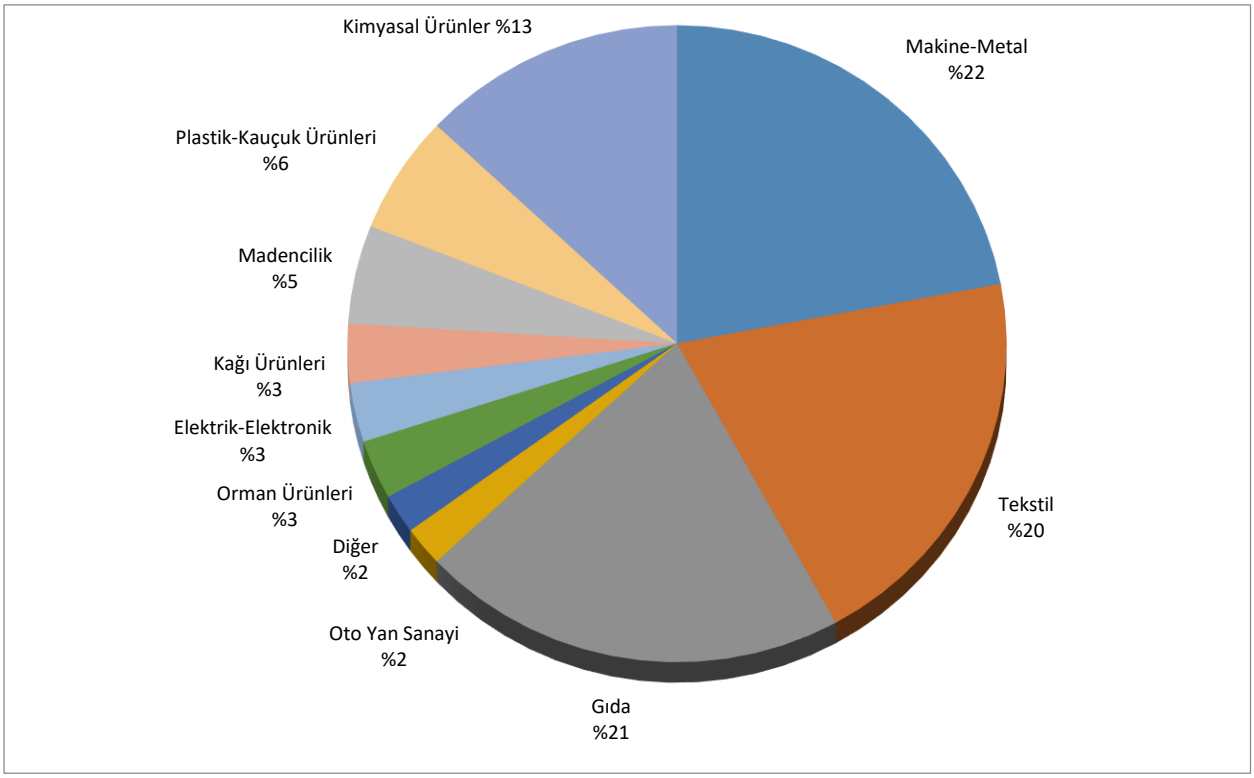

Kaynak: *Gaziantep Sanayi Odası – Ekovizyon 2014*

Gaziantep birçok sanayi ürün grubunda Türkiye boyutunda ilk sırayı almaktadır. Türkiye makine halısı kapasitesinin %94, polipropilen iplik kapasitesinin %86, dokusuz kumaş kapasitesinin %80'i Gaziantep'te bulunmaktadır. Gaziantep'in Türkiye imalat sanayi kapasitesinde ilk sırayı aldığı ürünlerle ilgili veriler Tablo 20'de verilmektedir.

Tablo 21: Gaziantep'te İmal Edilen Bazı Ürünlerin Türkiye İmalat Kapasitesindeki Oranları (2014)

Ürün Grubu	Türkiye İmalat Kapasitesindeki Oranları (%)	Gaziantep'in Sıralamadaki Yeri
Makine Halısı	94	1
Terlik ve evde giyilen diğer ayakkabılar, tabanı kauçuk, plastik veya kösele, sayası deri olanlar	79	1
Polipropilen İplik	86	1
Dokusuz kumaş	80	1
Tufting Halı	77	1
Fantezi İplik	53	1
Terlikler ve evde giyilen diğer ayakkabılar, sayası plastik, tabanı kauçuk veya plastik olanlar	42	1
Makarna	44	1
İrmik	54	1
Kazak ve süveterler, suni ve sentetik elyaftan yapılmış	55	1
PE veya PP şeritten Çuval, torba	47	1
Kavrulmuş Badem, Antep fıstığı	40	1
Bulgur	22	1
Akrilik İplik	71	1
Pamuk İpliği	45	1
Polietilen Torba, poşet, çanta	19	2
Deriden Erkek ayakkabı	10	3
Deriden Bayan ayakkabı	9	2

Kaynak: *Gaziantep Sanayi Odası - Ekovizyon 2014*

3.3.2. Gaziantep Hizmetler Sektörü

Gaziantep Bölgesi'nin yer aldığı TRC1'de toplam hâsıla içersinde hizmetler sektörünün payı, tarım ve sanayiye göre daha yüksektir. Ancak 2007 yılında %58,8 olan hizmetler sektörünün payı, 2007-2011 döneminde bir miktar düşerek %57,5 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde tarım sektörünün payı da 2007 yılında %11,8 iken 2011 yılında %10,5'a düşmüştür. Bu dönemde bölgenin sanayileşmesine paralel olarak sanayinin payı 2007 yılında %29,8 iken %32'ye yükselmiştir. TRC1 toplam hâsılasından hizmetler sektörünün aldığı pay, Türkiye hizmetler sektörünün altında, sanayi sektörünün ise oldukça üzerinde gerçeklemiştir.

Tablo 22: Sektörlerin Gayri Safi Katma Değer İçindeki Payları (2007-2011)(%)

	2007			2008			2009			2010			2011		
	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Tarım	Sanayi	Hizmetler
Türkiye	8,5	27,8	63,7	8,5	27,2	64,3	9,1	25,3	65,6	9,5	26,4	64,1	9,0	27,5	63,5
TRC1	11,8	29,8	58,4	10,4	30,5	59,1	10,8	28,8	60,3	11,9	29,8	58,3	10,5	32,0	57,5

Kaynak: *TÜİK*

3.3.3. Ticari Faaliyetler

Gaziantep konumu itibariyle tarihi İpekyolu üzerinde yer alan ve geleneksel bir ticaret ve sanayi kültürüne sahip bir şehirdir. Ulaşım olanakları, organize sanayi bölgeleri, serbest bölgeleri, ulusal ve uluslararası fuarların düzenlenmesi, Türkiye'nin önemli limanlarından olan İskenderun (137 km) ve Mersin limanlarına (275 km) yakınlığı, sahip olduğu havaalanının yanında, ticaret odası, sanayi odası, ihracatçı birlikleri (Güneydoğu Anadolu İhracatçılar Birliği çatısı altında; Güney Anadolu Tekstil ve Hammaddeleri İhracatçıları Birliği, Güney Anadolu Halı İhracatçıları Birliği, Güney Anadolu Hububat-Bakliyat-Yağlı Tohum ve Mamulleri İhracatçıları Birliği, Güney Anadolu Kuru Meyve ve Mamulleri İhracatçıları Birliği), sanayi odası ve ticaret borsası gibi meslek kuruluşlarının faaliyetleri kapsamında bölge ve Türkiye için oldukça önemlidir.

2016 yılı Temmuz ayı itibariyle Gaziantep Ticaret Odası'na kayıtlı 16.128 firma bulunmaktadır. Kayıtlı olan firmaların; 2 üyesi adi ortaklık, 2.185 üyesi anonim şirket, 9.461 üyesi limited şirket, 7 üyesi dernek iktisadi işletmesi, 4.314 üyesi hakiki şahıs, 2 üyesi iktisadi işletme, 9 üyesi kolektif şirket, 140 üyesi kooperatif, 6 üyesi vakıf iktisadi işletmesi ve 2 üyesi yabancı uyruklu şirkettir.

Oda kapsamında 41 meslek grubu belirlenmiş olup bu üyelerden;

- Örgü (triko) ve tığ işi kumaşların imalatında 282,
- Konfeksiyon imalatı ve toptan ticaretinde 75,
- Antep fıstığı ve kuruyemiş sektöründe 50,
- Çikolata ve kakao içeren şekerlerin imalatında 23,
- Deriden ayakkabı, mes, bot vb. imalatında 179,
- Plastik veya kauçuktan ayakkabı, terlik vb. imalatında 54,
- Mobilya sektöründe 148,
- Makine ve makine yedek parçaları grubunda 246

alanında faaliyet göstermektedir.

3.3.4. Turizm[19]

Ülke ekonomilerinde önemli bir yeri olan turizm sektöründe yapılan her türlü harcama, ekonomide bir hareketlilik, canlılık oluşturmakta ve özellikle dış kaynağa ihtiyaç duyan Türkiye gibi ülke ekonomilerini olumlu yönde etkilemektedir. Bu açıdan ekonomisinin yanında tarihi, kültürel ve yerel zenginlikleri, mutfak kültürü, sınır kenti oluşu, kamu ve özel sektör sağlık yatırımları ve üniversiteleri ile Gaziantep turizm açısından önemli bir etkinliğe ve potansiyele sahiptir.

Gaziantep'teki yapılan çalışmalar neticesinde kültürel doku yeniden canlanmakta, müze ve konaklama tesisi sayısı her geçen gün artmakta, fuar ve kongre organizasyonları çoğalmakta, ulaşım olanakları iyileşmektedir.

Gaziantep'te hâlihazırda 39 turizm işletme belgeli 39 tesis bulunmakta olup, bu tesislerdeki oda sayısı 2.535, yatak sayısı ise 4.847'dir. Belediye belgeli konaklama tesis sayısı 56, oda sayısı 3.023, yatak sayısı ise 5.701'dir.

Tablo 23: Gaziantep Turizm Konaklama Kapasitesi

Tesis Sınıfı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Kapasitesi
Turizm İşletme Belgeli			
■ 5 Yıldızlı Otel	4	601	1.219
■ 4 Yıldızlı Otel	9	822	1.523
■ 3 Yıldızlı Otel	11	608	1.124
■ 2 Yıldızlı Otel	11	399	748
■ Butik Otel	2	18	37
■ Kır Evi	1	23	68
■ Uygulama Oteli	1	64	128
Toplam	**39**	**2.535**	**4.847**
Belediye Belgeli			
■ 1. Sınıf Otel	10	348	600
■ 2. Sınıf Otel	2	42	76
■ Butik Otel	4	88	116
■ Pansiyon	1	10	62
Toplam	**17**	**488**	**854**
Genel Toplam	**56**	**3.023**	**5.701**

Kaynak: *Gaziantep Ticaret Odası*

[19] Bu bölümde Gaziantep Ticaret Odası verilerinden yararlanılmıştır.

3.4. Gaziantep Dış Ticaret Yapısının Analizi

Gaziantep, Türkiye için sınır ticareti de dahil önemli bir ihracat potansiyeli taşımaktadır. Bu özelliğiyle de Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin dış ticaretinde en önemli şehirdir. Türkiye'nin Akdeniz Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesinin birleştiği noktada konumlanması, Mersin ve İskenderun limanlarına olan yakınlığı, Irak ve Suriye ile sınır komşusu olmasının sağladığı pek çok avantaja sahiptir.

Gaziantep ihracatında en önemli kurumlardan biri Güneydoğu Anadolu İhracatçılar Birliği olup, bu çatı altında; "Güneydoğu Anadolu Tekstil ve Hammaddeleri İhracatçılar Birliği", "Güneydoğu Halı İhracatçıları Birliği", "Güneydoğu Anadolu Hububat-Bakliyat-Yağlı Tohum ve Mamulleri İhracatçıları Birliği" ve "Güneydoğu Anadolu Kuru Meyve ve Mamulleri İhracatçıları Birliği" faaliyet göstermektedir. Bu birliklerden de görüleceği üzere Gaziantep; tekstil, halı, hububat, bakliyat, yağlı tohum ve kuru meyve sektörlerinde önemli bir üretim ve dış ticaret potansiyeli taşımaktadır.

Güneydoğu Anadolu İhracatçılar Birliği verilerine göre, Gaziantep'te 2.983 ihracatçı firma bulunmaktadır. Bu firmaların faaliyet konularına göre dağılımına bakıldığında; tekstil ve hammaddeleri alanında 1.846, halı alanında 413, hububat-bakliyat-yağlı tohum alanında 474 ve kuru meyve ve mamulleri alanında 250 firma faaliyet göstermektedir.

3.4.1. İhracat

Gaziantep'ten yapılan ihracat 2011 yılında 4.760 milyon $ iken, 2014 yılında 6.659 milyon $, 2015 yılında ise genel olarak Türkiye ihracatındaki daralmayla birlikte 6.330 milyon $ gerçekleşmiştir. 2011-2015 dönemi boyunca, ihracatın en büyük kalemini "halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları" oluştururken onu ikinci sırada "hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri", üçüncü sırada ise "hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar" izlemiştir. Bölgenin geleneksel ürünü olan ve Dünyaca tanınan Antep fıstığının da yer aldığı "yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler" grubu ise 2015 yılı itibariye 18. sırada yer almıştır.

Gaziantep'in ihracatında en önemli payı imalat sanayi almaktadır. Yıllar itibariyle imalat sanayinin toplam ihracatta aldığı pay her zaman ön sırada olmuştur. 2015 yılı itibariyle toplam ihracatın %96,7'si imalat sanayiden oluşmuştur. İmalat sanayini %2,9 ile tarım ve ormancılık sektörü izlemiştir.

Tablo 24: Gaziantep'te Yıllar İtibariyle En fazla İhracat Yapan 10 Sektör ($)

Fasıl Adı	2011	2012	2013	2014	2015
Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	1.070.639.991	1.350.081.136	1.498.781.907	1.604.949.345	1.366.813.384
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	274.850.883	340.147.199	559.230.197	546.908.289	525.531.748
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	473.991.061	645.503.209	527.506.413	435.166.060	513.830.902
Plastikler ve mamulleri	384.834.578	407.733.148	489.394.339	532.704.256	504.789.949
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	291.544.970	295.457.463	356.971.430	403.844.127	366.426.937
Çeşitli mamul eşya (hijyenik havlu, bebek bezi, kalem, çakmak, fermuar, fırça vb.)	836.449	212.818.178	268.207.944	294.796.982	317.418.717
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	236.367.508	246.490.748	280.237.116	270.537.222	265.427.492
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	139.683.823	116.752.894	129.806.246	145.630.333	229.541.251
Vatka, keçe ve dokunmamış mensucat, özel iplikler, sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya	135.152.516	146.329.100	172.568.817	194.889.323	188.716.068
Sebzeler, meyvelar, sert kabuklu meyvalar ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	107.418.862	143.368.635	169.732.346	199.777.100	181.557.064
Diğer	1.644.631.206	1.675.190.968	2.062.757.101	2.029.598.776	1.870.267.709
TOPLAM	**4.759.951.847**	**5.579.874.690**	**6.515.195.869**	**6.658.801.813**	**6.330.321.221**

Kaynak: *TÜİK*

3.4.2. İthalat

Gaziantep'ten yapılan ithalat 2011 yılında 4.723 milyon $ iken, 2014 yılında 5.808 milyon $, 2015 yılında ise Türkiye ekonomisindeki daralmaya bağlı olarak 4.859 milyon $ gerçekleşmiştir. İthalatta ilk sırayı "plastikler ve mamulleri", ikinci sırada "hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar", üçüncü sırada ise "kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları" izlemiştir. Tablo 24'te Gaziantep'in 2011-2015 dönemine ait ithalat verileri fasıllara göre verilmiştir.

Gaziantep'in ithalatında, ihracatta olduğu gibi en önemli payı imalat sanayi almakla birlikte, tarım ve ormancılık sektörü de toplam ithalatta önemli pay sahibidir. 2015 yılı itibariyle toplam ihracatın %86,1'i imalat sanayiden, %13,2'si tarım ve ormancılık sektöründen oluşmuştur.

Tablo 25: Gaziantep'te Yıllar İtibariyle En fazla İthalat Yapan 10 Sektör ($)

Fasıl Adı	2011	2012	2013	2014	2015
Plastikler ve mamulleri	1.530.518.866	1.689.957.312	1.895.017.789	1.848.270.430	1.449.341.528
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	459.680.741	674.484.846	583.016.073	722.684.696	728.605.975
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	644.056.648	731.779.109	744.100.322	731.370.482	546.029.495
Sentetik ve suni devamsız lifler	363.138.704	422.491.394	413.374.288	413.906.227	352.663.025
Hububat	285.283.829	211.543.538	327.813.132	272.836.228	295.605.469
Organik kimyasal ürünler	22.053.837	30.801.304	110.291.763	338.923.865	252.335.046
Yağlı tohum ve meyvalar, muhtelif tane, tohum ve meyvalar,sanayiide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	119.909.440	98.651.636	103.965.596	205.076.944	157.549.386
Dokumaya elverişli diğer bitkisel lifler, kağıt ipliği ve kağıt ipliğinden	146.942.735	149.201.911	139.324.029	159.267.816	155.786.473
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	113.850.244	132.237.227	125.549.228	159.012.371	145.746.359
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	213.640.716	105.703.794	207.582.847	196.026.546	124.391.832
Diğer	824.236.465	807.141.351	958.007.809	761.063.769	650.596.626
TOPLAM	**4.723.312.225**	**5.053.993.422**	**5.608.042.876**	**5.808.439.374**	**4.858.651.214**

Kaynak: *TÜİK*

3.4.3. Dış Ticaret Potansiyeli Açısından Gaziantep

Ekonomi Bakanlığı tarafından yaptırılan bir çalışmada, 2011 yılında Harvard Üniversitesi'nden Prof.Ricardo Hausman ve MIT'den Cesar Hidalgo ve TEPAV, her bir il için mevcut ve potansiyel ihracat ürünleri ile tamamlayıcı ihracat pazarlarının tespiti üzerine çalışma yapmıştır. Bu çalışmada Türkiye gibi büyük bir ülkede ihracatta rekabet gücü politikalarının yerel düzeyde belirlenmesinin gerekliliği vurgularken, il bazında neler yapılabileceği araştırılmıştır[20].

TEPAV, Harvard Üniversitesi Profesörleri Ricardo Hausmann ve Cesar Hidalgo'nun metadolojisini kullanarak Türkiye genelinde il il ihracat çeşitliliğini ortaya koymuştur. Bu çalışmada, imkânları geniş illerin çok çeşitli, nitelikli ve ender ürünler üretebildiği; çeşitlilik ve sıradanlık bir arada düşünüldüğünde ise iller arasında bir uçurumun söz konusu olduğu belirtilmiştir.

Türkiye için ilk defa uygulanan bir model çerçevesinde her bir il için aşağıdaki soruların cevapları araştırılmıştır.

- İller hangi ihraç ürünlerinin üretiminde güçlüler?
- İllerin ihracatının teknolojik dağılımı nasıldır?
- Her bir il için ihraç ürünlerinin çeşitliliği, sıradanlığı nasıldır?
- Her bir ilin ihraç ürünlerinin sofistikasyonu nasıldır
- İllerin doğal ihracat partnerleri olan ülkeler hangileridir?
- İhraç ürünlerinin üretiminde bölgesel güç merkezleri nerelerdir?
- İllerin ihracatta sıçrama kabiliyetleri ne kadardır?
- İllerin ihracatta sıçrama yapabileceği yeni ve daha nitelikli sektörler hangileridir?
- İllerin daha nitelikli ihraç ürünü üretmesi için teşvikler ve destekler nasıl dağıtılmalıdır?
- Sınır illerinin kalkınmasında dış ticaretin rolü nedir?

Her bir il için bu soruların cevapları basit ve en anlaşılır şekilde tablolara dökülmüş, olabildiğince basit sayısal ifadeler ile durum tespitine gidilmiştir. Bu şekilde 81 il için "ihracat yol haritaları" hazırlanmıştır.

2010 yılında illerdeki firmaların ticari satışları esas alındığında, ***ticari hareketliliği en yüksek ilk beş il*** İstanbul %52,30 Bursa %9,17 İzmir %5,99 Kocaeli %5,65 Ankara %4,74 sıralanmış olup, Gaziantep bu sıralamada yer almamaktadır.

2001 ve 2009 yıllarında, Türkiye'nin ihracatta rekabetçi avantaja sahip olduğu sektörler ***otomotiv, makine, elektronik ve kimya*** sektörü olup, bu sektörlerde ihracatta Türkiye önemli bir başarı elde etmiştir.

İllerin ihracat performanslarının analizinde kullanılan temel göstergelerden biri olan ***"ihracatın teknolojik dağılımı"*** ile her bir ilin yaptığı ihracatın doğal kaynağa mı dayalı olduğunu ya da bu ihracatın teknoloji seviyesinin düşük, orta ya da ileri teknoloji ürünü olup olmadığı tespit edilmiştir. Bu çerçevede

[20] İl İl Dış Ticaret Potansiyeli – Ekonomi Bakanlığı, 2011

aşağıdaki tabloda 2010 yılı itibari ile orta ve ileri teknolojili ürün ihracatı 100 milyon $'ın üzerinde olan iller gösterilmiştir. Bu sıralamada ***Gaziantep 415 milyon $ ile 8. sırada yer almıştır.***

Tablo 26: Orta ve İleri Teknoloji Mal İhracı Yapan İller

İl Adı	Orta ve İleri Teknolojili Mal İhracatı (milyon $)
İstanbul	20.280
Bursa	7.990
Kocaeli	1.948
Ankara	1.846
İzmir	1.597
Sakarya	1.519
Manisa	545
Gaziantep	**415**
Konya	413
Adana	393
Eskişehir	309
Kayseri	280
Denizli	252
Tekirdağ	187
Hatay	158
Aydın	123
Antalya	104

Kaynak: *file:///C:/Users/Dell/Desktop/Dis_Ticaret_Potansiyeli.pdf*

Performans göstergelerinden biri ***"çeşitliliktir"***. Bu göstergede, ilin tüm ihraç ürünleri değil yalnızca rekabetçi avantaja sahip olduğu ürün çeşitliliği kapsama alınmıştır. Aynı zamanda bu gösterge, ilde ihracata konu olan ürünleri değil ilde üretilip ihraç edilen ürünleri esas almaktadır. Buna göre çeşitlilik değeri yüksek olan bir ilde, çok sayıda ürün rekabetçi bir şekilde üretilip ihraç edilmektedir. İlde var olan beceriler çok sayıda ürünün rekabetçi avantajla üretilmesine ve ihraç edilmesi için uygundur. Aynı şekilde, çeşitliliği düşük olan bir ilde, az sayıda ihracata konu ürün üretilmektedir.

Buna göre çeşitlilik performansı hesaplanan illerimizden, ihracata konu malların üretiminde en çok çeşitliliğe sahip olan ilk on ilimiz sırasıyla İstanbul, İzmir, Ankara, Konya, Adana, Mersin, Kocaeli, Tekirdağ, Antalya ve Kayseri'dir. Gaziantep ise Kayseri'nin ardından 15. sırada yer almıştır.

Bir diğer performans kriteri ***"sıradanlıktır"***. İlin sıradanlık değerinin yüksek olması, ilde üretilip rekabetçi bir şekilde ihraç edilen ürünlerin sıradan olduğunu gösterir. Ürünün sıradan olup olmadığının belirleyicisi, o ürünün kaç ilin ihracat sepetinde bulunduğuna bağlı olarak değişmektedir. Çok sayıda ilin ihracat sepetinde yer alan ihraç ürünleri sıradan ürün olarak kabul edilmektedir. Aynı şekilde, sıradanlık değeri düşük olan iller, özel/nadir ürünlerin ihracatında rekabetçi avantaja sahiptir. Nadir ürünler, az sayıda ilin ihracat sepetinde bulunurlar.

Sıradanlık değeri en düşük olan ilk on ilimiz sırasıyla İstanbul, Rize, Sakarya, Ankara, İzmir, Bursa, Kocaeli, Manisa, Tekirdağ ve Adana'dır. ***Gaziantep sıradanlık değerleri sıralamasında onbeşinci sırada yer almıştır.***

Yapılan bu çalışmada 2000-2009 yılları arasında illerimizden 64 tanesinin rekabet gücünde artış yaşanırken yalnızca 17 ilimizin rekabetçi gücünde gerileme yaşanmıştır. ***Bu yıllar arasında rekabet gücü en fazla artış gerçekleşen ilk beş il sırasıyla İstanbul, Bursa, Sakarya, Kocaeli ve Gaziantep'tir.*** Yine aynı dönemde ülkelerdeki talep değişimlerine uyum sağlamak suretiyle dünyadaki pazar payını artıran ilk beş ilimiz sırasıyla İstanbul, Kocaeli, Hatay, Trabzon ve İzmir'dir.

Sonuç olarak Gaziantep'in Türkiye ihracatında sekizinci sırada yer alması, ihracata konu malların üretiminde en çok çeşitliliğe sahip onbirinci İl olması, sıradanlık değeri en düşük onbeşinci il olması, sınır ticareti açısından uygun konumda olması gibi hususlar göz önünde bulundurulduğunda dış ticaret potansiyelinin yüksek olduğu görülmektedir. Suriye'de yaşanan iç savaşın sona ermesi durumunda, Gaziantep'in ekonomik verilerinin olumlu yönde etkilenmesi beklenmektedir.

3.5. Gaziantep'in Yatırım Teşviklerinden Yararlanma Düzeyi

2011-2015 döneminde genel olarak genel teşvik kapsamında Gaziantep için 903 adet yatırım teşvik belgesi düzenlenmiş olup, bu belgeler kapsamındaki projelerin sabit yatırım tutarı 10.456 milyon TL ve sağlanacak istihdam da 24.875 kişi öngörülmüştür. Aynı dönemde Türkiye genelinde düzenlenmiş olan yatırım teşvik belgelerinden %4,2 oranında, sabit yatırım tutarında %2,8 ve öngörülen istihdamda ise %3,3 pay almıştır.

Tablo 27: Türkiye, TC1 ve Gaziantep İçin Düzenlenen Yatırım Teşvik İstatistikleri (2011-2015)

	Belge Sayısı (Adet)	Sabit Yatırım Tutarı (milyon TL)	İstihdam (kişi)
Türkiye	21.489	374.306	757.092
TRC1	1.133	12.585	33.193
Gaziantep	903	10.456	24.875
Gaziantep/Türkiye Oranı (%)	4,2	2,8	3,3

Kaynak: *T.C. Ekonomi Bakanlığı*

Gaziantep'te bulunan firmalar için 2011-2015 döneminde verilen yatırım teşvik belgeleri incelendiğinde, tüm dönemlerde gerek belge adedi, gerek sabit yatırım tutarı ve gerekse istihdam açısından en büyük payı imalat sanayi almaktadır. 2015 yılı itibariyle Gaziantep için alınan teşvik belgelerinin sayı olarak %63'ü, toplam sabit yatırım tutarının %71'i ve istihdamın %79'u imalat sanayine aittir.

Tablo 28: Gaziantep Yıllara ve Sektörlere Göre Yatırım Teşvik İstatistikleri

Yıllar	Sektör	Belge Sayısı (Adet)	Sabit Yat. Tutarı (milyon TL)	İstihdam (kişi)
2011	İmalat	144	1.720	5.001
	Hizmetler	12	101	769
	Enerji	11	116	52
	Tarım	7	42	165
	Madencilik	---	---	---
	Toplam	**174**	**1.979**	**5.987**
2012	İmalat	183	1.772	4.556
	Hizmetler	21	229	1.132
	Enerji	5	32	47
	Tarım	2	8	43
	Madencilik	1	6	20
	Toplam	**212**	**2.047**	**5.798**
2013	İmalat	179	1.855	4.517
	Hizmetler	19	254	1.165
	Enerji	2	2	10
	Tarım	1	6	25
	Madencilik	4	24	110
	Toplam	**205**	**2.142**	**5.827**
2014	İmalat	125	1.617	2.923
	Hizmetler	25	1.098	1.567
	Enerji	4	9	5
	Tarım	1	6	15
	Madencilik	---	---	---
	Toplam	**155**	**2.729**	**4.510**
2015	İmalat	99	1.101	2.172
	Hizmetler	21	238	427
	Enerji	35	209	109
	Tarım	2	10	45
	Madencilik	---	---	---
	Toplam	**157**	**1.558**	**2.753**
Genel Toplam		**903**	**10.455**	**24.875**

Kaynak: *T.C. Ekonomi Bakanlığı*

2011-2015 dönemi için Gaziantep için verilen teşvik belgelerinden de görüleceği üzere en çok sabit yatırım harcaması ve istihdam sağlayan ana sektör imalat sanayi ve hizmetler olmuştur. Bu itibarla 2011-2015 dönemine ait imalat sanayi ve hizmetler alt sektörleri incelendiğinde ileriki dönemlerde aşağıda belirtilen alt sektörlerde yoğunlaşmak gerek rekabet ve gerekse istihdam olanağı açısından Gaziantep ve bölge için önemli fırsatlar yaratacaktır. Bu çerçevede Tablo 28'de de görüleceği üzere 2011-2015 döneminde imalat sanayinde; en çok sabit yatırım ve istihdam sağlayan sektörler dokuma-giyim sanayi olurken onu lastik-plastik, gıda ve içki ile kimya sanayi izlemektedir. Hizmetler sektöründe ise sağlık, turizm ve eğitim yatırımları sağlamıştır.

Tablo 29: Alt Sektörlere Göre Gaziantep Yatırım Teşvik İstatistikleri

Yıllar	Sektör	Sabit Yat. Tutarı (milyon TL)	İstihdam (kişi)
2011	**İmalat San. Alt Sektörler**	**1.720**	**5.001**
	- Dokuma Giyim	1.058	3.036
	- Lastik-Plastik	239	548
	- Gıda ve İçki	146	420
	- Kimya	196	382
	- Orman Ürünleri	5	105
	- Pişmiş Kil ve Çim.Ger.	16	104
	- Kâğıt		
	- Makine İmalat	23	93
	- Deri ve Kösele	6	70
	- Demir Dışı Metal	5	46
	- Diğer	2	11
		24	186
	Hizmetler		
	- Sağlık	**101**	**769**
	- Turizm	40	542
	- Eğitim	49	170
	- Ticaret Depolama	4	27
	- Diğer	1	10
		7	20
2012	**İmalat San. Alt Sektörler**	**1.772**	**4.556**
	- Dokuma Giyim	1.307	3.000
	- Gıda ve İçki	254	876
	- Deri ve Kösele	6	91
	- Lastik-Plastik	16	90
	- Kimya	66	82
	- Orman Ürünleri	31	73
	- Kağıt	20	68
	- Demir Dışı Metal	15	60
	- Pişmiş Kil ve Çim.Ger.	19	50
	- Makine İmalat		
	- Diğer	2	25
		36	141
	Hizmetler		
	- Sağlık	**229**	**1.132**
	- Turizm	38	240
	- Eğitim	84	418
	- Ticaret Depolama	54	380
	- Alt Yapı-Belediye	0	0
	- Diğer	29	28
		24	94
2013	**İmalat San. Alt Sektörler**	**1.855**	**4.517**
	- Dokuma Giyim	1.097	2.118
	- Lastik-Plastik	248	625
	- Gıda ve İçki	169	508
	- Kimya	14	105
	- Orman Ürünleri	60	305
	- Pişmiş Kil ve Çim.Ger.	20	68
	- Kâğıt		
	- Makine İmalat	195	407
	- Deri ve Kösele	3	11
	- Demir Dışı Metaller	16	171
	- Diğer	5	27

	Hizmetler	28	172
	- Sağlık		
	- Turizm	**254**	**1.165**
	- Eğitim	144	735
	- Ticaret Depolama	30	149
	- Diğer	76	261
		4	20
		0	0
2014	**İmalat San. Alt Sektörler**	**1.623**	**2.923**
	- Dokuma Giyim	1.084	1.639
	- Lastik-Plastik	86	196
	- Gıda ve İçki	213	426
	- Kimya	11	120
	- Orman Ürünleri	0	0
	- Pişmiş Kil ve Çim.Ger.	6	31
	- Kâğıt		
	- Makine İmalat	75	145
	- Deri ve Kösele	79	96
	- Demir Dışı Metaller	7	84
	- Diğer	3	30
	Hizmetler	59	156
	- Sağlık		
	- Turizm	**1.098**	**1.567**
	- Eğitim	724	767
	- Ticaret Depolama	90	310
	- Alt Yapı -Belediye	40	300
	- Diğer	0	0
		211	20
		33	170
2015	**İmalat San. Alt Sektörler**	**1.101**	**2.172**
	- Dokuma Giyim	425	730
	- Lastik-Plastik	146	361
	- Gıda ve İçki	172	305
	- Kimya	11	48
	- Orman Ürünleri	4	36
	- Pişmiş Kil ve Çim.Ger.	3	15
	- Kâğıt		
	- Makine İmalat	234	345
	- Deri ve Kösele	7	31
	- Demir Dışı Metaller	1	15
	- Diğer	0	0
		98	256
	Hizmetler		
	- Sağlık		
	- Turizm	**238**	**427**
	- Eğitim	3	2
	- Ticaret Depolama	58	58
	- Alt Yapı Belediye	27	112
	- Ulaştırma	2	20
	- Diğer	56	15
		16	80
		76	140

Kaynak: *T.C. Ekonomi Bakanlığı*

2011-2015 dönemine ait Gaziantep için verilen teşvik belgeleri yatırım cinsi açısından incelendiğinde; 2011-2015 döneminde imalat ve hizmetler sektörüne verilen komple yeni yatırım tutarı 4.433 milyon TL, öngörülen istihdam 11.909 kişi olarak öngörülmüştür. Tevsi yatırım için ise öngörülen yatırım tutarı 4.293 milyon TL, istihdam 10.391 kişidir. Komple yeni yatırım ve tevsi yatırım dışında kalan yatırımlar için verilen diğer teşvik belgelerinin yatırım tutarı 992 milyon TL, istihdam ise 978 kişidir.

Tablo 30: İmalat Sanayi Alt Sektörler İtibariyle Yatırım Cinsi Açısından Gaziantep Yatırım Teşvik İstatistikleri

Sektörler / Yatırım Türü	Komple Yeni		Tevsi		Diğer	
	Sabit Yatırım (milyon TL)	İstihdam (kişi)	Sabit Yatırım (milyon TL)	İstihdam (kişi)	Sabit Yatırım (milyon TL)	İstihdam (kişi)
2014						
Dokuma ve Giyim	295	730	475	873	314	36
Lastik-Plastik	25	48	53	100	8	48
Gıda ve İçki	74	200	137	224	2	2
Kimya	7	62	3	39	2	19
Orman Ürünleri	0	0	0	0	0	0
Pişmiş Kil ve Çim. Ger.	6	31	0	0	0	0
Kâğıt	24	104	51	41	0	0
Makine İmalat	2	0	79	69	0	0
Deri ve Kösele	4	42	2	30	1	12
Demir Dışı Metaller	0	0	3	30	0	0
Madeni Eşya	32	95	16	25	0	0
TOPLAM	**469**	**1312**	**819**	**1431**	**327**	**117**
2015						
Dokuma ve Giyim	187	365	219	345	20	20
Lastik-Plastik	50	172	16	89	80	100
Gıda ve İçki	15	90	148	184	10	31
Kimya	9	38	2	10	0	0
Orman Ürünleri	1	6	3	30	0	0
Pişmiş Kil ve Çim. Ger.	3	15	0	0	0	0
Kâğıt	97	185	137	160	0	0
Makine İmalat	6	26	1	5	0	0
Deri ve Kösele	0	0	1	15	0	0
Demir Dışı Metaller	0	0	0	0	0	0
Madeni Eşya	22	191	0	0	0	0
TOPLAM	**390**	**1088**	**527**	**838**	**110**	**151**

Kaynak: *Ekonomi Bakanlığı*

Temkinli bir yaklaşımla komple yeni yatırımların %50'sinin teşvik alındığı yıl %50'sinin ise bir sonraki yıl tamamlanacağı, diğer yatırım türlerinde ise teşvik belgesinin alındığı yıl tamamlanacağı

varsayımı ile yaklaşık olarak 2015 yılında 1500, 2016 yılında da 540 kişilik bir istihdam yaratılmış olması beklenebilir. Teşvik belgeleri yatırım eğiliminin belirlenmesinde önemli bir kriter olsa da yatırımcılar teşvik belgesi almış olsa bile ekonomik ve siyasi konjonktürdeki dalgalanmalar yatırım kararları üzerinde etkili olmaktadır.

3.6. Gaziantep İlinin Sektörel Gelişme Eğilimleri

Gaziantep'in sahip olduğu kaynaklar, bu kaynakların kullanılabilme potansiyelleri ve 2011-2015 döneminde verilen teşvik belgeleri dikkate alındığında, İlin başat gelişme potansiyelinin gerek sabit sermaye yatırımı ve gerekse öngörülen istihdam açısından %77 pay ile imalat sektörü olduğu tespit edilmiştir. Tarım sektörünün aldığı pay ise yaklaşık %7 seviyesinde gerçeklemiştir. Bu sektörel gelişme eksenleri, bölgenin tekstil, makine imalat, gıda ve içki gibi geleneksel yapı arz eden sektörlerini kapsadığı gibi, yeni gelişim alanlarını içeren sektörleri de kapsamaktadır.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından hazırlanan "Türkiye 81 İl Sanayi Durum Raporu – Ekim 2014" çalışmasında Gaziantep ile ilgili olarak aşağıdaki hususlar yer almıştır.

- 2013 yılında gerçekleştirilen ihracat ile Türkiye genelinde 6. sırada yer almıştır.
- İl, sanayi işletmesi sayısı açısından %3'lük pay ile Türkiye genelinde 6. sırada ve bölge genelinde ise 1. sırada yer almaktadır.
- 2013 yılı sonu itibariyle yapılan değerlendirmelerde; İSO'nun belirlediği birinci 500 firma listesinde 23 Gaziantep firması, ikinci 500 firma listesinde ise 27 Gaziantep firması yer almıştır.
- İlde, 2013 yılında çeşitli ihtisas konularında toplam 8 adet fuar düzenlenmiştir.
- Türkiye'nin;
    - Makine halısı üretiminin %95'i
    - Polipropilen iplik üretiminin %92'si
    - Terlik ve ayakkabı üretiminin % 80'i
    - Fıstık işletme ve üretiminin %50'si
    - Makarna üretiminin %40'ı
    - Bulgur üretiminin %40'ı
    - Gofret-şekerleme-bisküvi-çikolata üretiminin %30'u
    - Kırmızı pul biber üretiminin %27'si

Gaziantep ilinde gerçekleştirilmektedir.

Gaziantep Sanayi Odası hazırlanan "Ekovizyon 2014" adlı çalışmada ise;

- Gaziantep imalat sanayisinin kapasite, istihdam gücü, ihracat potansiyeli, kalifiye eleman yapısı, geçmişten gelen tecrübe birikimi ile bulunduğu bölgenin en dinamik sanayi gücüne sahip olduğu,
- Genel yapı olarak, küçük imalathane ve atölyelerin yanı sıra, büyük tesislerinde gerek sayıca gerek kapasite ve istihdam açısından fazla olduğu,
- İl sanayisinin birçok sektörde Türkiye'de en önemli üretim merkezi konumunda olduğu

İfade edilerek imalat sanayi ve özellikle aşağıda belirtilen alt sektörlerin önem taşıdığı belirtilmiştir.

- ***Tekstil:*** Genellikle tekstil hammadde ve yarı mamul üretimi şeklinde yoğunlaşan yapısı içerisinde, son yirmi yıllık süreçte halı imalatı büyük önem kazanmıştır. ***Makine halısı ve iplik***

konularında ihtisaslaşmış olan sektör, elde ettiği rekabet avantajı ile bu sektörlerde Türkiye genelinde pazara hâkim durumdadır. Gaziantep'in ulusal bazda merkez konumunda olduğu tekstil konuları;

- Sentetik İplikler (Akrilik, Polipropilen)
- Makine Halısı
- Karde–Open End ve Penye Pamuk İpliği
- Jüt İpliği
- PP Çuval ve Torba
- Her Türlü İplik ve Kumaş Boyama, Kasarlama ve Apreleme
- Battaniye
- Non Woven Kumaş
- Fantezi İplik, Şönil İpliği
- Triko Örme Eşyalar-Giyim, Çorap

- ***Gıda Sanayi:*** Gaziantep imalat sanayi içerisinde, işyeri sayısı ve sağladığı istihdam açısından tekstil sektöründen sonra en önemli sektördür. Gaziantep bir tarım ili olmamasına rağmen, mercimek, nohut vb. ürünlerin işlenmesi ağırlıklı olarak Gaziantep ve çevresinde yapılmaktadır. Ayrıca organik gıda ürünleri konusunda çalışmalar devam etmektedir. Gıda sanayi içerisinde ağırlıklı imalat konuları şunlardır;
  - Buğday Unu
  - Bulgur, Makarna
  - Bitkisel Sıvı Yağlar
  - Kakaolu Mamuller
  - Makarna
  - Şekerlemeler ve Şeker Mamulleri
  - Tahin, Helva, Reçel
  - Antep Fıstığı İşleme
  - Bakliyat İşleme ve Paketleme

- ***Metal ve Makine Sanayi:*** Gaziantep'te metal ve makine sanayi ilin ana sanayi dalları olan gıda, tekstil ve plastik sanayine dayalı olarak gelişmiştir. Gaziantep, değirmen makineleri, tarım makineleri, tekstil makine ve yedek parçaları konularında, Türkiye'de önemli bir yere sahiptir. Gaziantep makine metal sektörünün Türkiye imalatı içerisindeki önemli paya sahip olan alt sektörler aşağıda sıralanmıştır.
  - Değirmen Makineleri İmalatı (bulgur, makarna, un, mercimek, vs.)
  - Halı Yan Sanayi Makineleri (halı traş,bobinvar,apre, sırt yolma, vs.)
  - Fantazi İplik Büküm Makineleri
  - İplik Fiksaj Makineleri
  - BCF İplik Makineleri
  - Plastik Ayakkabı Enjeksiyon Makineleri
  - Tarım Makineleri
  - Para Kasaları
  - Basınçlı Kaplar
  - Yürüyen Merdiven

- ***Kimya Sanayi:*** Gaziantep kimya sanayi önceleri tekstil sektörünün daha sonraları ise plastik ayakkabı sektörünün ihtiyacı olan hammaddelerin imalatı ile başlamış ve gelişmiştir. Tekstilde sektörünün ihtiyacı olan harman yağı, tekstil boyaları imalatı ve tekstil boyama işlemleri, plastik ayakkabı imalatında kullanılan plastifyanlar, geleneksel sabun imalatı, sektörün oluşmasında ve gelişmesinde en önemli kalemleri oluşturmuştur. Gaziantep kimyasal madde ve ürünleri imalatında önemli paya sahip olan alt sektörler şunlardır.
    - İnşaat Boyası-Tiner vb.
    - Suni Deri
    - Tekstil Boyahaneleri
    - Sabun, Deterjan, Şampuan
    - Plastifyanlar Madeni Yağ, Biodizel

- ***Plastik Sanayi:*** Plastik sektörü, kapasitesi, sağladığı istihdam ve katma değer ile Gaziantep için en önemli sektörlerden biridir. Gaziantep tekstil sektörü içerisinde yer alan bazı plastik hammaddenin (Akrilik ve polipropilen) dünyada en fazla tüketildiği şehirlerden biridir. Bu hammaddeler tekstil sektöründe halı, triko ipliği, çuval dokuma ve non-woven kumaş imalatlarında kullanılmaktadır. Gaziantep plastik sektöründe önemli paya sahip olan alt sektörler şunlardır.
    - PVC Kapı-Pencere Profili
    - PP ve PE Ambalaj Filmi İmalatı (OPP &BOPP dahil)
    - PU ve PVC Ayakkabı-Terlik
    - PP Çuval, PP İplik – Kumaş

- ***Ayakkabı, Deri ve İşlenmiş Deri Mamulleri:*** Bölgenin canlı hayvan ihracat merkezi konumunda olan Gaziantep'te büyük bir ham ve işlenmiş deri potansiyeli bulunmasına rağmen dericilik sektörü yeterince gelişememiştir. Ayakkabı imalatı gelişmiştir. Dericilik bölgede basit işleme yöntemleriyle toplanılarak çeşitli deri işleme merkezlerine gönderilmektedir. Gaziantep'te bağırsak işleme de yaygındır.

- ***Ağaç Ürünleri ve Mobilya Sektörü:*** Bu sektör Gaziantep'te gelişmeye en açık potansiyele sahiptir. Küçük firmaların sahip olduğu bilgi birikimi ile imalat alışkanlıkları uygun eğitimler ve planlı yönetim sistemleriyle Gaziantep'e ve ülkeye daha fazla katma değer kazandırabilecek hale getirilebilir. Yerli ve yabancı yatırımcıların bu sektöre yapacakları yatırımın, sektörün sahip olduğu imalat kabiliyeti ile bölge ülkelerine yüksek ihracat potansiyeli bulunmaktadır.

- ***Kâğıt Ürünleri İmalatı:*** Gaziantep kâğıt ürünleri imalatı sektöründe ağırlık ***oluklu mukavva*** ve ***karton kutu imalatı*** ile ***karton masura*** imalatındadır. Oluklu mukavva ve karton kutular gıda ve tekstil sektörlerinde ambalaj malzemesi olarak kullanılmaktadır. Karton masura imalatı yapan firmalar da tekstil sektöründe iplik ve halı imalatı ile plastik sektöründe her türlü plastik film, sera örtüsü vb. imalatı yapan firmaların ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

3.7. Gaziantep İçin Belirlenen Hedef Sektörler ve Analizi

Gaziantep sektörel gelişme eksenleri tespit edilirken; yerel dinamiklere ve içsel potansiyele dayalı gelişmenin sağlanmasına özen gösterilmiş ve bölgede rekabet gücünün artırılması, istihdamın

artırılması, sosyal kalkınmanın sağlanması ve bölgesel gelişmenin sağlanması temel gelişme stratejisi dikkate alınmıştır.

Bu çerçevede; Gaziantep Sanayi Odası tarafından hazırlanan "Ekovizyon 2014 Raporu", Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından hazırlanan "Türkiye 81 İl Sanayi Durum Raporu – 2014", "Türkiye ve Gaziantep Dış Ticaret Gerçekleşmeleri", "Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (SGK) 2014 yılı sigortalı sayısı verileri (NACE REV.2 Sınıflandırması) verileri," bu il için verilen "yatırım teşvik belgeleri" baz alınarak en rekabetçi ve istihdam yaratan sektörler belirlenmiştir. ***Aşağıda yer alan tespitler çerçevesinde rekabet gücü yüksek ve en çok istihdam yaratan çok sayıda sektör olduğu tespit edilmiştir. Bu sektörler şu şekilde belirlenmiştir:***

- ***Tekstil Sanayi***
- ***Gıda Sanayi***
- ***Giyim Sanayi***
- ***Metal ve Makine Sanayi***
- ***Kimya Sanayi***

Gaziantep Ticaret Odası ile yapılan değerlendirme sonucunda saha çalışması için aşağıda sıralanan ana/alt sektörlerler belirlenmiştir:

- Giyim eşyalarının imalatı
  - Trikotaj (Nace Rev.2 Kodu: 14.13.04)
- Gıda Sanayi
  - Antep Fıstığı İşleme (Nace Rev.2 Kodu: 10.39.02)
  - Çikolata (Nace Rev.2 Kodu:İmalatı 10.72.01)
- Ayakkabı İmalatı (Nace Rev.2 Kodu: 15.20)
- Mobilya ve Ahşap İşleme (Nace Rev.2 Kodu:31)
- Makine – Teçhizat (Nace Rev.2 Kodu:?)

Belirlenen bu sektörlerin sanayinin rekabetçi ve istihdam yaratma potansiyeli yaratabileceği değerlendirilmiştir. Bu sektörlerle ilgili detaylı analizler aşağıda yer almaktadır.

3.7.1. Trikotaj (Örme) Sanayi[21]

Türkiye'de tekstil üretim sektörünün gelişmişlik ve kapasite bakımından en büyük dalı örmedir. Türkiye'deki örme kumaş üretimi çoğunlukla küçük ve orta ölçekli kuruluşlar tarafından yapılmaktadır. Sektörün yan sanayicileri olan iplikçiler, boya-baskıcılar, nakışçılar, aksesuarcılar ve konfeksiyon makinecileri triko sanayine destek vermektedir. Son yıllarda örme sanayi dünya tekstil pazarlarında daha da önemli bir yer edinmiş bulunmaktadır. Tekstil sektörü içerisinde de örme mamullerin kullanımı çok geniş bir alana yayılmıştır. Örme sanayinin en önemli bir kolu olan triko örme sektörü de teknolojik gelişmelerden son derece olumlu bir şekilde etkilenmiş ve önemli bir gelişim göstermiştir. Dünyadaki ve sektördeki bu gelişmelere paralel olarak ülkemize de triko örme sektörü son 10-15 yıl içinde büyük bir atılım ger çekleşmiştir.

[21] Türkiye Trikotaj Sektörü ve Gelişimi – Dr. İlkay AKÇALI, İstanbul Ticaret Odası Yayını, Haziran 2002'den yararlanılmıştır.

Tekstil ve hazır giyim sektörü özellikle yeni endüstrileşmekte olan ülkelerin ihracata dayalı büyümede gösterdikleri başarının ana kaynağıdır. Gelişmiş ülkelerin sanayileşme yolunda kat ettikleri yol irdelendiğinde bugün gelinen noktanın başlangıcının tekstil ve hazır giyim ürünleri sektöründe elde edilmiş olan başarılar olduğu görülmektedir. Hazır giyimde önemli bir payı olan triko imalatı önemli bir gelişme kaydetmiş, yeni teknolojiler ile üretimini arttırarak, gelişmenin bir parçası olmuştur. Triko ihracatı da bu payda önemli rol oynamış katma değeri yüksek ürün olan triko yarattığı bu pay ile ülke istihdamına da önemli katkıda bulunmuştur. Triko konfeksiyonunun daha uzun yıllar otomasyona ***geçemeyeceği görülmektedir ve bu sebepten dolayı insan emeğine dayalı üretim devam edecektir. Triko bu nedenle ülkemiz istihdamına en fazla katkısı olan sektörlerden biri olma özelliğini devam ettirecektir.***

Gaziantep[22], triko sektöründeki mevcut üretim kapasitesi ile Türkiye'nin gelişimine önemli katkı sağlayan illerden biri konumundadır. 1960'lı yıllarda çorap imalatı ile başlayan, 90'lı yıllarla birlikte tam elektronik makinelere geçen Gaziantep triko sektörü bugün, TOBB kapasite raporları istatistiklerine göre Türkiye'de örme kumaştan giyim eşyası üretiminin İstanbul'dan sonra en büyük payına sahiptir. Gaziantep'te üretilen çocuk, bayan, bay ve aksesuar benzeri ürünlerinin yaklaşık %60'ı dış piyasada, %40'ı da iç piyasada satılmaktadır.

Aşağıda verilen Tablo'dan da görüleceği üzere 2015 yılı itibariyle Türkiye'de "Örgü (triko) veya tığ işi (kroşe) kumaşlar (havlı kumaşlar hariç)" imalatıyla uğraşan kayıtlı üretici sayısı 976, üretim kapasitesi 749.546.861 kg'dır. Gaziantep'te bulunan kayıtlı üretici sayısı ise 26, üretim kapasitesi ise 30.681.712 kg'dır. Üretim kapasitesi açısından Gaziantep %4'lük pay ile Türkiye çapında beşinci sırada bulunmaktadır.

Tablo 31: Türkiye ve Gaziantep Örgü (Triko) veya Tığ İşi (Kroşe) Kumaşlar Üretim Kapasitesi

İl Adı	Kayıtlı Üretici Sayısı	Üretim Kapasitesi (kg)
İstanbul	597	314.784.288
Tekirdağ	58	126.722.891
Kahramanmaraş	68	89.589.201
Bursa	100	66.528.167
Gaziantep	**26**	**30.681.712**
Denizli	41	22.068.819
İzmir	17	21.241.462
Malatya	15	18.802.890
Kayseri	6	14.035.063
Uşak	7	7.193.906
Manisa	5	6.516.205
Adıyaman	7	6.034.185
Kırklareli	5	5.378.812
Diğer	24	19.969.260
Toplam	**976**	**749.546.861**

Kaynak: *TOBB – Veri Tabanı*
(*): *Kayıtlı üretici sayısı 3 ve daha az ise üretim kapasitesi bilgileri verilmemektedir.*

[22] http://www.e-textilemagazine.com/index.php?option=com_content&view=article&id=469:karaca&catid=145&Itemid=534 yararlanılmıştır. Türkiye ve Gaziantep üretim kapasitesi için de TOBB veri tabanından faydalanılmıştır.

Gaziantep Ticaret Odası (GTO) tarafından "Gaziantep Triko Sektörünün Dış Pazarlara Açılımı Projesi" kapsamında 2012 yılında yapılan Triko Sektörü İhtiyaç Analizi Raporu'nda, Gaziantep'in sektörde üretim kültürü, iplik gibi hammaddelere kolay ulaşım ve girişimcilik ruhu açısından önemli avantajlara sahip olduğu ancak sahip olduğu bu üretim potansiyeline rağmen markalaşmada henüz istenilen seviyeye gelemediği belirtilmiştir. Firmaların pek çoğunun kendi markasını oluşturamaması nedeniyle Gaziantep'te üretilen triko ürünlerinin önemli bölümü İstanbul merkezli firmalar aracılığıyla yurt içi ve yurt dışı pazarlara satılmaktadır.

Türkiye Trikotaj İhracatı:

2014 yılı itibarıyla Türkiye hazır giyim ihracatının 10 milyar doları örme ürünlerden kaynaklanmıştır. 2015 yılında ise ülkemiz 8,9 milyar dolarlık örme ürün ihracatı gerçekleştirmiştir. 2,9 milyar dolarla tişörtler, 1,6 milyar dolarla kazaklar, 1,3 milyar dolarla kadın ve kız çocuklar için takımlar ve 1 milyar dolarla çoraplar örme ürünler arasında en öne çıkan ihracat kalemleridir.

Tablo 32: Türkiye'nin Örme Giyim İhracatı (1000 ABD $)

GTİP	Ürün Tanımı	2013	2014	2015	Değişim (2014/2015)
6101	Erkek/erkek çocuk için dış giyim	35.431	38.125	37.994	-%0,3
6102	Kadın/kız çocuk için dış giyim	30.140	37.802	38.987	%3,1
6103	Erkek/erkek çocuk için takım elbise, takım, ceket, pantolon vs.	348.749	374.371	338.689	-%9,5
6104	Kadın/kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, pantolon vs.	1.211.741	1.369.948	1.273.046	-%7,1
6105	Erkek/erkek çocuk için gömlek	242.611	258.946	237.484	-%8,3
6106	Kadın/kız çocuk için bluz, gömlek, gömlek; bluz	532.896	573.039	541.466	-%5,5
6107	Erkek/erkek çocuk için iç ve gece giyim eşyası	118.263	150.732	164.927	%9,4
6108	Kadın/kız çocuk için iç ve gece giyim eşyası	292.801	319.602	312.041	-%2,4
6109	Tişört, fanila, diğer iç giyim eşyası	3.276.038	3.566.429	2.980.189	-%16,4
6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. eşya	1.629.288	1.753.886	1.615.130	-%7,9
6111	Bebek için giyim eşyası	141.915	146.059	144.416	-%1,1
6112	Spor kıyafetleri, kayak, yüzme kıyafetleri	73.892	76.041	79.177	%4,1
6113	Emdirilmiş, sıvanmış mensucattan örülmüş giyim eşyası	298	636	866	%36,1
6114	Diğer giyim eşyası	115.268	85.349	85.577	%0,3
6115	Çorap; külotlu, kısa; uzun konçlu, soketler	1.151.172	1.216.564	1.025.155	-%15,7
6116	Eldiven	2.511	2.946	3.300	%12,0
6117	Giyim eşyasının diğer aksesuarı; hazır aksesuar ve parçaları	41.925	53.773	52.569	-%2,2
	Toplam	9.244.940	10.024.248	8.931.013	-%10,9

Kaynak: *Ekonomi Bakanlığı – Hazır Giyim Sektörü*

Türkiye Trikotaj İthalatı:

Türkiye'nin hazır giyim ithalatı, kotaların kaldırılması süreciyle birlikte, özellikle 2003 yılından itibaren hızla yükselmeye başlamıştır.

2014 yılı itibarıyla hazır giyim ithalatının 985 milyon doları örme ürünlerden kaynaklanmıştır. 2015 yılında ise ülkemiz 859 milyon dolarlık örme ürün ithalatı gerçekleşmiştir. İhracat rakamlarıyla karşılaştırıldığında, 2015 itibariye %10'una tekabül etmektedir. Bir başka ifadeyle bu sektörde Türkiye'nin dış ticaret dengesi ihracat lehinedir.

Tablo 33: Türkiye'nin Örme Giyim İthalatı (1000 ABD $)

GTİP	Ürün Tanımı	2013	2014	2015	Değişim (2014/2015)
6101	Erkek/erkek çocuk için dış giyim	11.175	10.154	9.826	-%3,2
6102	Kadın/kız çocuk için dış giyim	9.224	13.009	13.620	%4,7
6103	Erkek/erkek çocuk için takım elbise, takım, ceket, pantolon vs.	30.541	34.391	35.799	%4,1
6104	Kadın/kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, pantolon vs.	72.559	86.825	85.613	-%1,4
6105	Erkek/erkek çocuk için gömlek	35.683	39.541	42.633	%7,8
6106	Kadın/kız çocuk için bluz, gömlek, gömlek; bluz	34.250	28.607	24.631	-%13,9
6107	Erkek/erkek çocuk için iç ve gece giyim eşyası	8.843	11.940	11.513	-%3,6
6108	Kadın/kız çocuk için iç ve gece giyim eşyası	22.200	26.736	23.007	-%13,9
6109	Tişört, fanila, diğer iç giyim eşyası	168.520	186.262	163.657	-%12,1
6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. eşya	323.646	312.062	233.485	-%25,2
6111	Bebek için giyim eşyası	43.757	58.027	47.491	-%1,1
6112	Spor kıyafetleri, kayak, yüzme kıyafetleri	28.216	30.907	38.904	-%6,5
6113	Emdirilmiş, sıvanmış mensucattan örülmüş giyim eşyası	3.717	4.594	4.868	%6,0
6114	Diğer giyim eşyası	6.621	6.684	7.887	%18
6115	Çorap; külotlu, kısa; uzun konçlu, soketler	48.534	41.742	35.755	-%14,3
6116	Eldiven	76.087	90.018	77.978	-%13,4
6117	Giyim eşyasının diğer aksesuarı; hazır aksesuar ve parçaları	17.653	13.498	13.080	-%3,1
	Toplam	941.224	984.999	859.747	*%12,7

Kaynak: *Ekonomi Bakanlığı – Hazır Giyim Sektörü*

Gaziantep Trikotaj İhracat ve İthalatı:

Gaziantep'in 2013-2015 yıllarına ait trikotaj ihracatı ve ithalat verileri incelendiğinde; 2013 yılında 64.947 bin $ olarak gerçekleşen trikotaj ihracatı, 2014 yılında 71.192 bin $'a, 2015 yılında 81.460 bin $'a yükselmiştir. Gaziantep trikotaj ihracatının 2015 yılında toplam trikotaj ihracatından aldığı pay %9 olup, ihracatta yeni pazarlara yönelinmesi, ürün çeşitliliğinin artırılması ve mevcut pazarlarda daha agresif bir çalışma yapılması durumunda trikotaj ihracatından aldığı payı daha da artırma potansiyeline sahip olabilecektir.

Tablo 34: Gaziantep Trikotaj İhracatı ve İthalatı (1000 ABD $)

	2013	2014	2015
İhracat	64.947	71.192	81.460
İthalat	1.401	1.773	1.177
Dış Ticaret Hacmi	66.348	72.965	82.637
Dış Ticaret Farkı	63.546	69.419	80.283

Kaynak: *TÜİK – Veri Tabanı*

3.7.2. Antep Fıstığı

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)'nün en güncel verileri olan 2010 yılı verilerine göre; dünyada Antep fıstığı üretiminde lider durumda bulunan ülke İran'dır. Ancak Amerika Birleşik Devletleri son zamanlarda üretim tekniklerini ve sulama tekniklerini geliştirmek suretiyle üretim hacmini devamlı artırmış ve İran'a rakip konuma gelmiştir. Ülkemiz ise dalgalı üretim yapısı ile üretimin çok olduğu sezonda bu ülkelerin ardından üçüncü sırada yer almaktadır.

İran fıstıklarının fiyatının göreceli olarak daha düşük ve fıstıkların iri taneli olması İran fıstıklarının dünya çapında talep edilmesine neden olmaktadır. Ancak üretim esnasında oluşan aflatoksin, ithalatçı ülkelerin zaman zaman İran fıstığı ithalatına engel koymalarına neden olmuş ve geçtiğimiz yıllarda özellikle Avrupa Birliği ile A.B.D. bu konuda ciddi önlemler almaya başlamışlardır.

Ülkemizde üretim bölgelerinde bağlı olarak, birçok fıstık çeşidi mevcut olup başlıca çeşitleri şunlardır:

Uzun: Küçük ebadına karşın, Gaziantep yöresinden dünya çapında lezzeti ile tanınmaktadır. Diğer çeşitlere nazaran daha geç olgunlaşmakta fakat verimi daha yüksek olarak gerçekleşmektedir. ***Gıda sanayinde kullanımı oldukça yaygındır. Ülkemizde bulunan en yaygın çeşittir.***

Kırmızı: Ağırlıklı olarak Gaziantep yöresinin yüksek kesimlerinde yetişmekte olup, erken olgunlaşması nedeniyle tercih edilmektedir.

Siirt: Siirt ve Şanlıurfa'da yetiştirilen Siirt fıstığı, iri taneleri ve yüksek çıtlak oranı nedeniyle önemli bir popülariteye sahiptir.

Halebi: Sıcak bölgelerde yetişen bu çeşit, hem kuruyemiş hem de gıda sanayine girdi olarak kullanılmaktadır.

Ohadi: Büyük ebatları nedeniyle daha çok kuruyemiş olarak tüketilmekte olup, geç olgunlaşan bir çeşittir.

Bu türlerin dışında; Keten Gömleği, Beyaz Ben, Değirmi, Çakmak, Sultani, Vahidi, Mümtaz, Sefidi ve Hacı Şerifi de ülkemizde yetiştirilen Antep fıstığı çeşitleri arasında yer almaktadır.

Üretim:

Antep fıstığı tarımında en az 300.000 kişi istihdam edilmektedir. Dolayısıyla bu alan işsizliği önlemekte, ekonomiyi güçlendirmekte ve olası toplumsal güvenlik sorunlarının önüne geçmektedir.[23] Türkiye 2015 yılı itibariyle 144.000 ton Antep Fıstığı üretimiyle üçüncü sırada yer almıştır. Dünya üretiminden aldığı pay ise %14,08'dir. Dünya Antep Fıstığı üretimi Tablo 34'de yer almaktadır.

Tablo 35: Dünya Antep Fıstığı Üretimi ve Payı (2015)

Ülkeler	Üretim Miktarı (ton)	Payı (%)
İran	480.000	%46,92
A.B.D.	240.000	%23,46
Türkiye	**144.000**	**%14,08**
Çin	80.000	%7,82
Suriye	57.000	%5,57
Diğer Ülkeler	22.000	%2,15
Toplam	**1.023.000**	**%100**

Kaynak: *http://www.zmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=25199&tipi=42&sube=0*

Türkiye'nin yıllar itibariyle Antep Fıstığı üretimi rakamlarına bakıldığında 2005 yılında 60.000 ton olan yıllık üretim, 2012 yılında 150.000 ton ile en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Bu süre zarfında en iyi ikinci üretim 144.000 ton ile 2015 yılında gerçekleşmiştir.

Tablo 36: Türkiye Antep Fıstığı Üretimi

Yıllar	Üretim Miktarı (ton)
2005	60.000
2006	110.000
2007	73.416
2008	120.113
2009	81.795
2010	128.000
2011	112.000
2012	150.000
2013	88.600
2014	80.000
2015	144.000

Kaynak: *TÜİK*

Ülkemizdeki Antep Fıstığı; Gaziantep, Şanlıurfa, Adıyaman, Kahramanmaraş ve Siirt illerinde bulunmakta ve üretimin de yaklaşık %90 bu illerden elde edilmektedir. 2015 yılı itibariyle Gaziantep, Antep Fıstığı üretiminden 53.109 ton ile %36,9 pay almıştır.

[23] TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, Antep Fıstığı Raporu (2015)

Tablo 37: İllerin Antep Fıstığı Üretimi ve Aldıkları Pay (2015)

Ülkeler	Üretim Miktarı (ton)	Payı (%)
Gaziantep	**53.109**	**36,9**
Şanlıurfa	47.848	32,2
Adıyaman	15.368	10,7
Siirt	11.221	7,8
Kilis	2.271	1,6
Kahramanmaraş	2.197	1,5
Diğer	11.986	9,3
Toplam	**144.000**	**100**

Kaynak: *TUİK*

İhracat ve İthalat:

Toplam ihracat içerisinde Antep Fıstığının payı oldukça düşük seviyededir. 2011 yılında 23,3 milyon $ gerçekleşen ihracat, 2015 yılında 51,3 milyon $ seviyesinde gerçekleşmiştir. Buna karşılık ithalat çok düşük düzeylerde seyretmiştir.

Tablo 38: Antep Fıstığı İhracatı ve İthalatı (1000 ABD $)

	2011	2012	2013	2014	2015
İhracat	23.342.050	28.856.806	48.008.023	19.925.360	51.340.589
İthalat	223.876	1.621	2.186.563	388.982	251.666

Kaynak: *TÜİK Veri Tabanı*

3.7.3. Çikolata Ve Kakaolu Mamuller[24]

Sektörün Genel Durumu:

Türkiye'de şekerli ve çikolatalı mamuller sektörünün başlangıcı, bölgeden sağlanan hammaddelerle küçük imalathanelerde üretilen lokum ve helva gibi geleneksel Türk şekerlemelerinin üretimine dayanmaktaydı. Günümüzde, geleneksel üretim yöntemleriyle birlikte modern üretim teknolojisinin de kullanıldığı sektör, gıda sanayi içinde yer alan, üretiminde kullanılan hammaddeler, yardımcı maddeler ve ambalaj malzemeleri ile yan sanayisini de geliştiren önemli sektörlerden bir tanesi durumuna gelmiştir.

Şekerli ve çikolatalı mamuller Türkiye'nin hemen hemen her ilinde ve ilçesinde üretilmekte, sektörde büyük, orta ve küçük işletmeler birlikte yer almaktadır. Sektöre ait ürün yelpazesinin çok geniş olması, firmaların ekipmanlarında değişiklikler yaparak çeşitli ürünleri değişik zamanlarda üretebilmeleri ve fabrikalarda üretimin genelde 3 vardiya, küçük üreticilerde tek vardiya hatta mevsimlik üretim olması söz konusu olduğundan, ürün bazında üretici firma sayısını ve üretim kapasitesiyle ilgili rakamları kesin olarak tespit etmek oldukça güçtür.

[24] Ekonomi Bakanlığı'nın Şekerli ve Çikolatalı Mamuller sektör raporundan yararlanılmıştır.

Yabancı sermayeli yatırım teşvik belgesi almış firmaların da faaliyette bulunduğu sektörde, lokum, helva ve şekerleme üretiminin büyük bir bölümü küçük ölçekli işletmelerce, çiklet, çikolata ve çikolata mamullerinin tamamına yakını ise 50 ve daha fazla işçi çalıştıran işletmelerce gerçekleştirilmektedir. Şekerlemeler genellikle eritme, pişirme, şekillendirme, soğutma ve ambalajlama işlemlerinden geçirilerek üretilmektedir. Modern üretim teknolojisi kullanan işletmelerde her ürün çeşidi için ayrı üretim hattı kullanılmakta, bu durum sabit yatırımların yüksek olmasını gerektirmektedir. Şekerli ve çikolatalı mamul satışlarının mevsimsel özellikler göstermesi, özellikle kış aylarında ve dini bayramlarda talebin en yüksek seviyeye ulaşması nedeniyle, üretici firmalar stoklar için de önemli harcamalarda bulunmaktadırlar. Bu açıdan bakıldığında, şekerli ve çikolatalı mamuller sermaye yoğun bir işkolu olarak göze çarpmaktadır. Ancak, sektörün özelliği ve geleneksel üretimin emek gücüne dayanıyor olması nedeniyle, sektör sermaye ve emek yoğun bir sektör olarak ele alınabilmektedir.

Gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında, Türkiye'de kişi başına şekerli ve çikolatalı mamuller tüketiminin oldukça düşük olduğu bilinmekle birlikte, son yıllarda tüketimin artmakta olduğu görülmektedir. Türkiye'nin genç bir nüfusa sahip olması ve mevcut tüketimin oldukça düşük bulunması nedeniyle, sektör ürünlerine olan talepte gelecek yıllarda düzenli artışlar olması beklenmektedir.

Üretim:

Gaziantep "çikolatalar ve kakao içeren gıda müstahzarları (dökme halinde olanlar ile tatlandırılmış kakao tozu ve beyaz çikolata hariç)" üretiminde 105.420.400 kg ile %13,1'le önemli bir paya sahiptir. Bu üretim kolunda Türkiye'de 39.008 kişi istihdam edilmekte olup, Gaziantep istihdam açısından 3.060 kişi ile %7,8 pay almaktadır.

Tablo 39: Çikolatalar ve Kakao İçeren Gıda Müstahzarları (dökme halinde olanlar ile tatlandırılmış kakao tozu ve beyaz çikolata hariç) Üretim Kapasitesi

İl Adı	Kayıtlı Üretici Sayısı	Personel Sayısı	Üretim Kapasitesi (kg)
İstanbul	83	9.072	464.028.421
Gaziantep	**38**	**3.060**	**105.420.400**
Konya	36	2.073	73.083.321
Ankara	14	804	8.906.645
İzmir	13	1.745	3.807.367
Kocaeli	10	2.665	29.020.880
Bursa	8	2.617	34.483.840
Karaman	7	10.505	60.474.471
Afyon	6	388	1.814.997
Aydın	5	533	2.149.412
Kayseri	5	525	6.966.120
Sakarya	5	659	12.249.360
Diğer	48	4362	546.000
Toplam	**278**	**39.008**	**802.951.234**

Kaynak: *TOBB – Sanayi Veri Tabanı*
(*): *Kayıtlı üretici sayısı 3 ve daha az ise üretim kapasitesi bilgileri verilmemektedir.*

Ayrıca Türkiye'de bulunan 4 kakao tozu üreticisinden 2'si İzmir'de, 1'i Kilis'te, 1'i de Gaziantep'te bulunmaktadır. Bu üretim dalında toplam 606 kişi istihdam edilmekte olup, Gaziantep'te istihdam edilenlerin sayısı 95 kişidir.

Tablo 40: Kakao Tozu (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler içeren) Üretim Kapasitesi

İl Adı	Kayıtlı Üretici Sayısı	Personel Sayısı
Gaziantep	**1**	**95**
İzmir	2	480
Kilis	1	31
Toplam	**4**	**606**

Kaynak: *TOBB – Sanayi Veri Tabanı*
(*): *Kayıtlı üretici sayısı 3 ve daha az ise üretim kapasitesi bilgileri verilmemektedir.*

İhracat ve İthalat:

2015 yılında 143,8 milyar dolar olarak gerçekleşen Türkiye'nin toplam ihracatının yaklaşık % 0,33'ünü 475,2 milyon dolarla şekerli ve çikolatalı mamuller ihracatı oluşturmuştur. Bu ürün grubunun ihracatı 2013 ve 2014 yılına göre yaklaşık 100 milyon $'lık bir azalış göstermiştir.

Çikolatalı ve kakaolu mamullerde, değer olarak ihracatın ithalata oranı 2015 yılında ihracatın ithalata oranı değer olarak yaklaşık 5,3 kat olmuştur.

Tablo 41: Çikolatalı ve Kakaolu Mamuller İhracatı ve İthalatı (1000 ABD $)

	2011	2012	2013	2014	2015
İhracat	433.849	478.542	542.728	576.405	475.176
İthalat	91.693	100.653	111.379	98.105	90.108

Kaynak: *TÜİK*

Diğer taraftan, Türkiye şekerli ve çikolatalı mamuller sektörü ana hammaddelerinden birisi olan kakao açısından ithalata bağımlı bir sektördür.

Kakao ve kakao ürünleri (tatlandırıcı madde katılmış kakao tozu hariç) 2013 yılı toplam ithalatı 400 milyon dolar, 2014 yılı toplam ithalatı 462 milyon dolar ve 2015 yılı toplam ithalatı ise 466 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Kakao ve kakao ürünleri ithalatı içinde en büyük payı kakao taneleri oluşturmaktadır. 2015 yılında 263 milyon dolarlık kakao tanesi ithal edilmiş, bu ürünü 82 milyon dolarlık ithalatla kakao hamuru, 71 milyon dolarla kakao yağı ve 49 milyon dolarla tatlandırıcı madde içermeyen kakao tozu izlemiştir.

Tablo 42: Kakao ve Kakaolu Ürünleri İthalatı (1000 ABD $)

	2011	2012	2013	2014	2015
Kakao Taneleri	275.472	243.183	222.428	266.702	263.600
Kakao Tozu	71.773	58.328	64.021	50.481	49.245
Kakao Hamuru	24.775	24.876	57.183	76.638	82.197
Kakao Yağı	25.815	38.007	57.081	68.352	71.042
Toplam	**397.835**	**364.394**	**400.713**	**462.173**	**466.084**

Kaynak: *TÜİK*

3.7.4. Ayakkabı Sektörü[25]

1950 yılından itibaren küçük sanayi görünümünü kazanmaya başlayan ayakkabı sanayi, son yıllarda önemli gelişmeler kaydetmiştir. Özellikle 1980'li yıllarda sektörde oldukça ciddi sayılabilecek makine parkı yatırımları yapılmış ve böylelikle sektörün %30-35'i sanayileşmesini tamamlamıştır. Sektörde üretimin %65-70'i ise yarı makineleşmiş işletmeler tarafından gerçekleştirilmektedir.

Sosyal Güvenlik Kurumu'nun 2014 yılına ilişkin yayınladığı verilere göre, deri ve deri mamulleri sektöründe 64,553 kişi istihdam edilmekte olup, 6.767 işletme bu sektörde iştigal etmektedir. Gaziantep'te ise 4.214 kişi istihdam edilmekte ve 534 işletme bu sektörde iştigal etmektedir. Sektördeki işletmelerin çoğunluğu İstanbul, İzmir ve Gaziantep'te yoğunlaşmıştır. Üretici işletmelerin yaklaşık %53'ü İstanbul'da faaliyet göstermektedir. Konya, Bursa, Ankara, Manisa, Denizli, Adana, Malatya, Çorum (İskilip) ayakkabı üretiminin yapıldığı diğer önemli şehirlerdir.

Sektörde son yıllarda askeri ayakkabılar, botlar ve iş ayakkabıları üretiminde hızlı bir gelişme göze çarpmaktadır. Uluslararası standartlara uygun üretimin gerçekleştirildiği sektörde CE işaretli ayakkabılar ülkemizde satışa sunulmakta ve AB ülkelerine ihraç edilmektedir.

Ayakkabı makineleri ve ayakkabı yan sanayi üretimi kapasite ve teknoloji olarak gelişmiş olup üretim, çeşitlilik açısından zengindir. Taban, ökçe, kalıp, vardola ihraç edilmektedir. ***Ayakkabı yan sanayi başta İstanbul olmak üzere, İzmir ve Ege Bölgesi, Konya ve Gaziantep'te yoğunlaşmıştır.***

Ülkemizde ayakkabı üretiminde geleneksel ve enjeksiyon yöntemi olmak üzere iki yöntem kullanılmakta olup, daha çok geleneksel yöntem tercih edilmektedir. Bu yöntemde saya ve taban ayrı aşamalarda üretilerek birbirlerine yapıştırma veya yapıştırma/dikme veya enjeksiyon yöntemlerinden biriyle monte edilmektedir.

İhracata dönük çalışan üreticiler, alıcılar tarafından talep edilen standarda uygun üretim yapmaktadırlar. Türk ayakkabı sanayi ve ayakkabı yan sanayi çevre konularında duyarlıdır.

Son yıllarda tasarıma yönelen Türk ayakkabı sektöründe modaya uygun koleksiyonlar hazırlanmaktadır. Ayakkabı sektöründe eğitim faaliyetlerine de önem verilmektedir. Sektördeki dernek ve kuruluşlar bir araya gelerek Türkiye Ayakkabı Sanayi Araştırma, Geliştirme ve Eğitim Vakfı (TASEV)'nı kurmuşlardır.

[25] Ekonomi Bakanlığı'nın Ayakkabı Sektörü raporundan yararlanılmıştır.

Gaziantep ayakkabı imalatında Türkiye'nin önde gelen illerinden biridir. TOBB Sanayi Veri Tabanına göre aşağıda belirtilen;

- Su geçirmez ayakkabı, bot vb., tabanı ve sayası kauçuk veya plastik olanlar (koruyucu metal burunlu olanlar hariç)
- Ayakkabı, bot vb., tabanı ve sayası kauçuk veya plastik olanlar (su geçirmez ayakkabılar veya spor ayakkabılar hariç)
- Ayakkabı, bot vb., sayası deri olan (spor ayakkabılar, koruyucu metal burunlu ayakkabılar ve çeşitli özel ayakkabılar hariç)
- Ayakkabı, bot, terlik vb., sayası tekstil malzemesinden olanlar (spor ayakkabılar hariç)
- Spor ayakkabılar, tenis, basketbol, jimnastik, antrenman vb. için
- Diğer spor ayakkabılar (kayak ve paten ayakkabıları hariç)
- Ayakkabı, bot vb. (koruyucu metal burunlu olanlar)
- Başka yerde sınıflandırılmamış tahta ayakkabılar, çeşitli özel ayakkabılar ve diğer ayakkabılar
- Deri ayakkabıların parçaları; çıkarılabilir taban astarı, topuk yastığı ve benzeri ürünler; kısa ve uzun tozluklar ile bunların parçaları

ayakkabı grubunda Türkiye ölçeğinde 1.026 firma imalat yapmakta, bu firmalarda toplam 51.446 kişi çalışmakta ve yıllık toplam 698.189.159 çift çeşitli ayakkabı ve deri ayakkabı parçaları üretilmektedir.

Aynı verilere göre Gaziantep'te; 201 firma imalat yapmakta, 4.089 kişi çalışmakta ve 359.915.749 çift çeşitli ayakkabı ve deri ayakkabı parçaları üretilmektedir. Gaziantep, Türkiye üretiminin yaklaşık %52'sini üretmektedir.

Dış Ticaret:

Ayakkabı sanayinde sahip olunan avantajlara rağmen, küçük atölye tipi üretim biçiminin hâkim olması, kalifiye olmayan işgücü, ayakkabı yan sanayi girdilerinde standart ve kalite eksikliği ve ithalat rekabeti gibi yapısal sorunlar nedeniyle ihracat potansiyeli yeterince değerlendirilememektedir. 1990'lı yılların başında ihracat, özellikle Rusya pazarı olmak üzere canlanmış ve 1997 yılında 200 milyon doları aşmıştır. Ancak, daha sonraki yıllarda Rusya'da yaşanan büyük kriz Türk ayakkabı sanayini de büyük ölçüde etkilemiş, ihracatta düşüş başlamıştır.

Sektör 2002 yılından itibaren yeniden toparlanma sürecine girmiş olup; 2011 yılında 441,2 milyon dolar olan ihracat, 2015 yılında 670,4 milyon dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. ***Dünya ayakkabı ihracatı içinde ise Türkiye'nin payı %0,49 olması, yurt içi piyasa odaklı üretim yapıldığını göstermektedir***.

Ayakkabı sektörü ihracatının ürün gruplarına göre dağılımına baktığımızda ise ihracatımızın değer bazında yaklaşık %42,05'ini yüzü deriden mamul ayakkabıların oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 43: Türkiye'nin Ayakkabı İhracatı ($)

Yıl	Değer
2011	441.246.902
2012	545.923.172
2013	723.219.481
2014	719.258.058
2015	670.445.226

Kaynak: *Ekonomi Bakanlığı Bilgi Sistemi*

2015 yılında 281,95 milyon dolarlık yüzü deriden mamul ayakkabı ihracatı gerçekleşmiştir. İkinci önemli ürün grubunu ise dış tabanı ve yüzü kauçuk veya plastik maddeden diğer ayakkabılar oluşturmakta olup, 2015 yılı ihracatı 160,44 milyon dolar seviyesindedir.

Tablo 44: Ürün Gruplarına Göre Ayakkabı İhracat ($)

GTİP	Ürün Adı	2013	2014	2015
6401	Ayakkabı; Dış Tabanı, Yüzü Kauçuk ve Plastik, Su Geçirmez	13.351.346	12.158.140	12.487.923
6402	Ayakkabı; Dış Tabanı, Yüzü Kauçuk ve Plastik Diğer	138.031.172	161.884.454	160.440.692
6403	Ayakkabı; Yüzü Deri, Tabanı Kauçuk, Plastik, Tabii, Suni Vb Kösele	308.345.227	339.927.102	281.954.888
6404	Ayakkabı; Yüzü Dokuma Maddelerinden, Tabanı Kauçuk, Plastik Vb	101.352.220	102.225.042	116.593.556
6405	Ayakkabı; Diğer	45.879.975	51.211.864	55.371.171
6406	Ayakkabı Aksamı, İç Taban, Topuk Rampası, Getr, Tozluk, Dolak Vb	116.259.541	51.851.456	43.596.996
	Toplam	**723.219.481**	**719.258.058**	**670.445.226**

Kaynak: *Ekonomi Bakanlığı Bilgi Sistemi*

Türkiye'nin ayakkabı ithalatı 1994 yılında 28,1 milyon dolar iken, 1997 yılında AB ile Gümrük Birliği'nden hemen sonra 135,2 milyon dolar ile rekor düzeyde artmıştır. 2002 yılında bir önceki yıla göre hem AB ülkelerinden gerçekleştirilen ayakkabı ithalatı hem de uzak doğu ülkelerinden yapılan ithalat artmıştır ve toplam 116 milyon dolarlık ayakkabı ithal edilmiştir. Kriz yıllarında azalan ithalat 2002'den sonra sürekli artış göstermesine rağmen, 2015 yılında bir önceki yıla oranla %16,7 oranında azalarak 794,5 milyon dolar seviyesinde gerçekleşmiştir.

Yıllar içinde ayakkabı ithalatımızın artmasının en önemli nedeni, AB ve Türkiye arasındaki Gümrük Birliği ile gümrük vergilerinin AB ülkelerine karşı sıfırlanması, üçüncü ülkelere karşı ise AB'nin ortak tarifesi (OGT)'nin adapte edilmesi nedeniyle mevcut gümrük vergilerinde %60-70'ler oranında indirim durumunda kalınmasıdır.

Tablo 45: Türkiye'nin Ayakkabı İthalatı ($)

Yıl	Değer
2011	871.463.821
2012	863.682.220
2013	992.947.486
2014	953.894.053
2015	794.561.643

Kaynak: *Ekonomi Bakanlığı Bilgi Sistemi*

Ayakkabı ithalatımızın yaklaşık yarısı Çin'den yapılmaktadır. Bu ülkeden 2015 yılında 364,08 milyon dolarlık ithalat yapılmıştır. Söz konusu ithalatın yaklaşık %38'ini dış tabanı, yüzü kauçuk veya plastik maddeden diğer ayakkabılar oluşturmuştur.

Dünya ayakkabı üretimi içinde ilk üç ülke arasında bulunan ve dünya ayakkabı modasına yön veren İtalya ayakkabı ithal ettiğimiz ülkeler arasında üçüncü sırada gelmektedir. Bu ülkeden 2015 yılında 106 milyon dolarlık ayakkabı ithal edilmiş olup, bu ithalatın büyük bir oranını yüzü deriden mamul ayakkabılar oluşturmaktadır. Vietnam, Endonezya, Hindistan, İspanya ve Portekiz ise ayakkabı ithal ettiğimiz diğer önemli ülkelerdir.

Toplam ayakkabı ihracatı içerisinde Gaziantep'te üretilen ayakkabıların payı %14'tür. Bu payın daha da artırılması mümkündür. İthalat ise çok düşük düzeylerde seyretmiştir.

Tablo 46: Gaziantep Ayakkabı İhracatı ve İthalatı ($)

	2011	2012	2013	2014	2015
İhracat	61.518.859	78.176.792	108.839.584	113.854.129	111.649.693
İthalat	23.721.921	11.285.994	8.761.379	7.857.186	5.033.086

Kaynak: *TÜİK Veri Tabanı*

3.7.5. Mobilya İmalatı[26]

Türk mobilya endüstrisi, genelde çoğu geleneksel yöntemlerle çalışan atölye tipi, küçük ölçekli işletmelerin ağırlıkta olduğu bir görünüme sahiptir. Buna karşın özellikle son 15-20 yıllık süreçte küçük ölçekli işletmelerin yanı sıra orta ve büyük ölçekli işletmelerin sayısı artmaya başlamıştır. TÜİK Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı verilerine göre sektör 150.427 kişiyi istihdam etmektedir. Bu alanda faaliyet gösteren işletme sayısı ise 34.438'dir.

Fabrikasyon üretim yapan firmaların, istihdam düzeyi ile paralel olarak büyük firmalardan oluştuğu düşünülmektedir. Fabrikasyon üretim yapan firmaların sayısı her geçen gün artmaktadır. Mobilya ve orman ürünlerinde, sektörde önemli bir yer tutmamakla beraber, faaliyet gösteren yabancı sermayeli firma sayısı, mutfak mobilyası başta olmak üzere artmaktadır. Dünya devi IKEA'nın İstanbul, İzmir, Bursa ve Ankara'da açtığı ve açmakta olduğu perakende mağazaları da sektöre dinamizm getirmiştir

[26] Ekonomi Bakanlığı'nın Mobilya Sektörü raporundan yararlanılmıştır.

Türkiye'de mobilya sektörü, pazarın yoğunlaştığı ve/veya orman ürünlerinin yoğun olduğu belirli bölgelerde toplanmıştır. Önemli mobilya üretim bölgeleri toplam üretimdeki paylarına göre; ***İstanbul, Ankara, Bursa (İnegöl), Kayseri, İzmir ve Adana*** olarak sıralanmaktadır.

TÜİK İşyeri Sayımı verilerine göre ISIC-REV.3 No:3611-3614 numaralı alanlarda tanımlanan mobilya grubu ürünlerde hem işyeri hem de istihdam düzeyi itibari ile İstanbul önde gelmektedir. İstihdam düzeyi sıralamasında İstanbul'u sırası ile Ankara, Bursa, Kayseri ve İzmir takip etmektedir.

İstanbul'da mobilya sektörü muhtelif yerlere dağılmış olmakla beraber en önemli iki merkez İkitelli Organize Sanayi bölgesindeki Masko ve küçük sanayi sitesi Modoko'dur. İstanbul mobilya sektörü işletme başına ortalama 3,7 kişilik istihdam düzeyi ile 3,2 kişi/işletme olan Türkiye ortalamasının üzerinde bir istihdam yapısına sahiptir.

Ankara mobilya üretiminde her zaman için önemli bir merkez olmuştur. TÜİK verilerine göre toplam istihdam düzeyi ve işletme sayısı itibari ile İstanbul'un ardından gelmektedir. Ankara'da mobilya sektörü Siteler semtiyle özdeşleşmiştir. Siteler 1960lı yıllarda Marangozlar Odasının önderliğinde kurulmuş olup, bugün 5.000 dönüm arazi üzerinde faaliyet gösteren büyük bir organize sanayi bölgesidir. Bölge küçük ve orta ölçekli mobilya üretimi yapan birçok işletmeyi barındırmaktadır. Sitelerdeki kayıtlı firma sayısının 10.000i aştığı sanılmaktadır. Ancak bu işletmeler emek yoğun işletmeler olup, büyük ölçekli üretim yapan firma sayısı azdır. TÜİK istatistiklerine göre işletme başına düşen 2,7 kişilik istihdamı ile Ankara, sektörde Türkiye ortalamasının altında eleman çalıştırmaktadır.

Büyük ormanlık alanlara sahip olan ve bunun sonucu olarak ağaç sanayinin hızlı bir gelişme gösterdiği Bursa-İnegöl Bölgesi de gelişme dinamiği yüksek bir bölgedir. Tarihi İpek Yolu üzerinde bulunmasının getirdiği ticari hareketliliği ve hammadde kaynaklarına yakın olmasının avantajını iyi değerlendiren İnegöl bugün bir mobilya merkezidir. Bursa İnegöl mobilya sektörü istihdam düzeyi itibari ile Ankara'dan sonra gelmektedir. Ancak sektörde yapılan ihracatın bölgelerimize göre dağılımında Kayseri ve İstanbul'un ardından üçüncü sıradadır. Bölgenin ihracatta yakaladığı bu başarı, Bursa-İnegöl'ün mobilyada önemli bir uluslararası merkez olma yolunda olduğunu göstermektedir.

Kayseri'de mobilya sektörünün yükselişi kanepe, koltuk ve yatakla başlamıştır. Teknolojik gelişmeler ve yeni yatırımlarla bugün mobilyanın her dalında üretim yapan firmaları ile Kayseri, Türkiye'nin önemli bir mobilya merkezi haline gelmiştir. TOBB verileri ve TÜİK ihracat rakamlarına göre Kayseri, sektörün en büyüklerini içerisinde barındırmaktadır. Kayseri Marangozlar Mobilyacılar ve Döşemeciler Odası verilerine göre sektörde faaliyet gösteren firma sayısı 3.500'ü geçmektedir. Bunlardan yaklaşık 400 tanesi fabrikasyon seri üretim yapabilen ihracata dönük çalışan firmalardır. TÜİK verilerine göre, firma başına düşen 11,5 kişilik istihdam düzeyi ile bölgede Türkiye ortalamasının çok üzerinde bir oranla eleman istihdam edilmektedir. Firma başına düşen eleman sayısının yüksekliği Kayserinin, büyük ölçekli firmaların yoğunlaştığı bir bölgemiz olduğunu göstermektedir. 2011 yılında 322 milyon dolarlık ihracatı ile Türkiye'nin mobilya ihracatının yaklaşık %20'sini tek başına yapan Kayseri, ülkemizin en önemli mobilya üretim ve ihracat merkezi durumundadır.

İzmir bölgesi istihdam düzeyine göre Kayserinin ardından 5. sırada gelmektedir. Karabağlar ve Kısıkköy mobilya şehri sektörün yoğunlaştığı mekânlar olup, şehir sahip olunan liman, ulaşım kolaylığı ile de ihracatta önemli atılımlar içerisindedir. Firma başına düşen çalışan sayısı açısından 2,66 kişi ile Türkiye ortalamasının altında istihdam düzeyine sahip olan bölgede daha çok küçük firmalar bulunmaktadır. Mobilya talebi büyük ölçüde yeni konut inşaatlarına ve gelir artışına paralel bir seyir izlemektedir. Ofis mobilyaları için ise talep büyük ölçüde işyeri açılması ve inşaatlarına, ofis otomasyon sistemlerinin kullanımına ve doğal olarak istihdamın artmasına bağlıdır. Bu nedenle talep esnekliği

yüksek bir tüketim malı olan mobilyaya olan talep ve kapasite kullanım oranları ekonomik dalgalanmalara paralel olarak inişli çıkışlı bir seyir izlemektedir.

Kapasite kullanımının artırılamamasındaki en önemli etken iç pazardaki talep daralmasıdır. Sektörün tam kapasite ile çalışamamasının nedenlerinin başında iç talep, ikinci sırada dış talep yetersizliği gelmektedir. Talep yetersizliğini finansman, çalışanlarla ilgili sorunlar, yerli ve yabancı hammadde yetersizliği ve diğer nedenler izlemektedir.

Üretim:

Gaziantep mobilya imalatında gelişme potansiyeli yüksek olan illerinden biridir. Aşağıda belirtilen;

- Koltuk, sandalye, tabure, bank ve benzeri oturaklar (takımlar hariç) ile bunların parçaları ve mobilya parçaları (CPA 31.00)
- Büro ve mağaza mobilyaları imalatı
- Mutfak mobilyalarının imalatı
- Yatak imalatı
- Diğer mobilyaların imalatı

grubunda Türkiye ölçeğinde 7.264 firma imalat yapmakta, bu firmalarda toplam 384.084 kişi çalışmakta ve yıllık toplam 180.683.693 adet çeşitli mobilya ürünleri ve 917.191.601 kg mobilya, koltuk, tabure oturma parçaları üretilmektedir.

Aynı verilere göre Gaziantep'te ise; 148 firma mobilya imalatı yapmakta, 5.863 kişi çalışmakta ve 6.848.939 adet çeşitli mobilya ürünleri ve 294.230.720 kg mobilya, koltuk, tabure oturma parçaları üretilmektedir.

Üretim rakamlarından da görüleceği üzere Gaziantep, sektörde en büyük payı temsil eden çeşitli mobilya ürünleri imalatında %3,8 ile bölge potansiyeline göre düşük bir paya sahiptir. Mobilya, koltuk, tabure oturma parçaları üretiminde ise %32 gibi yüksek bir paya sahiptir.

Dış Ticaret:

Türk mobilya sanayi 2001 yılından itibaren dış ticarette sürekli olarak artı vermeye başlamıştır. Geçen dönemde yaşanan krizlerle birlikte iç talepte görülen daralma firmalarca ihracata yönelinerek atlatılmaya çalışılmış olup, yaşanan süreç bu durumun geçici bir yöneliş olmayıp firmalarımızın tercihi haline geldiğini göstermektedir. İhracat artık can havli ile girilen bir süreç olmaktan çıkıp gelişimin ardındaki en önemli güç haline gelmiştir.

Sektörce yapılan ihracatın üçte biri AB'ye ve ithalatın yarıdan fazlası AB'den yapılmaktadır. Sektördeki bu bölgesel yoğunlaşma, AB pazarı ve tüketicisinin nitelikleri düşünüldüğünde olumlu olmakla beraber, sektörün uzun dönemli hedefleri açısından pazar çeşitlendirilmesine (ABD gibi alternatif pazarlar ile) gidilmesi ihtiyacını da ortaya koymaktadır.

2001 yılı itibari ile ihracatta yakalanan olumlu sürecin devam ederek, önemli miktarlarda açık verilen ülke dış ticaretinde, sektörün artı dış ticaret geleneğini sürdürmesi ve ülke ekonomisine katkısını devam ettirmesi beklenmektedir. Daha sağlıklı makro-ekonomik koşullarda ve edinilen dış pazar deneyimleri ile birlikte mobilya sanayi daha büyük artışlara müsait bir dinamizme ve potansiyele sahiptir.

Mobilya sektörü, işyeri sayısı ve yarattığı istihdam ile önemli bir sektör olmasına karşın ihracatımız içindeki payı düşüktür. Sektörün toplam ihracat içindeki payı 2011 yılında %1,19 iken 2014'te %1,54 olarak gerçekleşmiştir. Mobilya sektörünün gelişmesi mobilya ihracatının gelişmesine bağlıdır. Türkiye'nin mobilya ihracatı 2001 yılında 192 milyon dolar olarak gerçekleşirken, 2015 yılında önemli oranda artarak 2 milyar 193 milyon dolara ulaşmıştır.

Sektördeki firmaların bir kısmı doğrudan ihracat yaparken, büyük bir kısmı, diğer firmalar ve özellikle yurtdışı taahhüt işleri yapan müteahhitlik firmaları aracılığıyla ürünlerini ihraç etmektedir. Diğer yandan, son yıllarda yurtdışı pazarlara doğrudan kendi dağıtım kanalları ile açılan firmalarımızın sayısında önemli bir artış olmuştur.

1980'li yıllara kadar ihracatın büyük çoğunluğu Orta Doğu ülkelerine yönelmiş durumda iken 1990 sonrası AB ülkeleri, Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ve Rusya Federasyonuna yönelmiştir. Rusya Federasyonu ve Türk Cumhuriyetlerine gerçekleştirilen mobilya ihracatında, bu ülkelerde alınan müteahhitlik işlerine paralel olarak bir artış yaşanmıştır. Ancak 1997 yılından itibaren ekonomik krizlerle birlikte Rusya Federasyonuna gerçekleştirilen mobilya ihracatı eski seviyesini yakalayamamıştır. 27 AB ülkesinin mobilya ihracatımızdaki payı 2005 yılında % 55 iken devamlı olarak düşüş göstererek 2015 yılında % 26,4 olmuştur. Son yıllarda komşu ve çevre ülkelere yapılan ihracat artarken AB ülkelerine yapılan ihracatın toplam mobilya ihracatına oranı azalmaktadır. Bu eğilimin pazar çeşitlenmesi açısından olumlu bir süreç olduğu söylenebilir.

Mobilya ihracatımız incelendiğinde 2009 yılından itibaren en büyük pazarın Irak olduğu görülmektedir. Bu ülkeye ihracatımızda 2015 yılında bir önceki seneye göre %10,7 oranında düşerek 426 milyon dolar seviyesinde ihracat gerçekleştirilmiştir.

Mobilya ihraç ettiğimiz diğer önemli pazarlar ise Suudi Arabistan, Almanya, Libya, Fransa, Azerbaycan, ABD, Türkmenistan ve İngiltere'dir. 2015 yılı içerisinde ihracatın istenilen düzeylere ulaşamamasında komşu ve çevre ülkelerde yaşanan siyasi sorunlar kadar modern ve tasarım odaklı üretimin yeterince kullanılmayışı da önemli bir etkendir. Finansman sorunları, özellikle orta ve küçük ölçekli firmaların dış pazarlar konusunda bilgi eksikliği ise ihracatta karşılaşılan diğer önemli problemlerdir.

Türkiye'de mobilya üretiminde kullanılan teknoloji, artan ihraç imkânları ve ihracatçı firma sayısı ile birlikte her geçen gün gelişmekte ve dünya ile rekabet edebilmektedir. Diğer yandan zanaat geleneğinin devam ettirildiği KOBİ nitelikli firmalarımız ile de el yapımı mobilya üretimi ağırlığını/önemini korumaktadır. Sektörde ürün tasarımının öneminin anlaşılması, marka bilincinin oluşması/oluşturulması çabaları ile bu konulara ayrılan bütçe imkânları da artırılmaktadır. Mobilya tasarımcılarının yetiştirilmesine gereken ilginin gösterilmesi (gerek sektör örgütleri ve gerekse İhracatçı Birliklerince sektöre yönelik düzenlenmekte olan tasarım yarışmaları bu yönelimi gösteren önemli organizasyonlardır) ve istihdamlarının sağlanması, sektörün gelişimi açısından büyük önem arz etmektedir.

AB ile süre gelen yoğun ticari alışveriş, sektörle ilgili olarak AB'de var olan kalite ve sağlığa ilişkin standartlara uyumu kolaylaştırmaktadır. Fabrikasyon üretimin yaygınlaşması, tüketicinin bilinçlendirilmesi ve artan ihracat da bu ve benzeri gelişmeleri, zorunlu kılmaktadır.

1986 yılında mobilya ithalatının daha fazla serbestleştirilmesi ve daha sonra 1996 yılında Gümrük Birliği'ne girmemiz ile mobilya ithalatında artış görülmüştür. 1994'te mobilya ithalatı 38 milyon dolar civarında gerçekleşirken bir sonraki yıl % 79'luk bir artışla 68 milyon dolar civarında gerçekleşmiştir. İthalattaki bu hızlı yükseliş daha sonraki yıllarda da devam etmiş ancak 2001 yılında, yaşanan krizin de etkisiyle mobilya ithalatı bir önceki yıla göre % 40 oranında azalarak 122 milyon dolara düşmüştür. Kriz sonrası dönemde mobilya ithalatında yaşanan gerileme 2002 yılı ile birlikte küçük bir artışla 128 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Sektör ithalatı sonraki yıllarda da, ekonomik iyileşmeye paralel olarak, artışını sürdürmüş ancak 2009 yılında küresel krize bağlı olarak bir önceki yıla oranla % 37 azalışla 568 milyon dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Krizin etkilerinin iyice azaldığı 2011 yılında ise sektör ithalatı bir önceki seneye göre %25,7 oranında artmış ve 2008 yılı değerlerini aşarak 857 milyon dolar olmuştur. 2015 yılı mobilya ithalatı bir önceki seneye göre %12 oranında azalarak 774 milyon dolara gerilemiştir.

Türkiyenin mobilya ithalatı yaptığı ülkelerin başında AB ülkeleri gelmekle beraber, 2006 yılı itibariyle Çin, ülke bazında en fazla mal alımı yapılan ülkedir. Çin sahip olduğu maliyet avantajını kullanarak toplam ithalatın yaklaşık 3'te birini karşılar hale gelmiştir. AB ülkeleri içerisinde 2015 yılı itibariyle en fazla ithalat yapılan ülke 87 milyon dolar ile İtalya olup, İtalya'yı 86 milyon dolarlık mobilya ithalatı ile Almanya takip etmektedir. Mobilya ithalatımızda öne çıkan diğer ülkeler arasında Polonya, Fransa, Romanya ve Bulgaristan yer almaktadır.

Dünyanın en büyük üreticisi ve ihracatçısı konumunda olan bu ülkelerin Türk pazarında kabul görmesi, Türkiye'de de kaliteli ve gösterişli mobilya tüketebilecek geniş bir kesimin varlığını ortaya koymaktadır. İthal ettiğimiz başlıca ürün grupları; oturmaya mahsus mobilyaların aksam-parçaları, diğer ahşap mobilyalar, diğer metal mobilyalar, metal iskeletli içi doldurulmuş oturmaya mahsus diğer mobilyalar, ahşap iskeletli içi doldurulmuş oturmaya mahsus diğer mobilyalar, metal iskeletli içi doldurulmamış oturmaya mahsus diğer mobilyalar şeklinde sıralanabilir.

Toplam mobilya ihracatı içerisinde Gaziantep'in 2015 itibariyle %0,028 gibi düşük bir paya sahiptir. Bu payın, yapılacak yatırımlarla, dış ve iç pazarda agresif bir tutum sergilenmesiyle daha da artırılması mümkündür. İthalat ise %0,014 ile çok düşük düzeylerde seyretmiştir.

Tablo 47: Türkiye ve Gaziantep Mobilya İhracatı ve İthalatı (1.000 ABD $)

	2013	2014	2015
TÜRKİYE			
- İhracat	2.179.968	2.360.561	2.193.800
- İthalat	865.335	879.050	774.388
GAZİANTEP			
- İhracat	64.541	73.509	62.834
- İthalat	9.270	12.036	10.985

Kaynak: *TÜİK Veri Tabanı*

3.7.6. Makina Sektörü[27]

Makina Sektörü, sahip olduğu yüksek katma değer oranı, teknoloji üretimini zorunlu kılması, geniş bir yan sanayi ağı oluşturması, yatırım maliyetlerini düşürmesi, nitelikli personele yönelik istihdam alanı oluşturması, dışa bağımlılığı ve dış ticaret açığını azaltmasının yanı sıra pek çok sektöre girdi sağlaması ile tetikleyici güce sahip lokomotif bir sektördür.

Ülkemiz makine sektörü, 2015 yılında 34,4 milyar dolarlık dış ticaret hacmine ulaşmış ve makine sektörü ihracatının söz konusu yıl itibariyle toplam ihracattan aldığı pay %7'ye ulaşmıştır. 2023 yılında hedeflenen 500 milyar dolarlık ihracattan makine sektörünün 100 milyar dolar pay alabilmesi adına bu oranın 2023 yılında %20'ye yükselmesi gerekmektedir.

2015 yılında, sektör ihracatının ithalatı karşılama oranı %41 olarak gerçekleşmiştir. Bu düzeyin arttırılmasına yönelik alınacak tedbirler, makine sektörü ve bu sektörün girdi sağladığı diğer pek çok sektör açısından büyük önem taşımaktadır.

Makina imalat sanayi, bütün dünyada olduğu gibi ülkemizin sanayileşmesinin de itici gücüdür ve gelecekte de ülkemizin gelişiminin temel taşı olacaktır.

Üretim:

Makina sektörü, yatırım malı ekipmanları temin etmesi bakımından bütün önemli sanayi kolları ile stratejik bir işbirliği içindedir. Makinaların ve diğer mekanik ekipmanların performansı, tarım, balıkçılık, madencilik, inşaat, nakliye, proses endüstrileri ve diğerlerinin verimliliğinin artmasında önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle de ekonominin gelişmesi, tüm sanayi kollarının rekabet gücünün artmasına katkı sağlamaktadır.

Birçok ülkede olduğu gibi, Türkiye'de de makina imalatçılarının büyük çoğunluğu KOBİ niteliğinde olup, bu yapı değişen ekonomik koşullara ve teknolojik gelişmelere karşı daha esnek ve hızlı cevap verme imkânı sağlamaktadır. Sektörde faaliyet gösteren KOBİ'lerin sahip olduğu ucuz işgücü avantajı ve gelişmiş mühendislik becerileri, makina imalatçılarının uluslararası pazarlarda rekabet şansını arttıran unsurlardır. Türk makina sanayinde, her türlü parça ve aksamın yüksek kalitede ve rekabet edebilir fiyatlarda üretimi yapılmaktadır.

Makina imalat sanayi, bazı iller çevresinde daha fazla yoğunlaşmış bulunmaktadır. Bunlar; Bursa, İstanbul, Kocaeli, Trakya dâhil Marmara Bölgesi, İzmir, Eskişehir, Ankara, Konya, ***Gaziantep*** gibi illerdir. Çukurova bölgesi de bu kapsamda yer almaktadır. Takım tezgâhı imalatı ise, daha çok Bursa, Kocaeli, İstanbul, İzmir ve Konya'da ön planda olan imalat konusudur.

Makina sanayinde 20'ye yakın alt ürün grubu bulunmaktadır. Bu gruplara ait standart bir sınıflama bulunmamakla birlikte sektörde sıklıkla anılmakta olan gruplar aşağıda listelenmiştir.

1. Reaktör ve Kazanlar
2. Türbinler ve Turbojetler

[27] Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın Makine Sektörü Raporu'ndan (2016) ve TOBB Veri Tabanı verilerinden yararlanılmıştır.

3. Pompalar
4. Kompresörler
5. Vanalar
6. Klimalar ve Soğutma Makinaları
7. Isıtıcılar ve Fırınlar
8. Hadde ve Döküm Makinaları
9. Gıda Sanayii Makinaları
10. Ambalajlama Makinaları
11. Tarım ve Ormancılık Makinaları
12. İş ve İnşaat Makinaları
13. Madencilik Makinaları
14. Kâğıt ve Matbaacılık Makinaları
15. Yıkama, Kurutma ve Ütüleme Makinaları
16. Tekstil ve Konfeksiyon Makinaları
17. Deri İşleme ve İmalat Makinaları
18. Kauçuk, Plastik, Lastik İşleme ve İmalat Makinaları
19. Takım Tezgâhları ve Metal işleme Makinaları
20. Rulmanlar

Gaziantep, daha çok tekstil makinaları (halı dokuma dâhil), gıda sanayii makinaları ile inşaat makinalarına öncelik veren bir konumdadır. Komşu ülkelere yakınlığı ve işbirliği olanağının artması nedeni ile bu ilimizde, son yıllarda daha değişik makina türlerinin imalatı da gelişim göstermektedir.

Gaziantep'te makina imalatında ağırlıklı bir yere sahip olan tekstil, gıda sanayi makinaları ile inşaat makinaları üretiminde Türkiye'de de çok sayıda üretici bulunmaktadır. TOBB veri tabanına göre;

- ***"Tekstil, giyim eşyası ve deri üretiminde kullanılan makinaların imalatı"***nda Türkiye'de 526 kayıtlı üretici bulunmakta, 17.586 personel istihdam edilmekte, yıllık toplam 4.952.557 adet ve 74.680.866 kg imalat yapılmaktadır. ***Gaziantep'te ise; 52 firma imalat yapmakta, 873 kişi çalışmakta, 3.918 adet ve 8.906.619 kg imalat yapılmaktadır.*** Üretim rakamlarına bakıldığında Gaziantep düşük pay alıyor gibi görünse de, Gaziantep'te üretilen makinalar büyük boyutlu olup, belirli alt sektörlerde (halı makinası vb.) yoğunlaşmakta ve değer olarak da yüksek tutarlara tekabül etmektedir.
- ***"Gıda, içecek ve tütün işleme makinaların imalatı"***nda Türkiye'de 1.143 kayıtlı üretici bulunmakta, 48.497 personel istihdam edilmekte ve yıllık toplam 7.204.628 adet ile 59.966.353 kg imalat yapılmaktadır. ***Gaziantep'te; 49 firma imalat yapmakta, 598 kişi çalışmakta, 187.908 adet ve 625.270 kg imalat yapılmaktadır. Bu ürün grubunda Gaziantep adet olarak %2,6, kg olarak ise %1 pay almaktadır.***
- ***"Maden, taş ocağı ve inşaat makinaların imalatı"***nda Türkiye'de 777 kayıtlı üretici bulunmakta, 40.181 personel istihdam edilmekte, yıllık toplam 1.422.687 adet ve 250.297.951 kg imalat yapılmaktadır. ***Gaziantep'te ise; 20 firma imalat yapmakta, 558 kişi çalışmakta ve 959 adet makina imalatı yapılmaktadır. Bu ürün grubunda Gaziantep'in düşük pay almasının nedeni, inşaat makina imalatının maden ve taş ocağı makine imalatı grubu içerisinde yer almasıdır.***

Sektörün Maliyet Bileşenleri:

Ülkemizde makina sektöründe işçilik en büyük maliyet kalemlerinin başında gelmektedir. Diğer bir deyişle, makina üretimi sermaye yoğun olmaktan çok işgücü yoğun bir sektördür. Dolayısıyla işçilik maliyeti ülkemiz için makina sektörü açısından hayati öneme sahip bir rekabet faktörüdür. Emek yoğun karakterini koruyan ülkemiz makina sektörü, bu yapısı ile gelişmiş ülkelerde de benzer karakter göstermektedir. ***Çok az sayıda makina tipi hariç, seri imalat teknikleri bu sektörde uygulanmamaktadır.*** Son yıllarda dünyada müşteri istekleri doğrultusunda tasarlanan makina imalatına yönelme eğilimi söz konusudur. Bu talepler, ek bir mühendislik çalışması gerektirmektedir, artan maliyetler ise talep edildiği ülkelerde fiyatların artmasına sebep olmaktadır.

Ülkemizde ise işçilik yanında, mühendislik hizmetlerinin de nispeten ucuz olması, makina imalatçı firmalarının rekabet şansını arttırmaktadır ve bu üstünlük yakın gelecekte de devam edecektir. Müşteri istekleri doğrultusunda imalatta, mühendislik ve işçilik ücretlerinin düşük olmasının yanı sıra, oldukça emek yoğun olan bu üretim konularında firmaların teknolojik birikimleri rekabete imkân verecek düzeydedir. Bu olumlu yapı, ülkemiz makina imalatçısının, üçüncü ülkelerde tesislerin yenilenmesi veya yeni yatırımların gerçekleştirilmesi şansını artırmaktadır.

Dış Ticaret:

Uluslararası Standart Ticaret Sınıflaması "SITC Rev.3" kapsamında 71, 72, 73 ve 74 başlıklarının toplamı olarak değerlendirilen makine ihracatında 2015 yılında bir önceki yıla kıyasla %10'luk düşüşle ihracat 10 milyar dolar olmuştur (Tablo 47). Sektörün ithalatı da %6,5 azalarak 24,3 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiş olup, dış ticaret açığı ise 2014 yılına göre %4 azalmıştır (Tablo 48). 2015 yılı sonu için 14,3 milyar dolarlık bir dış ticaret açığı söz konusudur.

Tablo 48: Makina Sektörü İhracatının Toplam İhracat İçerisindeki Payı

Yıl	Toplam İharacat (milyar $)	Makina İhracatı (milyar $)	Toplam İhracat İçerisindeki Oranı (%)
2011	134,9	9,4	7,0
2012	152,5	9,7	6,4
2013	151,8	10,6	7,0
2014	157,6	11,1	7,0
2015	143,9	10,0	6,9

Kaynak: *TÜİK Veri Tabanı (SITC Rev.3: 71, 72, 73 ve 74)*

Tablo 49: Makina Sektörü İthalatının Toplam İthalat İçerisindeki Payı

Yıl	Toplam İthalat (milyar $)	Makina İthalatı (milyar $)	Toplam İthalat İçerisindeki Oranı (%)
2011	240,8	25,5	10,6
2012	236,5	24,8	10,5
2013	251,7	28,3	11,3
2014	242,2	26,0	10,7
2015	207,2	24,3	11,7

Kaynak: *TÜİK Veri Tabanı (SITC Rev.3: 71, 72, 73 ve 74)*

Gaziantep ilinde; "tekstil, giyim eşyası ve deri üretiminde kullanılan makinaların imalatı", "gıda, içecek ve tütün işleme makinaların imalatı" ile ***"maden, taş ocağı ve inşaat makinaların imalatı (ağırlıklı olarak inşaat)"*** önemli paya sahiptir. Bu üç makine ürün grubunda Gaziantep, aşağıda verilen tablodan da görüleceği üzere 2015 itibariyle ihracatta %3, ithalatta ise %7 pay almaktadır. Bu verilerden de görüleceği üzere bahse konu ürün gruplarında Gaziantep, Türkiye gibi ithalata bağımlıdır.

Tablo 50: Türkiye ve Gaziantep Tekstil, Gıda ve İnşaat Makina İhracatı ve İthalatı (milyon $)

	2013	2014	2015
TÜRKİYE			
- İhracat	1.631,3	1.711,7	1.486,3
- İthalat	4.992,2	4.390,8	3.451,6
GAZİANTEP			
- İhracat	102,0	81,3	44,2
- İthalat	490,6	394,2	250,3

Kaynak: *TÜİK Veri Tabanı*

4. SAHA ÇALIŞMASI VE SONUÇLARI

Gaziantep ilinde işgücü piyasasının dışında kalan Suriye'li vatandaşlar ve yerel halk ile ilgili verilerin bir bölümü daha önceki bölümlerde görülebileceği gibi ikincil kaynaklardan elde edilen istatistikler ile açıklanmaktadır. Bu verilerin arkasında yatan gerekçelerin görülebileceği birincil veri kaynağının elde edilmesinin yöntemleri ise bu bölümde verilmektedir.

4.1. Yöntem ve Metodoloji

İkincil kaynaklardan gelen bilgiler, Suriyeli'lerin emek piyasasına katılımına yönelik araştırma problemi ile ilgili daha genel bir anlayış ortaya koyarken, birincil kaynaklardan elde edilen bilgiler daha ayrıntılı ve problem odaklı bir anlayış ortaya koymaktadır. Söz konusu bu anlayış, sadece elde bulunan genel istatistiksel resimleri açıklamak amacıyla az sayıda katlımcı üzerinde çalışıp bu katılımcıların bakış açılarını derinlemesine incelemek sonucunda ortaya çıkmaktadır. Elbette bu yöntemin de kendine özgü sınırlılıkları olmaktadır. Örneğin tüm hedef kitleye erişememe veya hepsinin fikirlerini kapsayamama gibi.

Araştırma sırasında emek piyasasına ilişkin bilgiler, istihdam konusunda politikalar üreten kamu görevlileri ve STK temsilcileri ile Gaziantep'te yatırım yapan işverenlerden alınmıştır, fakat emek piyasasının diğer ve en önemli bileşeni olan çalışanların veya emek piyasasında bulunan işsizlerin fikirleri bu süreçte alınamamıştır.

İkincil kaynaklardan gelen ve önceki bölümlerde verilen istatistiklere dayalı sonuçların daha iyi anlaşılabilmesi için daha fazla veriye ihtiyaç bulunmaktadır. Bu nedenle, proje kapsamında ihtiyaç duyulan açıklayıcı veri iki nitel araştırma yöntemiyle elde edilmiştir. Teklifte belirtildiği gibi Gaziantep Ticaret Odası ile yakın işbirliği içinde çeşitli sektörlerden Suriyeli ve Türk işverenlerle 15 yüzyüze derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerden elde edilen bilgiler hem Suriyeli ve Türk işverenlerin temsil edildiği bir odak grup toplantısı hem de Gaziantep ilinde istihdam ve eğitim konularında politika yapıcı olan kamu kurumları ve STK temsilcilerinin katıldığı diğer bir odak grup toplantısı aracılığıyla geliştirilmiştir.

Araştırma literatüründe otuz rakamı bir kesme noktası olarak belirli bir öneme sahiptir. Bu rakam tesadüfi hatalarla beraber doyma noktasını da işaret eden bir rakamdır. Belirli bir sayıdan sonra ortaya çıkan yeni fikirler ve görüşler azalmakta ve hatta birbirini tekrarlamaya başlamaktadır. Dolayısıyla temel yöntemimiz bu doyma noktasına ulaşacak şekilde otuz civarı fikir sahibi kişinin konu hakkındaki görüşlerine erişmeye çalışmaktan ibarettir. Bu da daha önce belirtildiği gibi hem yüzyüze görüşmeler hem de odak grup toplantıları ile yapılmıştır. Derinlemesine görüşme yapılan işverenler ile odak grup toplantısına katılan işveren, STK temsilcileri ve kamu görevlilerinin listesi ekte verilmektedir. Her iki uygulama sırasında da odaklanılan husus Suriyeli vatandaşların emek piyasasına nasıl entegre edilebileceğine ilişkin hususların tartışılması olmuştur. Bunun yanında Suriyeli yatırımcıların girişimcilik ile ilgili düşünceleri de tartışılmıştır.

Görüşme takvimi Gaziantep Ticaret Odası ile yakın işbirliği içinde hazırlanmıştır. Oda temsilcileri görüşmeleri kolaylaştırırken, odak gruplara katılımını da azami düzeye çıkartmışlardır. Bu husus masaya yatırılan konuların geniş bir yelpaze içinde tartışılması için güzel bir vesile olmuştur. Uygulanacak olan yönergelere de işbirliği ile karar verilmiş ve yönergelerin en iyi şekilde çalışması sağlanmıştır. Derinlemesine görüşme yapılan firma listesi ile formlar Ek 1'de, odak grup toplantıları katılımcı listeleri ve toplantı raporu ise Ek 2 de yer almaktadır.

4.2. Derinlemesine Odak Grup Görüşmeleri ve Sonuçları

Derinlemesine Görüşme (DG) ve Odak Grup Tartışmaları (OGT) aşağıdaki üç başlık altında analiz edilmiştir:

- Gaziantep'teki işyerlerinin temel problemleri ve Gaziantep'te iş yapmanın avantajları,
- Gaziantep'te ön plana çıkan sektörler ve gelecekteki gelişim potansiyelleri ve işverenlerin yatırım planları,
- Gaziantep işgücü piyasasında Suriye'li göçmenlerin yeri,
- STK temsilcileri ve kamu görevlilerinin bakışı

Ancak unutulmamalıdır ki, herşeye rağmen aşağıdaki tartışmalar görüşülen kişilerle sınırlı olarak kalmaktadır ve Gaziantep'li tüm işverenlerin görüşlerini yansıtmamaktadır.

4.2.1. Gaziantep'te işyerlerinin temel problemleri, avantaj ve dezavantajlar

Gaziantep'teki işyerlerinin temel problemleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Emek yoğun sektörlerde büyüme talebi,
- Bilinçsiz yatırım,
- Kayıtdışı istihdam ve haksız işgücü rekabeti,
- İşgücü akışının yüksekliği,
- Mevcut alanlarda teşvik mekanizmasının olmaması,
- Nitelikli elemana ulaşamama,
- Yüksek beklentileri olan genç kuşak,
- Bazı sektörler için hammaddeye zor ulaşma,
- Yeni pazar eksikliği,
- Dövizdeki dalgalanma.

Görüşmecilerin üzerinde hem fikir oldukları en önemli husus Gaziantep işgücü piyasasının beklenenin aksine Suriyeli göçünün hızlandığı son 4-5 yılda büyüdüğüdür. Ancak herkesin gücünün üstünde büyümesi ve özellikle bilinçsiz yatırımlar nedeniyle de sıkıntılar oluştuğu vurgulanmaktadır. Bu büyümenin temel nedeni olarak özellikle emek yoğun sektörlerdeki ilk yatırım maliyetlerinin düşüklüğü olduğu öne sürülmektedir. Ancak inovasyon ve Ar-Ge'nin olmaması veya çok çok düşük seviyelerde olması nedeniyle rekabette zorlanıldığı ve iyi yönetilemezse hızlı büyümenin sermaye kaybı gibi önemli sıkıntılara yol açtığı da belirtilmektedir.

İşverenler kapasite kullanım oranlarının ve işgücüne katılımın son yıllarda arttığını gözlemlediklerini belirtmektedirler. Örneğin görüşülen çoğu işveren "Gaziantep'i işgücüne katılım açısından başarılı bulmaktadır. Ancak bu gözlemin aksine, işgücüne katılım oranı Gaziantep'te Türkiye ortalamasının altındadır. Bu gözlemin göç nedeniyle nüfusun ve potansiyel çalışan ve iş arayan sayısının artmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Yine de özellikle Suriyeli göçmenler lehine kayıtdışı istihdamın yüksek olduğu belirtilmekte. Bu istihdam şeklinin ise haksız işgücü rekabeti oluşturduğu öne sürülmektedir. Örneğin bir çok işyeri işgücünden kaynaklanan maliyetin %25 ile %40 bandı arasında olduğunu belirtmişlerdir. Aradaki 15 puanlık bandın niteliğin yanısıra kayıtdışılıktan da geldiğini belirtmişlerdir. Burada en temel unsur olarak Suriyeli göçmen çalışanlara ilişkin oranın toplam çalışanların en fazla %10'u olabilmesi işaret edilmiştir. Bu oran Suriyeli çalışanların kayıt dışına doğru

kaymasına en temel sebep olarak gösterilmektedir. Bu husus gerçekleştirilen odak grup toplantılarında da tüm gruplar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir.

Bununla birlikte tüm eğitim imkanlarına rağmen nitelikli personele ulaşamama hala Gaziantep sanayicisinin temel problemlerinden biri olarak vurgulanmaktadır. Esasen derine inildiğinde nitelikli personel tanımının mesleğinde tecrübeye sahip olan Meslek Yüksek Okulu mezununa karşılık geldiği belirtilmektedir. Bu tip niteliklere sahip işgücü makine başında çalışma yerine ofiste çalışma şansını artırabilme ve sosyolojik anlamda ise "efendi" yerine "bey" olmak için üniversite eğitimine devam etmeyi tercih etmekte ve sonuçta bu niteliklere sahip işgücünün doldurması beklenen yerler boş kalmaktadır. Bunun yanısıra genç kuşağın sorumluluk almadan yüksek beklentileri olduğuna işaret edilmektedir. Genç kuşağın büyük çoğunluğun beyaz yakalı olmayı talep etmesi, mavi yakalı taleplerde Suriyeli göçmene kayma yönünde bir eğilim olarak ortaya çıkmaktadır.

Bunu bir işveren şöyle dile getirmiştir: "Vasfı olmayan insanlar, prestijli işler istiyorlar. Dolayısıyla mevcut açık işler beğenilmiyor. Suriye'li göçmen de ihtiyacı olduğu için bu işler de çalışıyor."

Yeterince beyaz yakalı açık pozisyon olmaması da nitelikli potansiyel çalışan göçünün artmasına yol açmaktadır. Gaziantep'li daha önce okuduktan sonra kendi iline dönüp çalışmayı seçerken, şu anda bu döngünün tersine döndüğü anlaşılmaktadır. Burada ortaya çıkan ve dile getirilen başka bir husus artık usta – çırak ilişkisinin de çok fazla çalışmadığı yönünde. Beyaz yakalı potansiyeli taşıyan gençlerin teknolojiyi kullanma açısından eskilere göreceli üstünlüğü bir anlamda usta - çırak ilişkisine de ket vurma tehlikesini taşımaktadır. Meslek yüksek okulları veya üniversitelerde öğrenilen yüksek teknolojili üğretim tekniklerinin, beyaz yaka potansiyeli taşıyan gençlerin de emek yoğun sektörlere uyum sağlamasını güçleştirmekte olduğu ortaya çıkmıştır.

Gelişen sektörlerin başında emek yoğun sektörlerin gelmesi, aynı zamanda niteliksiz istihdamın da sürekli olarak yer değiştirmesine sebep olarak gösterilmektedir. Bu yer değiştirme genel olarak ucuz işgücüne doğru kaymaktadır. Yani niteliğini çalışarak yükselten kişiler için de işsizlik tehlikesi baş göstermektedir. Bu kişiler nitelikli ucuz işçiler haline gelmektedir. Ancak bu da emek yoğun sektörün maliyetlerinin düşük kalmasına, dolayısıyla sektörün devamlılığının sağlanmasına yol açmaktadır. Yeterli vasıf kazanan veya kazandığına inanan kişi de ilk yatırım maliyetlerinin düşüklüğü ve ucuz işgücü motivasyonu ile girişimci olabiliyor veya nitelikli işsiz havuzuna katılmaktadır. (Şekil 1)

Gaziantep'te görüşülen işverenler, kentte işsizliğin düşük olduğunu, aradıklarında işçi bulmakta zorlandıklarını ifade etmektedirler. Ancak işçileri resmi olarak değil; akraba-eş-dost vasıtasıyla aradıklarını belirtmektedir. Çalışanlar ile ilgili yeterlilik sorunu yaşamadıklarını ancak niteliklerinin usta-çırak ilişkisi veya kısa pratik eğitimler aracılığıyla artırılabileceğini ifade etmişlerdir. Ayrıca sektörlerin mevcut eleman açığının ve ihtiyaçlarının doğru tespit edilmesi ve gerekli eğitimlerin sağlanması konusundaki büyük eksiklik ve pratik yapma imkanının eğitim anlamında yeterli olarak tanınmıyor olması da kalifiye eleman bulabilmeyi güçleştirdiği ifade edilmiştir. Özellikle triko ve konfeksiyon konusunda vizyon sahibi ve tasarım yapabilecek desinatör ve stilist gibi yetişmiş personel açığından bahsedilmektedir. Özellikle mevcut meslek liselerinin pratiğe eğilmeleri, eğitim döneminin yarısının iş başında imalathaneşerde, atelyelerde, tezgah başında geçmesi ve pratik kazanmalarının önemi vurgulanmaktadır.

Şekil 11: İş Gücü Piyasası

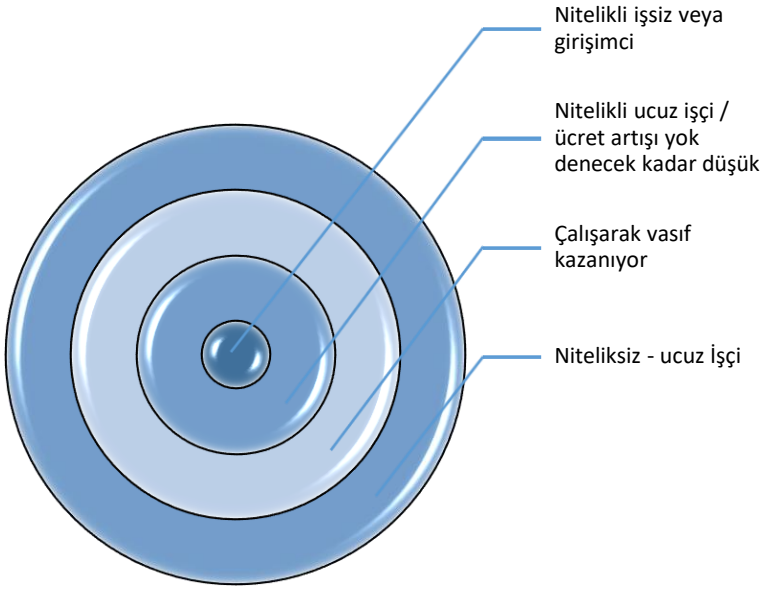

Gaziantep'te görüşülen işverenler gerek maddi veya gerekse niteliksel anlamda mevcut üretim alanlarındaki teşvik imkanlarının yetersiz olduğundan bahsederken, kendi sektörleri dışına çıkmak istemediklerini de belirtmektedir. Bu husus işyerlerinin kurumsallaşamadığının ve sermayenin riske edilemediğinin bir göstergesi olarak öne çıkmaktadır. Burada göze çarpan en büyük husus, aslında işverenin yatırımcı niteliğini çok fazla taşımamasıdır. **Gaziantep'teki işverenin girişimcilik yetenekleri olsa da yatırım yapabilme niteliklerinin eksik kalması nedeniyle kısıtlı girişimcilik nitelikleri olduğu göze çarpmaktadır.**

Bunların yanısıra, bazı Türk işverenler temel problemlerden biri olarak yeni pazarlara ulaşmanın güçleştiği yönünde de fikir belirtmektedir. Aynı zamanda dövizdeki dalgalanma da Gaziantep'teki işyerlerinin önündeki temel problemlerden biri olarak görülmektedir. Ancak bu daha çok dışardan gelen hammaddeye bağımlı sektörlerde ön plana çıkmaktadır. Bunun yanısıra gıda gibi bazı sektörlerde hammaddeye ulaşma sorun olarak ortaya çıkarken tekstil ve ayakkabı gibi bazı sektörlerde ise hammaddeye ulaşma avantaj olarak görülmektedir.

Bazı işverenler özellikle pazarlama ve dolayısıyla dağıtım konusunda da sıkıntılar olduğunu dile getirmektedir. Yani sayısı artan emek yoğun sektör işyerleri lojistik imkanları ne kadar mükemmmel olursa olsun özellikle **pazarlama konusundaki eksiklikleri nedeniyle de sıkıntılar yaşamaktadır**.

Gaziantep'te iş yapmanın temel avantajları olarak da aşağıdaki hususlar dile getirilmiştir. Gaziantep'te iş yapmanın temel avantajları birbirleriyle güçlü ilişkileri olan dört başlıkta toplanabilmektedir:

- Düşük ilk yatırım maliyeti
- Pazara yakınlık,
- Gelişmiş Lojistik faaliyetleri ve hizmetleri,
- İşgücüne ulaşım.

4.2.2. Ön plana çıkan sektörler, gelişim potansiyelleri ve yatırım planları

Gaziantep için en büyük pazarın komşu ülkeler olduğu göze çarpmaktadır. Bunun arkasında çeşitli sebepler sayılabilir ama en geçerlileri:

- Bu ülkelerde sanayinin olmaması ve ülkelerin fakir halkının temel ihtiyaçlarının ucuza karşılanabilirliği,
- Gaziantep'te kalite/fiyat oranının ucuz üretim yapan diğer ülkelere göre yüksek olması,
- Dış pazarın Gaziantep'e kolay erişimi ve kolay bağlantılar kurabilmesi,
- Suriyeli göçmen yatırımcı ve çalışanların da kendi pazarlarını Gaziantep'e getirmeleridir.

Tabii ki bu zinciri devam ettirmek için güvenli ortamda, ilk yatırım maliyetlerinin düşük olduğu, bu sektörlerin ihtiyacı olan potansiyel nitelikli ve niteliksiz işçilere kolaylıkla erişilebildiği pazara yakın ama aynı zamanda gelişmiş lojistik hizmetlerin yer aldığı ortamı devam ettirmek emek yoğun sektörlerin daha da büyümesine neden olacaktır. Kısa vadede bu durum fırsat olarak görünmektedir.

Şekil 12: Gaziantep Yatırım Fikri Zinciri

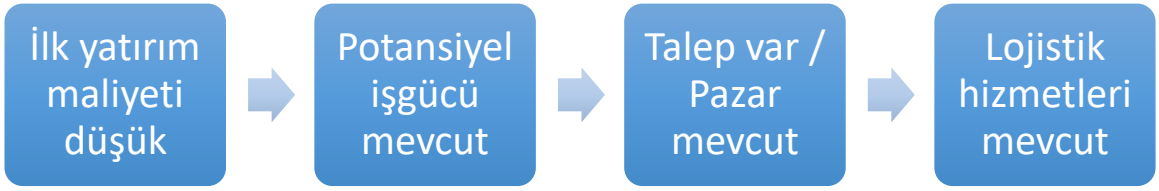

Yukarıdaki şekilde görülen zincir, Gaziantep'te emek yoğun sektörlere yönelmenin temel sebebi olarak ortaya çıkmaktadır. Kısa vadede bu sürecin devam etmesi de kaçınılmazdır. Görüşülen işverenlerden bir tanesi bu hususu aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

Trendi yakaladığımız müddetçe kendi sektörümüzde gelişme olacaktır

Gaziantep'te görüşülen işverenlere göre öne çıkan ve gelişen sektörler: **mobilya, ayakkabı, konfeksiyon, plastik, halıcılık ve enerji sektörleridir.** Gelişen sektörlerdeki işverenler büyüme konusunda ise çok istekli değillerdir. Bu durumu şu şekilde dile getirmektedirler: "Emek yoğun bir sektörün içerisinde olduğumuz için başka alanlara yönelme ya da çok fazla büyüme mümkün olmaz. Başta çok sayıdaki insanın kontrolü ve kalifiye eleman temini işlerimizi zorlaştırır." Özetle, büyümek için kalifiye eleman gerekmekte, bu kalifiye personelin yanısıra niteliksiz personeli de kontrol edemeyeceklerini düşündükleri için büyümeye yanaşmamaktadırlar. Bu konuda, **kurumsallaşma ve İnsan Kaynakları Yönetim bilgisi eksikliği ilk planda göze çarpan sıkıntılardandır.**

Suriyeli'lerin pazarlarını Gaziantep'e getirmesiyle oluşan çarpan etkisinin artırılması için Türk ve Suriye iş adamları ortaklığına yönelik projeler geliştirilebileceği hem Türk hem de Suriye'li iş adamları tarafından belirtildi. Bunun yanısıra Türk ve Suriyeli işçilerin bir arada çalıştırılmasının da sahip oldukları beceri ve niteliklerinin birbirlerine kazandırılması açısından çok önemli olduğu tespit edilmiştir.

Üretim ve ihracat alanlarında Suriye-Türkiye birlikteliği çok büyük fayda getirdi. Bilgilerimiz, onların pazarı ve iş gücü ortaklaşınca çok güzel işler yapmaya başladık.

Ancak yakın olunan pazarlaristikrarlı bir ortam yakaladıklarında aynı koşullarla yani ilk yatırım maliyeti düşük, potansiyel az nitelikli veya niteliksiz çalışanlardan oluşan ama sektörün yeterliliklerini sağlayan işgücü ile kendi ülkelerinde kolaylıkla üretim yapmaya başlayacaklar ve bu husus Gaziantep'teki emek yoğun sektörleri bitiren bir unsur olarak ortaya çıkacaktır. Yani şu an yatırım maliyetlerinin düşüklüğü ve ucuz işgücü maliyetleri nedeniyle ön plana çıkan sektörler yavaş yavaş küçülmeye başlayacaktır.

4.2.3. Gaziantep İşgücü Piyasasında Suriyeli göçmenler

Derinlemesine görüşmelerde ve Odak Grup Tartışmalarında ortaya çıkan bulgulara göre Gaziantep işgücü piyasasında Suriyeli göçmenlerin yeri aşağıdaki hususlar özelinden tartışılmaktadır:

- İç savaş öncesinde Suriye'li değil, Türk yatırımcı dominanttı,
- Suriye'li yatırımcı açısından Türkiye'de yatırım yapmak, mülk edinmek çok zor,
- Suriye'li yatırımcı çarpan etkisiyle geldi pazarını da birlikte getirdi,
- Nitelikli işgücü daha önce geldi ve emek pazarında da yeri mevcut,
- Niteliksiz işgücü yoğun sezonda ihtiyaç duyulan ucuz işgücü,
- Suriyeli göçmenlerin büyük çoğunluğu nitelik gerektirmeyen güce dayalı işlerde çalışıyor,
- Suriyeli göçmenler arasında kayıtsız çalışanlar çoğunlukta.

Suriye ile Türkiye arasındaki olumlu manada ticari ilişkilerin temeli 1998 yılında imzalanan Adana Antlaşması'na dayanmaktadır. Bu 12 yıllık dönemde, Suriye – Türkiye ticari ilişkileri bağlamında olumlu gelişmeler yaşanmıştır. İşadamlarına göre Suriye'liler savaştan önce sermayelerini Türkiye Merkez Bankası'nda tutsalar da Türkiye'de yatırım yapmayı düşünmüyorlardı. Bu düşüncenin arkasında Türkiye'de yatırım yapmanın zor olduğu fikri vardı ve bu nedenle yatırım yapmak için daha çok körfez ülkelerini tercih ediyorlardı. Suriye'li işadamlarına göre 2009 yılına kadar Gaziantep'te kayıtlı Suriye'li firma sayısının bir elinin toplam parmaklarını geçmeyecek kadardı. Bunun dışında Suriye'liler Gaziantep'e çalışmaya değil gezmeye ve kişisel alışveriş yapmaya gelirlerdi.

Suriye'li işadamları Türkiye'de yatırım yapmanın halen güç olduğunu, siyasi problemlere rağmen yatırım sözkonusu olduğunda Suriye'lilere kolaylık gösterdikleri için yatırımların önemli bir bölümünün Lübnan, Mısır gibi ülkelere kaydığını belirtmişlerdir. Türkiye'nin ticaret ve iş ile ilgili kanunlarını bilmemelerinin bir dezavantaj olduğunu, bazı muhasebeci ve avukatların bu durumu avantaj olarak kullanıp kendilerinden yüksek ücretler talep ettiklerini belirtmektedirler. Özellikle Türkiye'deki vergi, bankacılık ve iş kanunları konusunda Gaziantep Ticaret Odasının Suriyeli işadamı ve potansiyel yatırımcılara bilgilendirme yapması veya eğitim vermesinin büyük faydalar sağlayabileceğinin altı çizilmiştir.

Suriyeli işadamları bunun yanısıra yatırım yaptıkları halde gayrimenkul edinemediklerinden bahsederken, kredi kartı bile edinmeninin güçlüğünü vurgulamışlar; Türk yatırımcılar ile eşit tutulmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Suriyeli işadamları kendileri ile ilgili sorunları doğrudan Gaziantep Ticaret Odası'na taşıyabilmeleri için aralarından birinin temsilci olmasının bir avantaj olabileceğini dile getirmektedir.

Bizler Türkiye'de yatırım yapmaya mecbur kaldık. Şu an halimizden memnunuz elbette ancak burada yabancı yatırımcıya kolaylık yok, çok fazla bürokrasi var. Örneğin ben burada milyon $ değerinde yatırım yapıyorum ama ne kredi ne de kredi katı alamıyorum. Üstelik şahsımız adına gayrimenkul de edinemiyoruz. Bu gibi durumlar yatırımcıları rahatsız ediyor. Bizlere de Türkiye şirketi gibi muamele yapılmasını istiyoruz. Bizler buraya eski müşterilerimizi getirdik, bu durumun Türkiye için de bir şans olduğu anlaşılmalı. Ek olarak havale işlemlerinin neden bu kadar uzun sürdüğünü de anlayamıyoruz. Yan yana duran iki banka arasında havale işlemini kolayca gerçekleştiremiyoruz.

Sermayesi olup da başka ülkelere gidip henüz iş kurmayan ya da yakınlık sebebiyle buraya gelmek isteyen çok büyük Suriyeli yatırımcıının olduğu, bazı bürokratik işlemlerin aşılması ya da kolaylaştırılmasıyla Türkiye'ye daha büyük yatırımlar gelebileceği vurgulanırken, bu yatırımların farklı sektörlerde de yatrıım yapabileceği aşağıdaki şekilde vurgulanmıştır:

Sermaye sahibi nerede kâr görürse oraya gider.

Ayrıca, dil bariyeri de hem işadamları hem de çalışanlar için önemli bir zayıflık unsuru olarak ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle, Suriyeliler hem yatırım yapmak hem de çalışmak için daha çok Arap ülkelerini tercih ettiklerini belirtmektedirler.

Türk iş adamları ise bu olumlu dönem içinde, özellikle Halep'te olmak üzere yatırım yaptıklarını belirtmektedir. Suriye'de yatırım yapan işadamları savaşın son aşamasına kadar fabrikalarının çalıştıklarını ve ticari ilişkinin devam ettiğini vurgulamaktadır. Türk girişimcilerin yatırımları Suriyelilerinkine göre teknoloji anlamında daha ileride olduğu için Suriyelilerin bu yatırımları önemsedikleri belirtilmektedir. Ancak dil problemi dolayısıyla, Türkiye'de de olduğu gibi bu işyerlerinde çalışanların yöneticiler haricinde genellikle Suriye'li Türkmenler olduğu da vurgulanmaktadır.

Suriyeli yatırımcıların önlerinin açılmasının Pazar payını küçültmesinin aksine kendi pazarlarını Gaziantep'e getirmeleri açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır. Örneğin, ayakkabı işi yapan bir Suriyeli kendisinden ayakkabı almaya gelen bir müşterisini farklı bir sektöre götürerek bu sektörden de alışveriş yapmasını sağlamış. Bunun yanısıra Gaziantep'li sanayicinin yabancı pazarlara açılmadaki dil bariyerinin de Suriyeli işadamları tarafından kırıldığına ve Gaziantep'in Suriyeliler sayesinde dünyada artık daha fazla tanındığını belirtmektedirler. İşletmecilerden birisinin ifadesi aşağıdaki gibidir;

"Özellikle kendi sektörümüz açısından değerlendirecek olursam, işlerini oldukça profesyonel yapıyorlar" demekte ve eklemektedir: "Suriyelilerin sektörde yeni olmalarına rağmen ufkumuzu açan çalışmaları olduğunu gördük. Tasarım ve dünyaya açılmada ihtiyacımız olan öncülüğü yapmaktadırlar. Oldukça yenilikçiler. Öyle ki Gaziantep'teki başarılı firmalar Suriyelileri bünyelerine dahil ederek ilerlediler."

Türk işadamları, Suriye'li işadamlarının ve yatırımcıların beklenenin aksine Gaziantep'te çarpan etkisi yarattığını ve özellikle tekstil ve triko alanında fason mallar üretiirip eski pazarlarına sattıklarını dile getirmektedir.

Özellikle Suriyeli göçmenlerin işgücü piyasasındaki yeri konusundaki algı göçmenlerin kayıtdışı ve çok düşük ücretler karşılığında çalıştığı ve çoğunluğunun niteliksiz çalışanlar olduğu üzerine olsa da, Suriye'den özellikle ilk gelenlerin nitelikli olduğu ve pazarlarını da kendileriyle birlikte getirdiği de vurgulanmaktadır.

Bunun dışında tekrarlanan başka bir bilgi de Suriyeli çalışanların çıktıya yönelik iş disiplinlerinin yüksek olduğu ve işverenin bu nedenle tercih haklarını onlardan yana kullandığı yönündedir. Ancak iş disiplini sahibi olmalarının bir nedeninin de yaşanılan zorluklardan dolayı işlerini kaybetmeme zorunluluğu olduğu da belirtilmektedir. İş disiplinine rağmen, çalışma kültürüne ilişkin farklılıklardan kaynaklanan çalışma saati farklılıkları mevcut olabilmektedir. Suriye'li işçi Türk mesai saatlerine uyum gösterme zorluğu yaşamaktadır.

Ancak, işsiz Suriyelilerin iş reddetmediği de gözlenen temel unsurlardan biridir. Suriyeli göçmenler iş ararken genellikle resmi olmayan yollarla yani akraba-ahbap ilişkilerini kullanmaktadır. Bundaki temel etken (belki de) kayıt dışı çalışmalarıdır. Aslında dil önemli bir bariyer olsa da, çoğunluk Türkçe'yi iş ortamında anlaşabilecek şekilde kullanabilmektedir. Ama hala Türkçe'yi konuşamayan büyük bir çoğunluk özellikle kamplarda yaşamaktadırlar.

Nitelikli Suriyelilerin kayıt altına alınmasının, Suriyelilerin başarılı olduğu sektörlerin daha da gelişmesine sebep olabileceği belirtilmektedir. **Nitelikli Suriyeli'lerin kayıt altına alınmaları, belli sınavlar ve ustalık belgeleri ile yapılabilir.** Suriyeli göçmenlerden oluşan işgücünün özellikle ayakkabıcılık ve mobilya sektörü gibi bazı sektörlerde Gaziantep'teki nitelikli çalışan eksikliğini giderdiği de vurgulanmaktadır. Suriyelilerin işgücüne katılım, istihdam ve işsizlik oranlarına ilişkin bir verinin bulunmadığı ve bu veri eksikliğinin karar vericiler açısından önemli bir problem olduğu vurgulanmaktadır.

Bunun yanısıra Türkiye'de ve Gaziantep'teki Suriyeli göçmenlerin sayısı hakkında da yanıltıcı bilgiler olabileceği vurgulandı. Özellikle çift kimlik taşıma hususu vurgulandı. Esasen kayıtlarda iki kimliğin birbirine bağlı olarak göründüğü ama kimlikler içeriğindeki eksik bilgilendirmeler nedeniyle bazı sorunlar oluşabileceği de tartışıldı. Üzerinde durulan bir husus:

Özellikle Suriyeli Göçmenler hakkında Göç İdaresi Başkanlığı ve İŞKUR'un birlikte çalışma zorunluluğu vardır.

5/1/2016 tarihli ve 29594 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik" hükümleri doğrultusunda; herhanki bir işyerinde geçici koruma kapsamında çalışan sayısının, aynı işyerinde çalışan Türk vatandaşı sayısının yüzde onunu geçmemesi esastır. Dolayısıyla Suriye'li çalışan sayısının toplam çalışan sayısına oranı özellikle 10 ve daha fazla kişi çalışan işyerleri için bilinenin aksine %10 değil %9'dur. Bunun yanısıra Suriye'li istihdamına konu olan açık iş için Türk işçi bulunamadığı durumlar için bu kota uygulanmamaktadır. Burada altı çizilen başka bir husus bu haktan sadece geçici koruma altında olan kişilerin yararlandırıldığı olmuştur.

İşveren memnun; ucuz ve kayıtsız iş gücü. Suriyelinin sağlık ve emeklilik kaygısı yok. Türk işçi ise mutsuz; işimiz elimizden alınıyor kaygısı var.

Bu barajın esnetilmesi durumunda, Gaziantep Ticaret Odasına kayıtlı olan 815 Suriyeli firmanın ortalama 10'ar Suriyeli işçi çalıştırmasının yaklaşık 8000 Suriyeliye iş olanağı sağlayabileceği belirtilirken, aslında eğer Suriyeli çalıştırmaya izin verilse bu sayının 8000'den de yukarılara çıkabileceğinin altı çizilmiştir. Türk işadamları da bu durumun kendileri açısından olumlu olabileceğini belirtmektedir. Ancak bu yapılırken mevcut çalışanlar da dikkate alınmalıdır, çünkü Suriyeli göçmenler lehine çıkartılan yasalarla kendi işlerinin elinden alındığı kaygısını taşımaktadırlar. Bunun dışında Suriyeli göçmen de sigortalı olmasına gerek kalmadan sağlık kurumlarından faydalanabildği için bu konuda ilave bir yükün altına girmeyi gereksiz gördüğünden kayıt dışı çalışmayı tercih edebilmekte olduğu vurgulanmaktadır.

Ancak hem derinlemesine görüşmelerde hem de odak grup tartışmalarında, kontrollerin sık yapılamaması veya işverenlerin kontrollerin yapılacağını önceden haber almaları nedeniyle bu yasanın uygulamada geçerli olamadığı belirtildi. Suriyelilerin gelmesiyle özellikle Gaziantep'te işgücü açığı kapandığı ancak iyi organize olunamadığı da vurgulandı. Uygulamada bu orana çok fazla dikkat edilmediğini ancak zaman zaman hem Suriye'li hem de Türk işverenlerin bu durumdan dolayı ceza yedikleri bunun da bazı Suriye'li yatırımcılar için makine sayısını düşürecek bir demotivasyon olduğu tartışılmıştır.

Ortada şöyle de bir kısır döngü var; Suriyeli işverenlere denetim yapılmıyor çünkü yapılırsa bu işletmeler kapatılır ve bu durumda da belki binlerce Suriyeli işsiz kalır, ancak denetim olmayınca da Türkiyeli yatırımcı bu durumun yarattığı haksız rekabetten şikâyet ediyor haklı olarak. Denetim eksikliği konusunda da muammalar var. Kimin denetleme yaptığı ve yapacağı ile ilgili bir kesinlik olmaması da sorun.

Suriyeli yatırımcıların bazılarının vergisiz iş istihdamı yaratmalarından dolayı maliyetlerinin %30 oranında az olmasının haksız rekabete yol açtığı belirtilmektedir. Özellikle rekabete konu olan ayakkabıcılık gibi sektörlerde ise Suriyeli göçmenlerin çalışma hayatında kayıt dışılıktan kurtarılmasının kayıtdışı çalışan işçiler nedeniyle oluşan işçi maliyetlerinden kaynaklanan haksız rekabeti engelleyeceği konusunda birleşilmektedir.

Biz Suriyelilere – ve onların çalışmasına - karşı değiliz, onların kayıtsız çalışmasına karşıyız. Türkiyelilerle eşit şartlarda çalışıldığı sürece Suriyelilerin varlığıyla ilgili bir itirazımız yok. Kayıtsız çalışarak hem Türk işverenlerle haksız bir rekabet yaratıyorlar hem işçilerin haklarını çiğnemiş oluyorlar.

Çalışacak kişinin işe göre belirlenmesi gerektiği, nitelik ve becerilerinin önemli olduğunun altı çizilirken çalışanın kim olacağı ve hangi nitelikleri taşıması gerektiğinin işverene bırakılması gerektiğinin vurgulanmıştır.

- ***Bana göre bu konu işverenlere bırakılmalı. Zaten iş kurmak için onca zorluk çekiyoruz, makineler satın alıyoruz bi de çalışanın uyruğuna mı bakalım? Önemli olan o işi yapabilmesi (Suriyeli iş adamı)***
- ***İşveren için esas mantık işin yürümesidir. (Türk iş adamı)***

Suriyelilerin genelde mobilya, tekstil ve ayakkabıcılık sektörlerinde çokça istihdam edildiği ve başarılı oldukları vurgulanmıştır.

Mobilya sektörü olarak bize çok değer kattılar. Oymacılık konusunda da, bu 3 sektörde de çok başarılılar. Ayrıca işveren olarak ucuza çalıştıkları fikrini doğru bulmuyorum. O ilk geldikleri zaman öyleydi. İşi bildikleri için iyi paralar veriyoruz. Yer yer bir Türk çalışandan daha çok kazandıkları bile oluyor.

Beş-altı sene önce küçük yaşta gelenler Türk okullarına gittiği için Türkçe'yi daha iyi konuşabiliyorlar ve Türkiye'ye büyüklerden daha hızlı uyum sağladılar. Suriye'linin meslek edinmesi oranın çalışma kültürüne göre babadan-atadan meslek öğrenerek 17-18 yaşında işgücü pazarına katılmaları şeklinde iken, mevcut koşullarda bunun mümkün olmadığı, dolayısıyla bu gençlerin aile (meslek) tecrübesinden yoksun kaldıkları belirtildi. Bu husus Suriye'de mesleki eğitimin ailede veya yakın çevrede tezahür ettiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla ikinci kuşak Suriye'linin bu kültürle içiçe olacağı şekilde eğitimler almaları önemli bulunmaktadır. Zaten erkek çocukların okulda görünseler bile çalışıyor olmaları da modern eğitim sisteminden etkin derecede yararlanamadıklarını ortaya koymaktadır. Mesleksiz Suriyelilerin oluşması hem bu kuşağın gelecekteki istihdam durumu hem de Gaziantep çok ciddi bir sorun olarak ortaya çıkabilecektir.

Milli Eğitim Bakanlığı olarak sayıları 95000 civarında olan eğitim çağındaki Suriyelilere düzenli eğitim verilebilmesi için 1600 gönüllü öğretmen çalıştırıldığı, dil eğitimiyle ilgili girişimler olduğu ancak bu çalışmaların ağır yürüdüğü vurgulanmaktadır. Bu eğitimlerin geçici eğitim merkezleri ve halihazırda mevcut okullarda saat 14:00'ten sonra uygulanan eğitimler aracılığıyla yapıldığı vurgulandı. Eğitim çağında olanların ilkokuldaki okullaşma oranlarının %80 düzeyinde olduğu ve bu oranın Suriye'den daha yüksek olmasına rağmen, ortaöğretim ve lise seviyesinde özellikle erkek öğrencilerin çalışmak zorunda olmadı nedeniyle bu oranının çok çok aşağılara düştüğü vurgulanmaktadır.

Eğitimin özellikle 11-17 yaşları arasındaki Suriye'li çocuklar ve gençler için çok önemli olduğu, bu yaş grubundaki kişilerin iki kültür arasında kalarak kaybolmamaları için doğru bir eğitime tabi tutulmaları gerekliliği vurgulanmıştır. Ancak buradaki en önemli handikap, özellikle bu yaş grubundaki erkeklerin, evlerinin geçimlerine katklı sağlamak için çalışmak zorunda olması olarak dile getirilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı bu yaş grubu için yeterli sınıf ve öğretmen ayırsa bile daha önce de belirtildiği gibi bu çocukların okula gidemediği vurgulanmıştır.

Çalışmak zorunda oldukları için küçük yaşta okul yerine fabrikalara gidiyorlar. Dolayısıyla küçük yaşta tecrübe ediniyorlar.

Odak grup tartışmalarının ortaya koyduğu kadarıyla, bu durum Suriye'linin çalışma kültürüne uygun olarak görünmektedir. Aslında Türk işverenler de durumu kendi lehlerine kullanarak ara eleman açığını bu yolla kapatmaya çalışmaktadır. Usta-çırak ilişkisini yeniden gündeme getirerek ucuz işgücünü kendi çalışma kültürünü de kullanarak emek piyasasına kazandırmak hem Suriye'li hem de Türk işverenin işine gelmektedir. Suriyeli işadamı aslında kendi bulunduğu ortamda kendi fauna florasını yaratarak çalışma kültürünü sürdürmektedir.

İş başı eğitimlerin gerektiği durumlar oluyor elbette. Örnek vermem gerekirse ben bir kalıp şirketi kurdum ve bu işi bilmediğim için 30 yıldır bu işi yapan Suriyeli biriyle ortak oldum, tabi bu işten anlayan ekibini getirdi ancak yetmedi ve biz de eleman alıp iş başı eğitimlerle bu insanları yetiştirdik.

Ancak Kamu odak grup tartışmasında dile getirildği gibi burada orta vadede ortaya çıkacak dilemma şudur: Türkiye'nin sorunu işsizlik değil iş hayatına yeni katılan insanlara yeni iş üretmektir. Eğer ilave istihdam yaratılazsa şu anda Suriye'lilerle aynı yaşlarda olan Türkler okullarda eğitim aldıktan sonra emek piyasasına girdiklerinde Suriyeli yaşıtlarıyla ne mavi yakalı vasıflar konusunda ne de ücretler konusunda rekabet edebileceklerdir. Dolayısıyla Gaziantep için orta vadede en az şu anda okulda olan genç sayısı kadar iş yaratılması gerekmektedir. Ancak emek yoğun sektörlerde yaratılan işler maalesef eğitim kurumlarında eğitim alarak orta vadede emek piyasasına yeni girecek olan Türkleri tatmin etmeyecektir. Dolayısıyla yaratılacak olan açık işlerin vasıfları yüksek kişilere yaratılması ki bu sadece beyaz yakalı işler – yeni girişimler - veya yeni sektörlerde yatırımlar ile mümkün olabilecektir.

Bu arada şu gerçek de vardır ki: Suriyelilerin yeterli olmadıkları alanlarda Suriyelileri iş piyasasına kazandırmak için Suriyeli İş Adamları Derneği (SİAD) elektronik ve bilişim öğrencilerine yazılım yapma üzerine kurslar düzenlemektedir. Yani Suriyeli göçmen kitlesi de beyaz yakalı alanda veya farklı sektörlerde mücadele edebilmek için kendilerini geliştirmektedir. Bu husus SİAD tarafından aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir.

Bizler için Suriyelilere eğitimler vermek ve onları çalıştırmak zor durumdaki kendi soydaşlarımız için bir görevimiz. Bu insanları eğitmediğimiz ve çalıştırmadığımız sürece hem bize hem Türk halkına sıkıntı çıkaran kişilerin sayısı artar.

Bu arada, çeşitli fonlar aracılığıyla da hem normal hem de mesleki eğitim çalışmaları sürdürülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'da UNDP ile ortaklaşa yürütülen çalışmalarla mesleki kurslar açarak Suriyelilerin işgücüne katılmalarının yolunu açtıkları belirtilmektedir. Bunun yanısıra STK'lar da eğitim faaliyetlerine katkıda bulunmaktadırlar. Ancak tabii bu konuda da belirli sıkıntılar yaşanmakta ve hem fonlayıcı, hem STK hem de kamu kurumlarının işbirliği ile çözülmesi için girişimlerde bulunulduğu belirtilmektedir.

Kamu ve STK odak grup toplantısında ortaya çıkan en önemli bulgu, eğitimlerin tek elden verilmesinin veya koordinasyonun sağlanmasının hem eğitimlerin ihtiyaç analizleri doğrultusunda tasarlanabileceğinin hm kısıtlı kaynakların etkin kullanılması yönünde fayda sağlayacağını vurgusudur.

UNİDO olarak yapılan çalışma neticesinde özellikle tekstil alanında eğitim veriyoruz. Başlarda projemizin sadece eğitim odaklıydı ancak daha sonra eğitim verdiğimiz özellikle kamptaki kadınlar bize çalışmak istedikleri talebiyle geri dönüşler yaptı. Bunun üzerine İŞKUR ile görüştük ancak dil sorunu ve bilgisayar sisteminin kayıt olarak alınamaması sebebiyle sıkıntılar yaşadık ancak şimdi İŞKUR'un kamplarda böyle bir mobil hizmet vermesi üzerine çalışmalar yürütüyoruz.

Sanayi odasının Mesleki Eğitim Merkezi 2 ay sonra faaliyete geçecek. Burada dilediğiniz eğitimi verebilecek kapasitemiz var. Ancak bu eğitimler istihdam odaklı ve yepyeni müfredatlarla yapılacak. Bu projeye başlarken amacımız işsiz ve niteliksiz Türkleri sanayinin açıkları doğrultusunda niteliklendirerek iş gücü piyasasına faydalı hale getirmekti ancak Suriye gerçeği projemizin uluslararası alanda dikkat çekmesine neden oldu ve Suriyelileri de içine alan bir çalışmaya evrildi.

Bu çalışmanın sonunda mesleki eğitimler alanında ortak bir havuz oluşturularak Gazintep Ticaret Odası ve Gaziantep Sanayi Odası koordinasyonunda bu eğitimlerin düzenlenmesinin etkin ve etkili bir eğitim ortamı yaratabileceği konusunun altı çizilmiştir. Gaziantep Sanayi Odası'nın Mesleki Eğitim Merkezi'nin 2 ay sonra faaliyete geçiyor olması çok önemli bir fırsatı beraberinde getirmektedir.

Suriyeli işadamları Meslek liselerinden, meslek yüksek okullarından ve üniversitelerden stajyer alma konusunda, böyle bir uygulamadan haberleri olmadığını, ancak kurallarını öğrenebilirlerse özellikle Suriyeli stajyer çalıştırma konusunda talepleri olabileceğini belirtmişlerdir. Ancak aynı zamanda vekil öğretmenlik yapan bir Türk işadamı kısıtlı da olsa Suriyeli işadamlarının fabrikalarında staj şartları sağlandığı taktirde stajyer yerleştirildiğini ifade etmekte ve aynı zamanda dil eğitiminin önemini tekrar vurgulamaktadır.

Mesleki eğitim alan Suriyeli göçmenlerin kariyer planlamalarının ancak doğru yönlendirme ile yapılabileceği belirtilmektedir. Ancak nitelikli Suriyeli göçmenlerin kariyer konusunda ilk günkü endişeleri bir kenara bıraktığı ve bilinçlendiğinin altı çizilmektedir.

Ben aynı zamanda meslek lisesinde vekil öğretmenlik yapıyorum. Öğrencilerimizi hem Türk hem Suriyeli firmalara şartların sağlanması halinde yerleştiriyoruz. Suriyelilere dil eğitiminin verilmesi gerekliliği de yine tam bu sırada önplana çıkıyor.

Ancak Suriye'li yatırımcı kâr gördüğü yere yöneldiğini ifade etse de bu kazancı geleneksel sektörlerde aramanın dışına çok çıkmamaktadır. İş akışları Türk imalatçılarınkine göre daha entegredir ve kaliteli ürünler ortaya çıkmaktadır. Görünen o ki Suriye'li yatırımcı triko, mobilya ve ayakkabı sektörlerinde yenilik katmaktadır ve uluslararası ticaret konusunda kendi boyutlarındaki Gaziantep'li yatırımcıdan bir adım daha önde gitmektedir.

Ayakkabı sektörüne gerçekten katkıları oldu. Örneğin bizler bu yörede kadın ayakkabısı yapmıyorduk, bilmiyorduk. Suriyeliler gelince kadın ayakkabısı da üretilmeye başlandı ancak ucuz iş gücü ve denetimsizlikler bizim rekabet gücümüzü kırıyor.

Suriyeli işadamları üretim teknikleri konusunda Türk meslektaşlarından çok şey öğrendiklerini, yeniliği kendi iş yapma şekilllerine adapte edince pazarda rekabet edebilir hatta önde olan ürünler çıktığını belirtmektedirler. Bu arada daha önce de bahsedilen ortak çalışma kültürünün daha çok katma değer yarattığı da vurgulanmaktadır.

Türkiye de her şey yapılıyor ancak biz renk katıyoruz diye düşünüyorum Sürekli olarak kendimizi geliştiriyoruz. Mesela ben Ukrayna ile başladım ancak şu an pek çok ülkeye ihracat yapıyorum; Türk ortağım olduğu için şanslıyım yoksa çoktan kapatmıştım.

Bu arada kamplardaki Suriyelilerin tarım alanında oldukça tecrübeli oldukları ve tarım alanında bir teşvik alabilirlerse bu alanda da ortak bir proje yürütebilecekleri SİAD tarafından dile getirilmektedir. Böyle bir projenin özellikle tarıma dayalı sanayi sektöründe uygulanabilirliği araştırılabilir. Bunun yanısıra kamplarda yaşayanların orantılı olarak Türkiye'nin diğer illerine de yerletirilebileceği vurgusu yapıldı.

Bunlara ilave olarak halen Suriye'de üretim yapan fabrikaların olduğu belirtilirken, bu fabrikalarda üretilen ürünlerin de Türkiye üzerinden transit olarak pazarlanabilmesi için gereken kolaylığın yapılmasının da burada en azından ticaret yapan işadamlarının bu olanağı kullanabileceği görüşü de dile getirilmektedir.

5. İSTİHDAMI ARTIRMAYA YÖNELİK ÖNERİLEN STRATEJİLER VE YOL HARİTASI

Gaziantep'de istihdam yaratmaya yönelik ve özellikle Suriyeli istihdamına katkıda bulunacak, Gaziantep Ticari Odasını'da mevcut kapasite ve imkanları ölçüsünde kapsayacak strateji belirleme çalışmaları için 2 Eylül 2016 tarihinde proje uzmanları ile bir çalışma yapılmış ve çalıştayda stratejilere ulaşmak için aşağıdaki aşamalar izlenmiştir;

- Problemlerin belirlenmesi ve gruplanması,
- Sınıflandırılan problemlerin neden -sonuç ilişkisi içerisinde bir problem ağacına dönüştürülmesi,
- Problemlerin her birinin tartışılarak çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve bu önerilerin hangi problemlerin çözümüne katkı sağlayacağının belirlenmesi,
- Çözüm önerilerinin aksiyon olarak gruplandırılması,
- Çözüm önerilerinin uygulama süreci ve etki yaratma süreçleri dikkate alınarak kısa, orta ve uzun vade olarak sınıflandırılması.

5.1. Problem (Sorun) Ağacı

Bu yöntem, problemler yumağının çözümünde ipuçlarını sağlamak amacıyla hangi sorunun geriye doğru kaynağını (kaynaklarını), ileriye doğruda yaratacağı etkileri gösteren bir yöntemdir. Katılımcıların bakış açılarından sorunlar formüle edilir, konuyla ilgili tüm sorunların ortaya çıkıp çıkmadığı incelenir, ortaya çıkanların önemli sorunlar olduğu konusunda görüş birliği oluşturulur, bir başlangıç sorunu seçilerek, sorunlar sebep-sonuç ilişkisine göre hazırlanan sorun ağacıyla gösterilir.

Çalışma sırasında ölçülebilir, gerçekçi hedefler bırakılarak gerçekçi olmayan veya problem olduğu inancı olmakla birlikte henüz varlığı ispatlanamamış problemler çıkartılır. Bu aşamada, grubun üzerinde hemfikir olmadığı problemler olursa gerektiğinde oylama da yapılabilmektedir.

Bu analiz elbette kesin hükümler içermez ve katılımcı profili ve hatta aynı grubun farklı zamanlardaki çalışmalarında farklılıklar içerebilir. Ancak problemler silsilesinin genel yapısı konusunda etkili ve doğru istikamette fikirler veren bir yaklaşımdır.

Gaziantep'te istihdama ilişkin genel sorunlar, Suriyeli sığınmacılara ve onların istihdamına ilişkin problem ağacı analizi aşağıdaki şemada yer almaktadır.

Şekil 13: Problem Ağacı

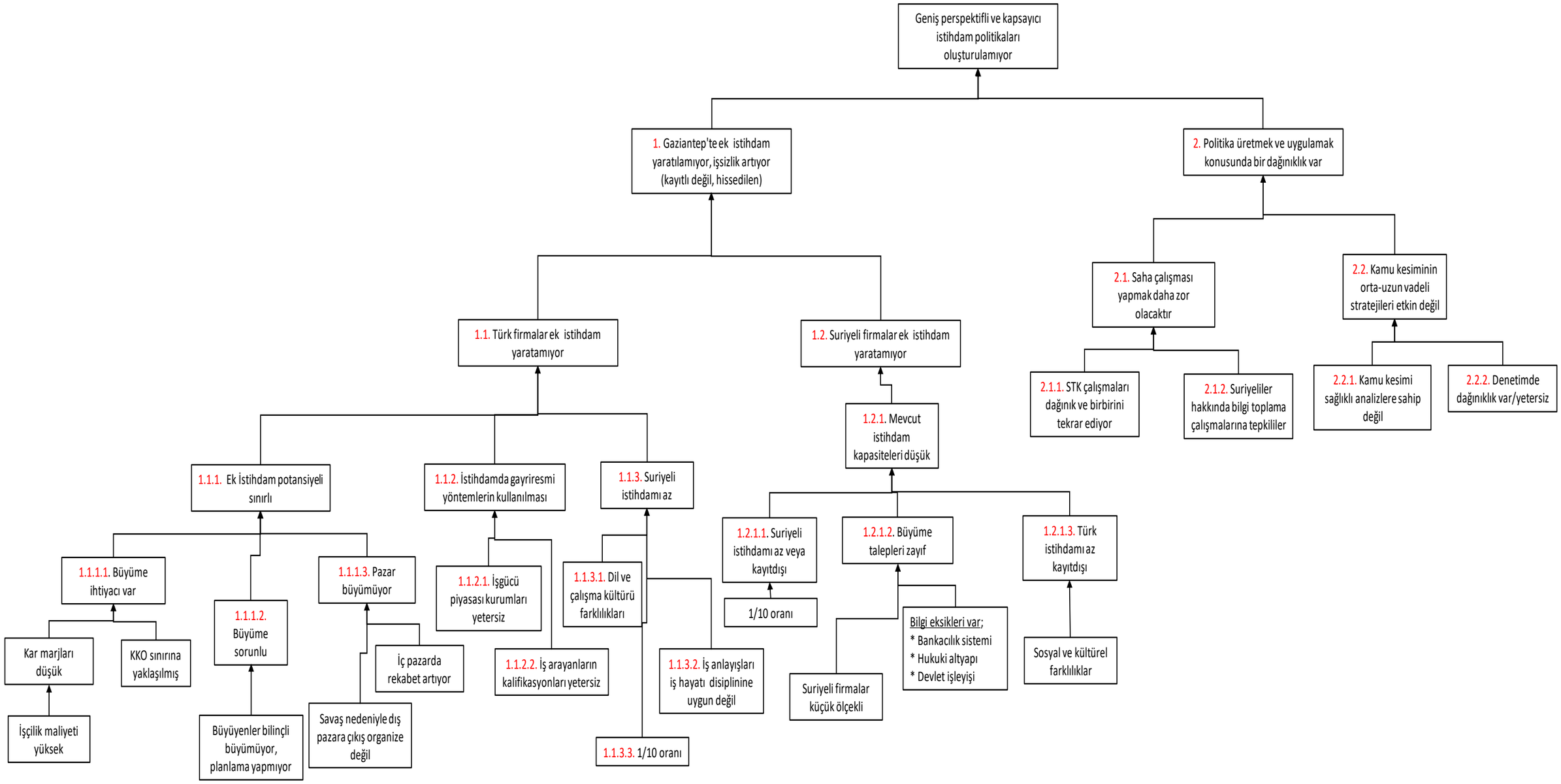

Problem ağacı neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde aşağıdaki gibi okunmaktadır;

5.1.1. Türk Firmalarının Ek İstihdam Potansiyelinin Sınırlı Olması

- Firmalarda Büyüme İhtiyacı
  - İşçilik maliyetlerinin yüksek olduğu odak grup ve derinlemesine görüşmelerde ifade edilmiştir.
  - Bu durum kar marjlarını düşürmektedir.
  - Yice saha çalışmalarından istisna bir firma hariç KKO'ların %70-%80 civarında olduğu, hatta bazı firmaların %100 KKO'yu zorladıkları anlaşılmıştır.
  - Bu nedenle firmaların ölçek ekonomilerinden yararlanmak, kar marjlarını artırmak için büyümeye ihtiyaçları vardır.
- Büyüme Sorunlu
  - Ancak, firmalarda büyüme bir politikanın parçası olmamakta, girişken davranılmakta fakat girişimci gibi davranılamamaktadır. Bu durum yanlış ölçek yatırımı, yanlış finansal model ile sonuçlanmakta ve kar marjları ve sürdürülebilirlik yeniden olumsuz etkilenebilmektedir.
- Pazar Büyümüyor
  - Komşu ülkelerdeki savaş ve siyasi karışıklıklar nedeni ile ihtiyaçlar artmakta ve Pazar büyümektedir, ancak bu pazara giriş organize olamamakta, bu nedenle Pazar firmalar açısından sürdürülebilir ve büyümeye katkı sağlayan bir nitelik taşımamaktadır.
  - Her nekadar bazı sektörlerde gaziantep firmaları en büyük kurulu kapasite ve pazara sahip olsalar bile sonuçta iç pazarda rekabet artmaktadır.

Firmaların büyüme ihtiyacı varken pazarın genişleyememesi ve büyüme modelinin sorunlu olması nedenleriyle Türk firmalar ek istihdam yaratamamaktadır.

5.1.2. İstihdamda Gayriresmi Yöntemlerin Kullanılması

- İşgücü piyasası kurumları yetersiz
  - İŞKUR'a talepler yetersiz, genelde klasifikasyonu olmayanlar başvuruyor.
  - İŞKUR'un mevcut işgücü potansiyeli işgücü piyasasındaki arz ve talebi yönetebilecek sayıda değil
- İş arayanların nitelikleriyetersiz

Firmalar özellikle Suriyeli işçilerin kayıt altına alınmasının yararlı olacağı yönünde görüşlerini dile getirmişlerdir. Bunu dilemekle birlikte İŞKUR'un taleplere yetişememesi, İŞKUR'a başvuruların yetersiz olması nedenleri ile isitihdamda gayri resmi yöntemler (arkadaşların tavsiyesi, iş ilanları gibi) tercih edilmektedir. Bu durumda arz-talep karşılaştırması sağlıklı olamamaktadır, uygun iş ve işçiye ulaşım zor olmaktadır.

5.1.3. Türk Firmalarda Suriyeli İstihdamı Az

- Suriyeli çalışanların dil sorunu var, çalışma kültürleri farklı.
- Suriyeli çalışanların iş anlayışları iş hayatı -özellikle sanayi- disiplinine uygun değil.
- 1/10 mevzuat düzenlemesi daha fazla Suriyeli istihdamına engel.

Dil sorunu, iş anlayışı ve disiplin farklılıkları ve 1/10 oranında Suriyeli-Türk çalıştırmayı öngören mevzuat nedeniyle Suriyeli istihdamı az.

- ***Türk firmaların ek istihdam potansiyelinin sınırlı olması,***
- ***İstihdamda gayriresmi yöntemlerin kullanılması,***
- ***Suriyeli istidamının da sınırlı olması nedenleri ile Türk firmaları ek istihdam yaratamamaktadır.***

5.1.4. Suriyeli Firmaların Ek İstihdam Yaratma Sorunu

- Suriyeli firmalar da daha çok Suriyeli sığınmacılar istihdam edilmekte ancak çok büyük oranda bunlar kayıt dışı.
- Suriyeli firmların büyüme potansiyelleri zayıf
  - Firmalar küçük ölçekli
  - Bankacılık sistemi, hukuki altyapı, muhasebe sistemi, devlet işleyiişi ve kurumları konularında bilgi eksikleri var
- Suriyeli şirketlerde Türklerin istihdamı çok az ve kayıt dışı.
  - İş anlayışlarında ve çalışma prensiplerinde farklılıklar.

Suriyeli firmaların kendi vatandaşlarını istihdamlarının büyük oranda kayıt dışı olması, Türk çalışanları tercih etmemeleri, ayrıca büyüme imkanlarının sınırlı olması gibi nedenlerle bu grup da ek istihdam yaratmada sınırlı potansiyele sahip.

- ***Türk firmaların ek istihdam yaratabilmeleri sınırlı olduğundan,***
- ***Suriyeli firmaların ek istihdam yaratabilmeleri sınırlı olduğundan***

Gaziantep'te ek istihdam yaratılamıyor, şu anda fazla hissedilir derecede olmasa bile işsizlik oranı artıyor.

5.1.5. Politika Üretmek Konusunda Dağınıklık

- Saha çalışması gittikçe zorlaşıyor
  - STK çalışmaları dağınık ve birbirini tekrar ediyor.
  - Suriyeliler hakkında bilgi toplama çalışmalarına tepkililer.
- Kamu kesiminin orta-uzun vadeli stratejileri etkin değil
  - Kamu kesimi sağlıklı analizlere sahip değil, çünkü koruma kapsamında olan ve göçmen kabul edilen Suriye vatandaşları net değil, bazılarının çift kimlik belgeleri var.
  - Denetimlerde dağınıklıklar var veya yetersiz

> - ***Saha çalışmaları yapmak zorlaştığından ve***
> - ***Kamu kesiminin orta-uzun vadeli stratejileri etkin olmadığından***
>
> ***Politika üretmek ve uygulamak konusunda bir dağınıklık var.***

> - ***Gaziantep'te ek istihdam yaratılamadığndan***
> - ***Politika üretmek ve uygulamak konusunda bir dağınıklık olduğundan***
>
> ***Geniş perspektifli ve kapsayıcı istihdam politikaları oluşturulamıyor***

5.2. Önerilen Aksiyonlar

Önerilen aksiyonlar aksiyon alanı olarak; politika oluşturmaya yönelik, şirketlere danışmanlık amaçlı ve proje geliştirme amaçlı olmak üzere üç gruba ayrılmıştır.

Ayrıca aksiyonlar uygulama ve sonuç alma süreli dikkate alınarak kısa vadeli (1 yıla kadar), orta vadeli (1 yıldan 3 yıla kadar) ve uzun vadeli (3 yıla kadar) olmak üzere üç grupta değerlendirilmiştir. Genelde politika oluşturmaya yönelik olan ve lobi faaliyetleri gerektiren aksiyonlar uzun vadeli olarak değerlendirilmiştir. Şirketlere danışmanlık faaliyetlerine kısa vadede başlanacağı ve hemen sonuç alınabileceği düşünülmüştür. Bu düşünceye ulaşmada Gaziantep Ticaret Odası'nın mevcut kapasitesi, etkinlik alanıda etkili olmuştur. Bazı aksiyonlar ise uzun vadeli olmakla birlikte orta vadede ilk sonuçlarını görmek mümkün olacaktır.

Ayrıca aşağıdaki tabloda her aksiyonun hangi problemlerin çözümüne katkıda bulunulacağı da desteklenen problem alanı sütununda açık olarak görülebilmektedir.

Tablo 51: Önerilen Aksiyonlar

Aksiyon	Alan	Aksiyon ve Etki Süresi			Desteklenen Problem Alanı
		Kısa	Orta	Uzun	
İstihdam teşviklerin iyileştirilmesine yönelik lobi faaliyetleri	Politika oluşturma				1.1.1.1.
Yatırımcılara fizibilite hazırlama	KOBİ danışmanlık				1.1.1.2.
Şirket birleşmeleri, satınalma desteği	KOBİ danışmanlık				1.1.1.3.
İhracat teşviklerinin artırılmasına (sektörel, bölgesel) yönelik lobi faaliyetleri	Politika oluşturma				1.1.1.3
İş arayanların klasifikasyonlarının yükseltilmesi için eğitimler	Proje geliştirme				1.1.2.2.
İş gücü piyasası arz ve talebinin karşılaştırılması için platform oluşturulması	Proje geliştirme				1.1.2.1.
Türkçe eğitimleri (Sadece konuşma, okuma ve yazma değil kültürü de içine alan)	Proje geliştirme				1.1.3.1.
Suriyeli iş adamlarına eğitimler (hukuk, teşvikler, yabancı yatırımlar, …)	Proje geliştirme				1.2.1.2.
1/10 oranının Türk firmalar için farklılaştırılması	Politika oluşturma				1.1.3.
1/10 oranının Suriyeli firmalar için farklılaştırılması	Politika oluşturma				1.2.1.1.
Suriyeli ve Türk ortaklıklarının teşviki	Politika oluşturma				1.1., 1.2.
STK'ların yaptığı çalışmaların bir araya getirilmesi ve platform oluşturulması	Proje geliştirme				2.1.1.
Ürdün Akabe örneğine benzer şekilde Suriye sınırında serbest bölge niteliğinde özel üretim merkezi kurulması	Proje geliştirme				1
Suriyeli istihdamı yaratmaya yönelik ayakkabı, mobilya, triko ve konfeksiyon sektörlerinin geliştirilmesi	Proje geliştirme				
- Ayakkabı kümesi çalışmalarının hızlandırılması ve gerekiyorsa yeniden kurgulanması	Proje geliştirme				1
- Mobilya kümelenmesine yönelik fizibilite çalışmalarına başlanması	Proje geliştirme				1
- Ayakkabı, mobilya, triko ve konfeksiyon sektörü için dizayn ve desinatör ihtiyaç analizi çalışması yapılması ve ihtiyacın karşılanmasına yönelik tedbirlerin alınması	Proje geliştirme				1

5.2.1. Politika Oluşturmaya Yönelik Aksiyonlar

Bu gruptaki aksiyonlar genel olarak mevzuatta mevcut durumda iyileştirme veya yeni önlemlerin dahil edilmesini amaçlayan, ancak uzun vadeli yaklaşımları ve lobi faaliyetlerini de içeren aksiyonlardır.

İstihdam teşviklerinin iyileştirilmesine yönelik lobi faaliyetleri: Ustalık gerektirdiği için emek yoğun, bu nedenle İşçilik maaliyetlerinin yüksek olduğu ayakkabı, mobilya ve konfeksiyon gibi sektörlerde maliyet düşürücü teşviklerin sektörel bazda farklılaştırılması, ayrıca bu sektörlerde mesleki eğitim konusunda işvereni ve çalışanı teşvik edecek mekanizmaların olışturulması faydalı olacaktır.

İhracat teşviklerinin artırılmasına (sektörel, bölgesel) yönelik lobi faaliyetleri: Bu kapsamda riskli bölgelerde ihracat faaliyetinde bulunacak iş adamlarının risk iştahını artıracak sigorta sistemlerinin geliştirilmesi, para transferi konusunda önlemlerin alınması, bu bölgelerde ofis açacak iş adamlarına teşvikler bu kapsamda değerlendirilmiştir.

1/10 oranının Türk firmalar için artırılmasına yönelik lobi çalışmaları: En azından Suriyelilerin ustalık gösterdiği ayakkabı ve mobilya sektörleri için bu oranın yükseltilmesi Suriyeli istihdamını artıracaktır veya kayıt içine alınmasına katkıda bulunacaktır.

1/10 oranının Suriyeli firmalar için farklılaştırılmasına yönelik lobi çalışmaları: Suriyeli işadamlarınının Suriyeli istihdam tercihi olup potansiyelleri de yüksektir. Bu oranın Suriyeli firmalar için farklılaştırılması Suriyeli istihdamını artıracaktır veya kayıt içine alınmasına katkıda bulunacaktır.

Suriyeli ve Türk ortaklıklarının teşviki: Firmaların farklı teknolojilere ve pazarlara ulaşma, Suriyeliiş adamlarının Türkiye koşullarına hızlı uyumu ve sinerji oluşturarak büyüme yollarından biri olarak düşünülmüştür. Bu aksiyon ortave uzun vadeli olarak düşünülmüştür. GTO çatısı altında bir ortak platform oluşturulması açısından orta vadeli, bu birliktelikler için vergisel ve üretim maliyetlerini düşürücü teşvikler açısından uzun vadeli olarak değerlendirilmiştir.

5.2.2. Proje Geliştirmeye Yönelik Aksiyonlar

Bu gruptaki aksiyonlar GTO tarafından yürütülmesi mümkün ve başarıldığında güçlü etki yaratacak çıktıları olabilecek aksiyonlar olarak düşünülmüştür. Önerilen aksiyonların bir kısmı mevcut veya başka kurumlar tarafından gerçekleştiriliyor olabilir. Bir işbirliği programlaması veya içerik revizyonu ile amaca yönelik hale getirilebilir. Bu nedenle kısa ve orta vadeli olabilir

İş arayanların niteliklerininyükseltilmesi için eğitimler: Konfeksiyon, ayakkabı ve mobilya sektörleri için mesleki eğitimleri kapsamaktadır. Kültürel farklılıkları gözeterek, Suriyeli kadın istihdamını artırmak açısından da eğitim programları değerlendirilmelidir.

İş gücü piyasası arz ve talebinin karşılaştırılması için platform oluşturulması: En basit tanımı ile Türkçe ve Arapça yayın yapan, iş talepleri ve iş arayanların ve kısa özgeçmişlerin yer aldığı, kendi içerisinde bireşleştirmeye de izin veren, web tabanlı bir platform oluşturma projesidir.

Türkçe eğitimleri: Bu eğitimlerin farklı dereceleri de içeren, sadece okuma-yazma ve konuşma değil, kültürel bilgileri de içine alan bir sistem olarak düşünülmüştür. Zaten mevcut olduğu ve farklı kurumlar tarafından verilmekte olduğu düşünülen bu eğitimlerin organize edilmesi, çocuklar, gençler ve çalışma yaş aralığındakiler için farklılaştırılmasının yararlı olacağı düşünülmüştür.

Suriyeli iş adamlarına eğitimler: Saha çalışmalarında Suriyeli iş adamları nakit çalışma alışkanlıklarından, mevzuatı bilmediklerinden hatta bu konuda hizmet alırken aşırı bedel ödediklerinden şikayet etmişlerdir. Bu nedenle ticaret hukuku, borçlar kanunu, teşvik sistemi, bankacılık sistemi ve mevzuatı konularında bilgilendirmenin Suriyeli firmaların karlılığı ve verimliliğini artıracağı düşünülmüştür.

STK'ların yaptığı çalışmaların bir araya getirilmesi ve platform oluşturulması: Günümüze değin çok sayıda ulusal ve uluslararası STK, enstitü, üniversite veya kuruluşun birbirini tekrar eden veya farklılaştırılmış çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmaların tamamının toparlanması, hangi kuruluşun hangi alanlarda uzmanlığı olduğunun belirlenmesi, önümüzdeki dönem faaliyetlerin belirlenerek bu kuruluşların hangi alanlarda yer alabileceğinin görüşmelerle belirlenmesi faaliyetlerini içermektedir.

Suriye sınırında serbest bölge benzeri özel üretim merkezi kurulması: vergi muafiyeti sağlayan, Türk ve Suriyeli yatırımcıların birlikte yatırım yapabilecekleri bir serbest bölge kurulması istihdamın artırılmasına da katkıda bulunacaktır. Bu konuda Ürdün hükümeti tarafından resmi olarak 2001 yılında açılışı yapılan Akabe örneği incelenebilir.

Ayakkabı kümesi çalışmalarının hızlandırılması ve gerekiyorsa yeniden kurgulanması: Bölgede ayakkabı üretimi konusunda bir kümelenme inisiyatifinin olduğu bilinmekle birlikte, gelinen son aşamanın tekrar değerlendirilirek veya gerekiyorsa mevcut koşullar çerçevesinde yeniden kurgulanarak faaliyetlerin hızlandırılmasının tekili sonuçlar doğuracağı düşünülmüştür.

Mobilya kümelenmesine yönelik fizibilite çalışmalarına başlanması: bu çalışmanın Ekonomi Bakanlığı ve Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı destekleri de dikkate alınarak, en önemlisi Türkiye'deki başarı ve başarısızlık örnekleri çerçevesinde yürütülmesi, istihdam piyasasını da harekete geçirecektir.

Ayakkabı ve mobilya sektörü için dizayn ve desinatör ihtiyaç analizi çalışması yapılması ve ihtiyacın karşılanmasına yönelik tedbirlerin alınması: Ayakkabı ve mobilya sektörleri için tasarım rekabet açısından çok önemlidir. Bu iki sektör açısından endüstriyel tasarımcı ihtiyaçlarının belirlenerek tasarım açısından fark yaratılması, Suriyelilerin ustalığı ile birleştiğinde rekabettte üstünlük yaratma potansiyeline sahiptir.

5.2.3. KOBİ'lere Danışmanlık Faaliyetleri

Yatırımcılara fizibilite hazırlama desteği: Firmalarımızın büyüme kararını ekonomi dışı kriterlere göre alması, bu nedenle pazar, büyüme finansmanı, ölçek ekonomileri konularında önemli noktaları kaçırmaları sıklıkla rastlanan bir durumdur. Bu durum saha çalışmalarında birkaç sanayicimizin de altını çizdiği konulardandır. Bu noktada firmalara fizibilite desteği verilmesi sürdürülebilir büyüme için kritik öneme sahip olacaktır.

Şirket birleşmeleri, satınalma faaliyetlerinde danışmanlık hizmeti verilmesi: Şirket satın alma ve birleşmeleri Dünyada yaygın olarak kullanılan, ülkemizde de önem kazanmış büyüme modellerinden biridir. Bu başlık altında iki farklı hizmet yer alabilir. Birincisi yeni ortak/müşteri arayan ve yatırım yapmak için şirket arayanların buluştuğu bir platformun oluşturulması, ikincisi ise bu operasyon sırasında fizibilite hazırlama veya vergisel danışmanlık konularında destek olunması.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma, Gaziantep'deki işgücü piyasası analizini ve Gaziantep'de yaşayan Suriyeli mültecilerin hangi sektörlerde ve ne koşullarda istihdama dahil olabileceklerini ortaya koymak üzere yapılmıştır. İstihdam ve özellikle Suriyeli mültecilerin istihdamı, çok kapsamlı değerlendirme gerektiren ve gerçekleştirilmesi tüm tarafların istek ve bağlılığını gerektiren bir konudur. Bu nedenle raporun 5.2 Öneriler bölümünde, pek çok kurumu ilgilendirilen somut ve uygulanabilir öneriler ortaya konmuştur.

Çalışmanın bulguları, Gaziantep'teki işyerlerinin temel problemleri ve Gaziantep'te iş yapmanın avantajları/ dezavantajları, Gaziantep'te ön plana çıkan sektörler ve gelecekteki gelişim potansiyelleri ve işverenlerin yatırım planları, Gaziantep işgücü piyasasında Suriye'li göçmenlerin yeri ve STK temsilcileri ve kamu görevlilerinin bakışı olarak dört ana başlıkta değerlendirilmiştir. Bu bulgular kapsamında bir problem ağacı oluşturulmuş ve tespit edilen tüm sorunlar birbiriyle ilşkilendirilerek ortaya konmuştur. Problem ağacında belirtilen sorunlar da politikaya oluşturmaya yönelik, proje geliştirmeye yönelik ve KOBİ'lere danışmanlık faaliyetleri altından gruplandırılmıştır. Sorunun kapsamı göz önüne alındığında, aksiyonların önceliklendirilmesi ilgili kurumların strateji için de kritik önem taşıdığından, kısa, orta ve uzun vadeli öneriler yapılmıştır.

Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin iş gücü piyasasında yarattığı etki çok boyutlu ve dinamik bir konudur. Bu nedenle, kamp içinde ve kamp dışında yaşayan Suriyelileri ve mevcut becerilerini ortaya koyan çalışmalara ihtiyaç vardır. Suriyelilerin Türkiye'deki işgücü piyasası üzerindeki potansiyel etkilerini tespit etmek amacıyla, avantaj ve dezavantajları da göz önüne alan analizlere ihtiyaç duyulmaktadır. Şu ana kadar, çeşitli resmi kurum ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülmüş saha çalışmaları, benzer yaklaşım ve soru setleri ile bıkkınlık yaratmış ve Türkiye'de Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde yeniden yapılacak çalışmalara yönelik olumsuz bir etki yaratmıştır. Bu nedenle tek bir şemsiye kurum tarafından saha çalışmalarının yürütülmesi de kritik önem taşımaktadır.

Çalışmanın sonucunda temel iki tespitden ilki, mevcut durumun bir fırsata dönüştürülebileceği, ikincisi ise istihdam konusunda dinamik değişimlerin ile gelişmelerin sağlıklı analizlerinin yapılarak, kapsayıcı ve uygulanabilir çözümlerin ortaya çıkması için kurumlararası işbirliği gerektiğidir.

KAYNAKÇA

1. 3RP Turkey 2016 Regional Refugee & Resilience Plan 2016-2017
2. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Makine Sektörü Raporu
3. Ekonomi Bakanlığı'nın Şekerli ve Çikolatalı Mamuller Sektör Raporu
4. Ekonomi Bakanlığı Mobilya Sektör Raporu
5. Ekonomi Bakanlığı Ayakkabı Sektör Raporu
6. Ekonomi Bakanlığı, İl İl Dış Ticaret Potansiyeli 2011
7. Gaziantep Sanayi Odası Ekovizyon 2014
8. Sağlık Bakanlığı – Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2014
9. Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı, İmalat Sanayinde Dönüşüm – ÖİK
10. The Global Competitiveness Report 2014-2015
11. The Global Competitiveness Report 2013–2014
12. The Global Competitiveness Report 2012–2013
13. The Impact of Refugee Crisis on Host Labor Markets: The Case of The Syrian Refugee Crisis in Turkey. Akgündüz, Berg, Hassink, February 2015, IZA
14. TEPAV:Türkiye'deki Suriyeliler: İşsizlik ve Sosyal Uyum Raporu
15. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, Antep Fıstığı Raporu, 2015
16. Türkiye'de İç Göçün Yoksulluğa ve İstihdama Etkileri, Doç. Dr. H. Yunus Taş, Doç Dr. Selami Taş, 2013.
17. Türkiye İmalat Sanayinin Analizi, Türkiye Kalkınma Bankası, 2012
18. Türkiye Trikotaj Sektörü ve Gelişimi – Dr. İlkay AKÇALI, İstanbul Ticaret Odası Yayını, Haziran 2002'den yararlanılmıştır.
19. www.afad.gov.tr
20. www.amnesty.org.tr
21. www.e-textilemagazine.com
22. www.goc.gov.tr
23. www.icrc.org
24. www.mevzuat.gov.tr
25. www.unhcr.org
26. www.zmo.org.tr

EKLER

EK 1: Derinlemesine Görüşmeler- Firma Listesi

EK 2: Odak Grup Toplantısı Katılımcı Listesi

EK 3: Odak Grup Görüşmesi Rehberi- Türk Firmalar İçin

EK 4: Derinlemesine Görüşme Soru Formu- Türk Firmalar İçin

EK 5: Odak Grup Görüşmesi Rehberi- Suriyelİ Firmalar İçin

EK 6: Derinlemesine Görüşme Soru Formu- Suriyeli Firmalar İçin

EKLER

EK 1: Derinlemesine Görüşmeler- Firma Listesi

Suriyeli Firma Listesi:

Alalamen Triko

Albana Global

Ghab Alhasan

İstasyon Restoran

Poliaabo

Suter

Türk Firma Listesi:

Akai Çikolata

Da-ye Terlik

Delioğlu Tekstil

Dreamon

Emintat Şekerleme

Özmaksan

Prestij Ayakkabı

Ulutaç Mobilya

EK 2: Odak Grup Görüşmesi Katılımcı Listesi

Kamu Kurumları Temsilcileri:

İpekyolu Kalkınma Ajansı

Malumat Toplum Bilgilendirme Merkezi-Mercy Corps

UNDP/IMPR/UNHCR

ILO

Gaziantep Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü

Care International

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitim Kursları (GASMEK)

Gaziantep Üniversitesi

Gaziantep İŞKUR İl Müdürlüğü

KOSGEB Gaziantep Müdürlüğü

İl Ticaret Müdürlüğü

Güneydoğu Anadolu İhracatçı Birlikleri

Gaziantep Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği

Şahinbey Belediyesi

Şehitkamil Belediyesi

Özel Sektör Temsilcileri:

Baharoğlu Konfeksiyon

Delioğlu Konfeksiyon

Monica Seles Ayakkabı

Uncuoğlu Ayakkabı

Zümrüt Çikolata

Hemak Makina A.Ş.

Durakoğlu Mobilya

EK 3: Odak Grup Görüşmesi Rehberi- Türk Firmalar İçin

PAYDAŞLAR İÇİN ODAK GRUP GÖRÜŞMESİ REHBERİ

Aşağıda yer alan sorular proje kapsamında düzenlenecek olan OGT'de üzerinden geçilecek olan soruların taslak halidir.

Giriş

Merhaba, bizler Oğuzhan Akyıldırım ve Funda Suran. Öncelikle projeye vakit ayırdığınız için teşekkür ederiz. Bu OGT, İpek Yolu Kalkınma Ajansı tarafından fon sağlanan ve Gaziantep Ticaret Odası işbirliğinde yürütülen Suriye'li göçmenlerin emek piyasasına entegrasyonu ve istihdamı hakkındaki güncel durum bilgileri, bağlamları ve uygulamaları öğrenmek için uygulanan bir ihtiyaç belirleme çalışmasının bir parçasıdır.

OGT süresince gençlerin emek piyasasına entegrasyonu ve istihdamı hakkındaki güncel durumu tartışacağımız soruları ortaya atacağım. Bu soruların "doğru" ya da "yanlış" yanıtlarının olmadığına dikkatinizi çekmek isterim. Soruları ortaya atmaktaki amacım, bir tartışma ortamı yaratıp farklı fikirleri almaktır. Umuyorum ki sizler de olanca samimiyetinizle fikirlerinizi rahatça bizimle paylaşabilirsiniz.

Ayrıca, toplantı esnasında öne sürdüğünüz düşüncelerinizi raporumuza yansıtabilmemiz için, sizler için bir sakıncası yoksa oturum kayıt altına alınacaktır (ya da topkantı süresince tartışma notları tutulacaktır). Öte yandan, OGT'de dile getirilen yorumların mahremiyetine kesinlikle saygı gösterilecek ve kişisel bilgileriniz ve yorumlarınız gizli tutulacaktır. Toplantımıza başlamadan önce sorularınızı alabiliriz.

Katılımcılar için Kısa Bilgiler

(Toplantı esnasında katılımcılara verilecek, kendileri tarafından doldurulması sağlanacaktır)

Katılımcılar için Kısa Bilgiler

(Bu çalışma katılımcılara OGT esnasında dağıtılacaktır. Belirtilen bölümler katılımcılar tarafından doldurulacaktır.)

	İsim	Meslek/İş	Şirket/Sektör	Yaş	Cinsiyet	Tel.	E-mail
1							
2							
3							

Bölgedeki iş kolları

- Sizce Gaziantep'te veya yakın bölgenizdeki işyerlerinin temel problemleri nelerdir?
- Bu problemler faaliyette bulunduğunuz sektör için ne kadar geçerlidir?
- Gaziantep'te iş yapmanın avantajları ana hatlarıyla nelerdir?
- Gaziantep'te sektörünüz haricinde hangi sektörler daha çok ön plana çıkmaktadır?
- Sizce gelecekte hangi sektörler gelişim gösterecek hangileri gerileyecektir?
- Farklı bir sektöre yönelmeyi/yatırım yapmayı planlıyor musunuz? Bunu nasıl yapacaksınız? (Kendi sektörünüzden çıkarak/ Kendi sektöründe kalıp ilave yatırım yaparak)

İş gücü piyasası (İstihdam)

- İşyerinizdeki kapasite kullanım oranlarınız nedir? İşyerinizdeki işçi sayısını kapasite kullanım oranlarına göre mi ayarlıyorsunuz? Son yıllardaki değişim nedir? Bulunduğunuz sektörde de aynı değişimi gözlemliyor musunuz?
- Gaziantep'te işgücüne katılım hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce bu oran Türkiye ortalamasının altında mı? Eğer öyleyse sizce sebepleri neler?
- Gaziantep'teki işsizlik oranı hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce bu oran artma eğiliminde mi yoksa azalma mı?
- Bölgedeki mevcut iş arama veya işçi bulma hizmetlerinin performansları ve yeterlilikleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu hizmetlerin daha faydalı olması için ne yapılmalı?
- Gaziantep'teki işçi ücretleri ve bunların size maliyetleri konusunda ne düşünüyorsunuz? Cironuz içindeki oranı değişiyor mu?
- Gaziantep'te sektörünüz haricinde hangi sektörler istihdam açısından önde gelir? Sizce hangi sektörler iş gücü açısından yeterli değildir?
- Sizce bölgedeki işgücü niteliği endüstri alanındaki yeterlilikleri sağlayabiliyor mu? Niteliği geliştirmek için neler yapılabilir? Hangi kurumlar işgücü alanındaki niteliği geliştirmeden sorumlu? Bu kurumlar neler yapmalı?
- Sizce işyerinizde çalışanların niteliği yapılması gereken ve planlanan işleri yapmak için yeterli midir? İşleri daha iyi yapmak için nitelikler artırılmalı mıdır? Hangi nitelikler artırılmalıdır?
- Gaziantepteki sanayinin işgücüne ilişkin potansiyeli nedir? Sizce bu konudaki ana problemler nelerdir?
- Gaziantep'te kayıtsız istihdam var mıdır? Bu nasıl engellenebilir?

Suriyeli Göçmenler

- 2011 yılından bu yana ülkelerini terk ederek Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacılarla ilgili görüşleriniz nelerdir?
- Bölgede Suriyelilerin istihdam etme sürecini nasıl tanımlarsınız?
- Firmanız bünyesinde Suriyeli çalışan istihdam ettiniz mi?
- Çalışanlar iş ararken ve işverenler işçi ararken resmi uygulamaları (iş ilanları veya ajanslardaki iş listelerinin kullanımı, internet veya gazete ilanları, CV'lerin yollanması) mı yoksa resmi olmayan bağlantıları mı (arkadaş, ahbap, aile) tercih ediyorlar?
- Sizce Suriye'li göçmenler resmi olmayan bağlantılar aracılığıyla mı yoksa resmi kurumları kullanarak mı iş aramalılar? Neden?
- Suriye'li göçmenlerin iş arama, kariyer planlaması ve iş beklentileri bağlamında karşılaşılan beceri ve bilgi eksiklikleri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Bu eksiklik nasıl hafifletilir? Hangi kurumlar oluşan eksikliği düzeltmede faydalı olabilir? Sizce uygun bir iş bulabilmeleri için ne gibi sertifikalara/belgelere ihtiyaçları vardır? Bunları yapabilme yetileri var mıdır?

- Suriyeli göçmenlerin iş ararken veya staj yaparken karşılaştıkları zorluklar nelerdir (deneyimsizlik, iş arama servisleri hakkında bilgi eksikliği, eğitim eksikliği, ulaşım eksikliği, çalışandan beklentinin çok yüksek olması, iş için daha yüksek becerilerin gereksinimi, kişisel bağlılıklar)? Göçmenlerin bu tür zorluklarla baş edebilmeleri için ne gibi destekleyici çalışmalar yapılmalı? Bu desteği kim sunmalı?
- Suriye'li göçmenlerin iş arama davranışlarını nasıl değerlendirirsiniz? İş ararken göçmenlerin karşılaştığı ana problemler nelerdir? Sizce göçmenler karşılaştıkları zorluklarla başa çıkabilecek kadar istekliler mi?
- Suriye'li göçmenlerin iş kabul etme veya reddetme eğilimleri nedir? Göçmenlerin bir işi redederkenki ana sebepler nelerdir? (uygun olmayan çalışma saatleri, düşük maaş, düzensiz-modern işler, ulaşım eksikliği, yetersiz iş eğitimi, kişisel nedenler, işveren ve diğer çalışanlarla ilişkiler)
- Suriye'li göçmenlerin işe alımlarının ardından ne gibi problemler ortaya çıkar? Göçmenlerin işe alınmalarıyla ne gibi avantajlar ve dezavantajlar ortaya çıkar?
- Gaziantep'teki Suriye'li göçmenlerin girişimcilikte yeterli gelişim ve çalışma sağlamaları için ne gibi şeyler gerekli? Bu gereklilikler nasıl aşılır? Bölgedeki gerekliliklerin sağlanması kimler tarafından yapılabilir?

EK 4: Derinlemesine Görüşme Soru Formu- Türk Firmalar İçin

Katılımcı Bilgileri

İsim:

Sektör/ Firma adı:

Yaş:

Cinsiyet:

İletişim bilgileri:

Bölgedeki iş kolları

- Sizce Gaziantep'te veya yakın bölgenizdeki işyerlerinin temel problemleri nelerdir?
- Bu problemler faaliyette bulunduğunuz sektör için ne kadar geçerlidir?
- Gaziantep'te iş yapmanın avantajları ana hatlarıyla nelerdir?
- Gaziantep'te sektörünüz haricinde hangi sektörler daha çok ön plana çıkmaktadır?
- Sizce gelecekte hangi sektörler gelişim gösterecek hangileri gerileyecektir?
- Farklı bir sektöre yönelmeyi/yatırım yapmayı planlıyor musunuz? Bunu nasıl yapacaksınız? (Kendi sektörünüzden çıkarak/ Kendi sektöründe kalıp ilave yatırım yaparak)

İş gücü piyasası (İstihdam)

- İşyerinizdeki kapasite kullanım oranlarınız nedir? İşyerinizdeki işçi sayısını kapasite kullanım oranlarına göre mi ayarlıyorsunuz? Son yıllardaki değişim nedir? Bulunduğunuz sektörde de aynı değişimi gözlemliyor musunuz?
- Gaziantep'te işgücüne katılım hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce bu oran Türkiye ortalamasının altında mı? Eğer öyleyse sizce sebepleri neler?
- Gaziantep'teki işsizlik oranı hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce bu oran artma eğiliminde mi yoksa azalma mı?
- Bölgedeki mevcut iş arama veya işçi bulma hizmetlerinin performansları ve yeterlilikleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu hizmetlerin daha faydalı olması için ne yapılmalı?
- Gaziantep'teki işçi ücretleri ve bunların size maliyetleri konusunda ne düşünüyorsunuz? Cironuz içindeki oranı değişiyor mu?
- Gaziantep'te sektörünüz haricinde hangi sektörler istihdam açısından önde gelir? Sizce hangi sektörler iş gücü açısından yeterli değildir?
- Sizce bölgedeki işgücü niteliği endüstri alanındaki yeterlilikleri sağlayabiliyor mu? Niteliği geliştirmek için neler yapılabilir? Hangi kurumlar işgücü alanındaki niteliği geliştirmeden sorumlu? Bu kurumlar neler yapmalı?
- Sizce işyerinizde çalışanların niteliği yapılması gereken ve planlanan işleri yapmak için yeterli midir? İşleri daha iyi yapmak için nitelikler artırılmalı mıdır? Hangi nitelikler artırılmalıdır?
- Gaziantepteki sanayinin işgücüne ilişkin potansiyeli nedir? Sizce bu konudaki ana problemler nelerdir?
- Gaziantep'te kayıtsız istihdam var mıdır? Bu nasıl engellenebilir?

Suriyeli Göçmenler

- 2011 yılından bu yana ülkelerini terk ederek Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacılarla ilgili görüşleriniz nelerdir?
- Bölgede Suriyelilerin istihdam etme sürecini nasıl tanımlarsınız?

- Firmanız bünyesinde Suriyeli çalışan istihdam ettiniz mi?
- Çalışanlar iş ararken ve işverenler işçi ararken resmi uygulamaları (iş ilanları veya ajanslardaki iş listelerinin kullanımı, internet veya gazete ilanları, CV'lerin yollanması) mı yoksa resmi olmayan bağlantıları mı (arkadaş, ahbap, aile) tercih ediyorlar?
- Sizce Suriye'li göçmenler resmi olmayan bağlantılar aracılığıyla mı yoksa resmi kurumları kullanarak mı iş aramalılar? Neden?
- Suriye'li göçmenlerin iş arama, kariyer planlaması ve iş beklentileri bağlamında karşılaşılan beceri ve bilgi eksiklikleri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Bu eksiklik nasıl hafifletilir? Hangi kurumlar oluşan eksikliği düzeltmede faydalı olabilir? Sizce uygun bir iş bulabilmeleri için ne gibi sertifikalara/belgelere ihtiyaçları vardır? Bunları yapabilme yetileri var mıdır?
- Suriyeli göçmenlerin iş ararken veya staj yaparken karşılaştıkları zorluklar nelerdir (deneyimsizlik, iş arama servisleri hakkında bilgi eksikliği, eğitim eksikliği, ulaşım eksikliği, çalışandan beklentinin çok yüksek olması, iş için daha yüksek becerilerin gereksinimi, kişisel bağlılıklar)? Göçmenlerin bu tür zorluklarla baş edebilmeleri için ne gibi destekleyici çalışmalar yapılmalı? Bu desteği kim sunmalı?
- Suriye'li göçmenlerin iş arama davranışlarını nasıl değerlendirirsiniz? İş ararken göçmenlerin karşılaştığı ana problemler nelerdir? Sizce göçmenler karşılaştıkları zorluklarla başa çıkabilecek kadar istekliler mi?
- Suriye'li göçmenlerin iş kabul etme veya reddetme eğilimleri nedir? Göçmenlerin bir işi redederkenki ana sebepler nelerdir? (uygun olmayan çalışma saatleri, düşük maaş, düzensiz-modern işler, ulaşım eksikliği, yetersiz iş eğitimi, kişisel nedenler, işveren ve diğer çalışanlarla ilişkiler)
- Suriye'li göçmenlerin işe alımlarının ardından ne gibi problemler ortaya çıkar? Göçmenlerin işe alınmalarıyla ne gibi avantajlar ve dezavantajlar ortaya çıkar?
- Gaziantep'teki Suriye'li göçmenlerin girişimcilikte yeterli gelişim ve çalışma sağlamaları için ne gibi şeyler gerekli? Bu gereklilikler nasıl aşılır? Bölgedeki gerekliliklerin sağlanması kimler tarafından yapılabilir?

EK 5: Odak Grup Görüşmesi Rehberi- Suriyelİ Firmalar İçin

PAYDAŞLAR İÇİN ODAK GRUP GÖRÜŞMESİ REHBERİ

Aşağıda yer alan sorular proje kapsamında düzenlenecek olan OGT'de üzerinden geçilecek olan soruların taslak halidir.

Giriş

Merhaba, bizler Oğuzhan Akyıldırım ve Funda Suran. Öncelikle projeye vakit ayırdığınız için teşekkür ederiz. Bu OGT, İpek Yolu Kalkınma Ajansı tarafından fon sağlanan ve Gaziantep Ticaret Odası işbirliğinde yürütülen Suriye'li göçmenlerin emek piyasasına entegrasyonu ve istihdamı hakkındaki güncel durum bilgileri, bağlamları ve uygulamaları öğrenmek için uygulanan bir ihtiyaç belirleme çalışmasının bir parçasıdır.

OGT süresince gençlerin emek piyasasına entegrasyonu ve istihdamı hakkındaki güncel durumu tartışacağımız soruları ortaya atacağım. Bu soruların "doğru" ya da "yanlış" yanıtlarının olmadığına dikkatinizi çekmek isterim. Soruları ortaya atmaktaki amacım, bir tartışma ortamı yaratıp farklı fikirleri almaktır. Umuyorum ki sizler de olanca samimiyetinizle fikirlerinizi rahatça bizimle paylaşabilirsiniz.

Ayrıca, toplantı esnasında öne sürdüğünüz düşüncelerinizi raporumuza yansıtabilmemiz için, sizler için bir sakıncası yoksa oturum kayıt altına alınacaktır (ya da topkantı süresince tartışma notları tutulacaktır). Öte yandan, OGT'de dile getirilen yorumların mahremiyetine kesinlikle saygı gösterilecek ve kişisel bilgileriniz ve yorumlarınız gizli tutulacaktır. Toplantımıza başlamadan önce sorularınızı alabiliriz.

Katılımcılar için Kısa Bilgiler

(Toplantı esnasında katılımcılara verilecek, kendileri tarafından doldurulması sağlanacaktır)

Katılımcılar için Kısa Bilgiler

(Bu çalışma katılımcılara OGT esnasında dağıtılacaktır. Belirtilen bölümler katılımcılar tarafından doldurulacaktır.)

	İsim	Meslek/İş	Şirket/Sektör	Yaş	Cinsiyet	Tel.	E-mail
1							
2							
3							

Bölgedeki iş kolları

- Sizce Gaziantep'te veya yakın bölgenizdeki işyerlerinin temel problemleri nelerdir?
- Bu problemler faaliyette bulunduğunuz sektör için ne kadar geçerlidir?
- Gaziantep'te iş yapmanın avantajları ana hatlarıyla nelerdir?
- Gaziantep'te sektörünüz haricinde hangi sektörler daha çok ön plana çıkmaktadır?
- Sizce gelecekte hangi sektörler gelişim gösterecek hangileri gerileyecektir?
- Farklı bir sektöre yönelmeyi/yatırım yapmayı planlıyor musunuz? Bunu nasıl yapacaksınız? (Kendi sektörünüzden çıkarak/ Kendi sektöründe kalıp ilave yatırım yaparak)

İş gücü piyasası (İstihdam)

- İşyerinizdeki kapasite kullanım oranlarınız nedir? İşyerinizdeki işçi sayısını kapasite kullanım oranlarına göre mi ayarlıyorsunuz? Son yıllardaki değişim nedir? Bulunduğunuz sektörde de aynı değişimi gözlemliyor musunuz?
- Gaziantep'te işgücüne katılım hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce bu oran Türkiye ortalamasının altında mı? Eğer öyleyse sizce sebepleri neler?
- İstihdamda Türk veya Suriyeli tercihleriniz var mıdır neden?
- Gaziantep'teki işsizlik oranı hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce bu oran artma eğiliminde mi yoksa azalma mı?
- Bölgedeki mevcut iş arama veya işçi bulma hizmetlerinin performansları ve yeterlilikleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu hizmetlerin daha faydalı olması için ne yapılmalı?
- Gaziantep'teki işçi ücretleri ve bunların size maliyetleri konusunda ne düşünüyorsunuz? Cironuz içindeki oranı değişiyor mu?
- Gaziantep'te sektörünüz haricinde hangi sektörler istihdam açısından önde gelir? Sizce hangi sektörler iş gücü açısından yeterli değildir?
- Sizce bölgedeki işgücü niteliği endüstri alanındaki yeterlilikleri sağlayabiliyor mu? Niteliği geliştirmek için neler yapılabilir? Hangi kurumlar işgücü alanındaki niteliği geliştirmeden sorumlu? Bu kurumlar neler yapmalı?
- Sizce işyerinizde çalışanların niteliği yapılması gereken ve planlanan işleri yapmak için yeterli midir? İşleri daha iyi yapmak için nitelikler artırılmalı mıdır? Hangi nitelikler artırılmalıdır?
- Gaziantepteki sanayinin işgücüne ilişkin potansiyeli nedir? Sizce bu konudaki ana problemler nelerdir?
- Gaziantep'te kayıtsız istihdam var mıdır? Bu nasıl engellenebilir?

Suriyeli Göçmenler

- Bölgede Suriyelilerin istihdam etme sürecini nasıl tanımlarsınız?
- Firmanız bünyesinde Suriyeli çalışan istihdam ettiniz mi?
- Sizce Suriye'li göçmenlerin iş gücü piyasasına daha kolay katılmaları için neler yapılabilir?
- Çalışanlar iş ararken ve işverenler işçi ararken resmi uygulamaları (iş ilanları veya ajanslardaki iş listelerinin kullanımı, internet veya gazete ilanları, CV'lerin yollanması) mı yoksa resmi olmayan bağlantıları mı (arkadaş, ahbap, aile) tercih ediyorlar?
- Suriye'li göçmenlerin iş arama, kariyer planlaması ve iş beklentileri bağlamında karşılaşılan beceri ve bilgi eksiklikleri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Bu eksiklik nasıl hafifletilir? Hangi kurumlar oluşan eksikliği düzeltmede faydalı olabilir? Sizce uygun bir iş bulabilmeleri için ne gibi sertifikalara/belgelere ihtiyaçları vardır? Bunları yapabilme yetileri var mıdır?
- Suriyeli göçmenlerin iş ararken veya staj yaparken karşılaştıkları zorluklar nelerdir (deneyimsizlik, iş arama servisleri hakkında bilgi eksikliği, eğitim eksikliği, ulaşım eksikliği, çalışandan beklentinin çok yüksek olması, iş için daha yüksek becerilerin gereksinimi, kişisel bağlılıklar)? Göçmenlerin bu tür zorluklarla baş edebilmeleri için ne gibi destekleyici çalışmalar yapılmalı? Bu desteği kim sunmalı?

- Suriye'li göçmenlerin iş arama davranışlarını nasıl değerlendirirsiniz? İş ararken göçmenlerin karşılaştığı ana problemler nelerdir?
- Suriye'li göçmenlerin iş kabul etme veya reddetme eğilimleri nedir? Göçmenlerin bir işi redederkenki ana sebepler nelerdir? (uygun olmayan çalışma saatleri, düşük maaş, düzensiz-modern işler, ulaşım eksikliği, yetersiz iş eğitimi, kişisel nedenler, işveren ve diğer çalışanlarla ilişkiler)
- Suriye'li göçmenlerin işe alımlarının ardından ne gibi problemler ortaya çıkar? Göçmenlerin işe alınmalarıyla ne gibi avantajlar ve dezavantajlar ortaya çıkar?
- Gaziantep'teki Suriye'li göçmenlerin girişimcilikte yeterli gelişim ve çalışma sağlamaları için ne gibi şeyler gerekli? Bu gereklilikler nasıl aşılır? Bölgedeki gerekliliklerin sağlanması kimler tarafından yapılabilir?

EK 6: Derinlemesine Görüşme Soru Formu- Suriyeli Firmalar İçin

Katılımcı Bilgileri

İsim:

Sektör/ Firma adı:

Yaş:

Cinsiyet:

İletişim bilgileri:

Bölgedeki iş kolları

- Sizce Gaziantep'te veya yakın bölgenizdeki işyerlerinin temel problemleri nelerdir?
- Bu problemler faaliyette bulunduğunuz sektör için ne kadar geçerlidir? Bu sektörü seçme nedenleriniz nelerdir?
- Gaziantep'te iş yapmanın avantajları ana hatlarıyla nelerdir?
- Gaziantep'te sektörünüz haricinde hangi sektörler daha çok ön plana çıkmaktadır?
- Sizce gelecekte hangi sektörler gelişim gösterecek hangileri gerileyecektir?
- Farklı bir sektöre yönelmeyi/yatırım yapmayı planlıyor musunuz? Bunu nasıl yapacaksınız? (Kendi sektörünüzden çıkarak/ Kendi sektöründe kalıp ilave yatırım yaparak)

İş gücü piyasası (İstihdam)

- İşyerinizdeki kapasite kullanım oranlarınız nedir? İşyerinizdeki işçi sayısını kapasite kullanım oranlarına göre mi ayarlıyorsunuz? Son yıllardaki değişim nedir? Bulunduğunuz sektörde de aynı değişimi gözlemliyor musunuz?
- Gaziantep'te işgücüne katılım hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce bu oran Türkiye ortalamasının altında mı? Eğer öyleyse sizce sebepleri neler?
- İstihdamda Türk veya Suriyeli tercihleriniz var mıdır neden?
- Gaziantep'teki işsizlik oranı hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce bu oran artma eğiliminde mi yoksa azalma mı?
- Bölgedeki mevcut iş arama veya işçi bulma hizmetlerinin performansları ve yeterlilikleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu hizmetlerin daha faydalı olması için ne yapılmalı?
- Gaziantep'teki işçi ücretleri ve bunların size maliyetleri konusunda ne düşünüyorsunuz? Cironuz içindeki oranı değişiyor mu?
- Gaziantep'te sektörünüz haricinde hangi sektörler istihdam açısından önde gelir? Sizce hangi sektörler iş gücü açısından yeterli değildir?
- Sizce bölgedeki işgücü niteliği endüstri alanındaki yeterlilikleri sağlayabiliyor mu? Niteliği geliştirmek için neler yapılabilir? Hangi kurumlar işgücü alanındaki niteliği geliştirmeden sorumlu? Bu kurumlar neler yapmalı?
- Sizce işyerinizde çalışanların niteliği yapılması gereken ve planlanan işleri yapmak için yeterli midir? İşleri daha iyi yapmak için nitelikler artırılmalı mıdır? Hangi nitelikler artırılmalıdır?
- Gaziantepteki sanayinin işgücüne ilişkin potansiyeli nedir? Sizce bu konudaki ana problemler nelerdir?
- Gaziantep'te kayıtsız istihdam var mıdır? Bu nasıl engellenebilir?

Suriyeli Göçmenler

- Türkiye'ye gelme kararını alışınız ve iş kurma süreciniz nasıl gelişti?
- Firmanız bünyesinde Suriyeli çalışan istihdam ettiniz mi? Bölgede Suriyelilerin istihdam etme sürecini nasıl tanımlarsınız?
- Sizce Suriye'li göçmenlerin iş gücü piyasasına daha kolay katılmaları için neler yapılabilir?
- Suriye'li göçmenlerin iş arama, kariyer planlaması ve iş beklentileri bağlamında karşılaşılan beceri ve bilgi eksiklikleri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Bu eksiklik nasıl hafifletilir?
- Suriye'li göçmenlerin iş arama davranışlarını nasıl değerlendirirsiniz? İş ararken göçmenlerin karşılaştığı ana problemler nelerdir?
- Suriye'li göçmenlerin iş kabul etme veya reddetme eğilimleri nedir? Göçmenlerin bir işi redederkenki ana sebepler nelerdir? (uygun olmayan çalışma saatleri, düşük maaş, düzensiz-modern işler, ulaşım eksikliği, yetersiz iş eğitimi, kişisel nedenler, işveren ve diğer çalışanlarla ilişkiler)
- Göçmenlerin işe alınmalarıyla ne gibi avantajlar ve dezavantajlar ortaya çıkar?
- Gaziantep'teki Suriye'li göçmenlerin girişimcilikte yeterli gelişim ve çalışma sağlamaları için ne gibi şeyler gerekli? Bu gereklilikler nasıl aşılır? Bölgedeki gerekliliklerin sağlanması kimler tarafından yapılabilir?

İpekyolu Kalkınma Ajansı 2016 Yılı Doğrudan Faaliyet Desteği kapsamında hazırlanan bu yayının içeriği İpekyolu Kalkınma Ajansı ve/veya Kalkınma Bakanlığı'nın görüşlerini yansıtmamakta olup, içerik ile ilgili tek sorumluluk Gaziantep Ticaret Odası'na aittir.